

Analýza k možnostem odčerpávání nelegálně nabytého majetku

OBSAH

Účel analýzy.....	3
Stávající právní úprava	
.....	3
1. Postup podle AML zákona.....	3
2. Postup v trestním řízení	4
3. Postup v daňovém řízení.....	8
Problematické aspekty odčerpávání výnosů z trestné činnosti podle stávající úpravy.....	11
1. AML zákon	11
2. Trestní právo	11
3. Daňové právo.....	12
Statistická data a finanční aspekty spojené s nedostatečnými možnostmi odčerpávání peněžních prostředků na tzv. průtokových účtech.....	14
Soudní judikatura.....	16
1. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	16
2. Judikatura Soudního dvora Evropské unie	20
3. Judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu.....	21
Zahraniční právní úpravy.....	23
1. Shrnutí zahraničních právních úprav	23
2. Mezinárodní spolupráce.....	26
Návrh směrnice o vymáhání a konfiskaci majetku	
.....	26
Možné varianty řešení v podmínkách České republiky.....	27
1. Civilní varianta.....	27
2. Správní varianta	31
3. Trestní varianta	34
Předpokládané finanční náklady navrhovaných variant	39
Přílohy.....	41
I. Vzorový případ neprokázané legalizace výnosů z trestné činnosti	41
III. Judikatura soudů České republiky	42
III. Vybrané zahraniční právní úpravy.....	50

Seznam zkratk

AML zákon zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

CACIAF bulharská Komise pro boj proti korupci a zabránění nelegálního majetku

EÚLP Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ESLP Evropský soud pro lidská práva

FAÚ Finanční analytický úřad

FS Finanční správa České republiky

GFŘ Generální finanční ředitelství

konfiskační směrnice směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii

MSp Ministerstvo spravedlnosti

NCOZ Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV PČR NRA Národní hodnocení rizik

OČTŘ orgán činný v trestním řízení

LZPS Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod Úmluva Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

TŘ zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

TZ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ZOPNI slovinský zákon o konfiskaci majetku nelegálního původu

Zpráva o druhém kole procesu národního hodnocení rizik praní peněz a financování terorismu jako jednu ze zranitelností identifikovala problematiku prokazování zdrojové trestné činnosti při podezření ze spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti u případů, ve kterých měla být zdrojová trestná činnost spáchána v zahraničí, a to pro problematickou mezinárodní justiční spolupráci s některými státy (zejména se státy bývalého SSSR). Z tohoto důvodu byl Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „MSP“) uložen úkol vytvořit *pracovní skupinu k prozkoumání možnosti rozšíření zákonných nástrojů umožňujících odčerpání zajištěného majetku i u těch typů případů, kde není jasně prokázáno, z jakého konkrétního zdrojového trestného činu pochází nelegální výnos, a to na úrovni trestního, správního nebo civilního práva.*¹ Tento úkol byl následně formulován také v Akčním plánu prevence a boje proti praní peněz a financování terorismu z roku 2022², podle něhož *„má pracovní skupina pod vedením MSP prozkoumat rozsah předmětné zranitelnosti a navrhnout možné legislativní řešení umožňující efektivní odčerpávání nelegálně získaného majetku.*

Pracovní skupina zabývající se uvedenou problematikou byla složena ze zástupců legislativního odboru a kanceláře vládního zmocněnce MSP, Finančního analytického úřadu (dále jen „FAÚ“), Generálního finančního ředitelství, Generálního ředitelství cel, Ministerstva vnitra, Národní centrály proti organizovanému zločinu (dále jen „NCOZ“), Nejvyššího státního zastupitelství a Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování.

Stávající právní úprava

1. Postup podle AML zákona

Podle § 6 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „AML zákon“), je podezřelým obchodem *„obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užitě prostředky jsou určeny k financování terorismu, nebo že obchod jinak souvisí nebo je spojen s financováním terorismu, anebo jiná skutečnost, která by mohla takovému podezření nasvědčovat (...).“*

Povinné osoby ve smyslu § 2 AML zákona vytvářejí systémy vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření ke zmírnění a účinnému řízení rizik legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu dle § 21 AML zákona a zároveň mají povinnost identifikovat a posuzovat rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, která mohou nastat v rámci jejich činnosti dle § 21a AML zákona. Mezi základní zásady k prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu patří zásada „poznej svého klienta“, která klade požadavek na povinné osoby, aby vytvářely nástroje k posuzování rizikovitosti konkrétního klienta a k odhalování podezřelého obchodu. V případě pochybností může povinná osoba od klienta vyžádat další podpůrné či upřesňující informace a při jejich nedostatku nebo nejasnostech musí přistoupit k dalšímu jednání.³

Zjistí-li povinná osoba v souvislosti se svou činností podezřelý obchod, oznámí to v souladu s § 18 tohoto zákona bez zbytečného odkladu FAÚ. Vyžadují-li to okolnosti případu, zejména

¹ Opatření k řešení zranitelnosti „Praní zahraničních výnosů, profesionální praní“ vyplývající z kapitoly Zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti. Zpráva o druhém kole procesu národního hodnocení rizik praní peněz a financování terorismu z roku 2021.

² Zmírňující opatření č. 31 s termínem splnění do 30. 6. 2023.

³ Jedná se o postupy zejména dle § 15, § 20 nebo § 18 AML zákona.

hrozí-li nebezpečí z prodlení, oznámí povinná osoba podezřelý obchod neprodleně po jeho zjištění.

Pokud hrozí nebezpečí, že by bezodkladným splněním příkazu klienta mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu z trestné činnosti nebo prostředků určených k financování terorismu, může povinná osoba splnit příkaz klienta týkající se podezřelého obchodu nejdříve po uplynutí 24 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu FAÚ, a to na základě § 20 AML zákona. Majetek, jehož se příkaz klienta týká, vhodným způsobem zajistí proti nakládání, které by bylo v rozporu s účelem tohoto zákona. Na odklad splnění příkazu klienta upozorní povinná osoba FAÚ v oznámení o podezřelém obchodu.

Vyžaduje-li šetření podezřelého obchodu delší dobu, rozhodne FAÚ buď o prodloužení doby, na kterou se odkládá splnění příkazu klienta, nejdéle však o další 2 pracovní dny, anebo o odložení splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku, který má být předmětem podezřelého obchodu, u povinné osoby, u níž se tento majetek nachází, až na dobu 3 pracovních dnů.

V rámci této lhůty rozhoduje FAÚ o tom, jak s výsledky šetření naloží; zda podá trestní oznámení nebo zda o svých zjištěních informuje jiné orgány. Zjistí-li skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, podá trestní oznámení a současně orgánu činnému v trestním řízení poskytne všechny související informace z výsledku svého šetření. Zjistí-li FAÚ skutečnosti, které jsou významné pro výkon činnosti Policie České republiky, orgánů Finanční správy České republiky nebo orgánů Celní správy České republiky, informuje o těchto zjištěních Policii České republiky, Generální finanční ředitelství nebo Generální ředitelství cel a poskytne jim všechny související informace z výsledků vlastního šetření, pokud poskytnutí takových informací není v rozporu s účelem AML zákona.⁴ Vyrozměný orgán může poznatky FAÚ využít v rámci řízení o přestupku nebo ve správním řízení. Skutečnosti důležité pro ochranu významného hospodářského, finančního nebo bezpečnostního zájmu ČR nebo EU jsou poskytovány příslušné instituci.

V případě podání trestního oznámení se odklad splnění příkazu klienta nebo zajištění majetku prodlužuje dle § 20 odst. 7 AML zákona o další 3 pracovní dny ode dne podání trestního oznámení, v jejichž rámci má Policie ČR (policejní orgán) možnost předmět podezřelého obchodu odejmout nebo zajistit pro účely trestního řízení jako výnos z trestné činnosti. Rozhodnutí o jeho zajištění vyžaduje souhlas státního zástupce.

Dalším významným právním nástrojem, který je nezbytné pro účely této analýzy zmínit, je institut neuskutečnění obchodu, který je upraven v § 15 odst. 1 AML zákona. Dle tohoto ustanovení povinná osoba neprovede obchod, neuzavře obchodní vztah nebo obchodní vztah ukončí, pokud se klient odmítne podrobit identifikaci či kontrole. Při aplikaci tohoto institutu v případě jednotlivého obchodu v rámci obchodního vztahu (typicky příkaz k převodu prostředků z bankovního účtu) tak povinná osoba tento obchod neprovede v případě, že nemá dostatek uspokojivých informací o původu prostředků a o účelu obchodu, a to až do doby poskytnutí součinnosti ze strany klienta. Tento postup může předcházet podání oznámení o podezřelém obchodu dle § 18 AML zákona, případně postupu dle § 20 AML zákona (odklad splnění příkazu klienta).

2. Postup v trestním řízení

FAÚ podává trestní oznámení dle § 8 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TR“). Současně poskytne FAÚ orgánu činnému v trestním řízení (dále jen „OČTR“) všechny související informace z výsledků vlastního šetření. OČTR

má

⁴Postup dle ustanovení § 32 AML zákona.

4

v souladu s § 20 odst. 7 AML zákona 3 dny od podání trestního oznámení na rozhodnutí o zajištění předmětu podezřelého obchodu. Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že určitá věc je nástrojem trestné činnosti nebo výnosem z trestné činnosti, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán po předchozím souhlasu státního zástupce⁵ rozhodnout o zajištění takové věci. Jedná se o postup dle § 79a a násl. TŘ. V rámci trestního řízení zahájeného na základě trestního oznámení FAÚ (navazujícího na oznámení o podezřelém obchodu) probíhá zpravidla jako jeho součást finanční šetření, jehož cílem je zmapovat původ zajištěného majetku a vyhledat a zajistit případné další nástroje trestné činnosti a výnosy z trestné činnosti.

Trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti může být zahájeno také na základě oznámení jiných orgánů nebo osob anebo na základě vlastních zjištění orgánů činných v trestním řízení. V těchto případech se rovnou uplatní příslušné zajišťovací instituty upravené v trestním řádu.

V trestním řízení nesou důkazní břemeno orgány činné v trestním řízení, zejména státní zástupce, který musí (v řízení před soudem) dokázat vinu obviněného; vina obviněného musí být vždy prokázána nepochybně a úplně. Obviněný je chráněn zásadou presumpce nevinoty a není povinen svou nevinu prokazovat. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Řízení je ovládáno zásadou vyhledávací (vyšetřovací) a obviněného netíží v žádném směru povinnost tvrzení a povinnost důkazní, ani související břemena. Předmětné zásady jsou uplatňovány také ve finančním šetření v rámci trestního řízení a omezují tak reálné možnosti odčerpávání zajištěného majetku.

OČTŘ musí nést důkazní břemeno ale již při zajištění majetku, které vlastním odčerpáním výnosů z trestné činnosti může předcházet [soudní přezkum na základě stížnosti proti usnesení o zajištění podle § 79a odst. 5 TŘ ve spojení s § 146a odst. 1 písm. c) TŘ nebo na základě stížnosti pro rozhodnutí, kterým nebylo vyhověno žádosti osoby, jíž byla věc zajištěna, o zrušení nebo omezení zajištění, podle § 79f odst. 2 TŘ ve spojení s § 146a odst. 1 písm. c) TŘ]. V této fázi řízení však nedochází k tak častým problémům, neboť pro účely zajištění postačí, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že určitá věc je výnosem z trestné činnosti; stačí tedy pouze určitá míra pravděpodobnosti.

Ve spíše ojedinělých případech může v trestním řízení vedeném pro trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 nebo 217 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) dojít i k zajištění nároku poškozeného (§ 47 odst. 1 TŘ).

Pokud dojde ke splnění zákonných podmínek uvedených v TZ, mohou být nástroje trestné činnosti a výnosy z trestné činnosti odčerpány některou z majetkových trestních sankcí, konkrétně může být uložen trest propadnutí věci (§ 70 TZ) nebo ochranné opatření zabránění věci (§ 101 TZ). Trest propadnutí věci lze uložit pouze v odsuzujícím rozsudku trestně odpovědnému pachateli a jeho prostřednictvím lze odčerpat jak bezprostřední, tak i zprostředkované výnosy z trestné činnosti. Nedojde-li z jakéhokoli důvodu k odsouzení obviněného, není možné majetek prostřednictvím trestu propadnutí věci odčerpat.

Ochranné opatření v podobě zabránění věci, která je výnosem z trestné činnosti, lze uložit také

v některých případech, kdy řízení odsuzujícím rozsudkem neskončí, a to v situacích předvídaných v § 101 odst. 2 TZ, například tehdy, nelze-li pachatele stíhat nebo odsoudit, nebo není-li osoba trestně odpovědná pro nepříčetnost; ve vymezených případech je umožněno také

⁵Případně v naléhavém případě, který nesnese odkladu, lze získat souhlas státního zástupce zpětně do 48 hodin po zajištění.

5

zabrání věci, která náleží jiné osobě než pachateli. Vždy je však třeba prokázat, že věc, která má být zabráná, je nástrojem nebo výnosem z konkrétního trestného činu.

Ochranné opatření zabrání části majetku upravené v § 102a TZ umožňuje tzv. rozšířené konfiskace, pokud byl pachatel uznán vinným některým ze zákonem stanovených trestných činů, jímž pro sebe nebo jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Rozšířené konfiskace byly do českého právního řádu zavedeny za účelem provedení čl. 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (dále jen „konfiskační směrnice“).⁶ Toto opatření lze uložit, má-li soud za to, že určitá část majetku pachatele pochází z trestné činnosti vzhledem k tomu, že hodnota majetku, který pachatel nabyt nebo převedl na jinou osobu nebo do majetku ve svěřenském fondu v době nejdéle 5 let před spácháním takového trestného činu, v době jeho páchaní nebo po jeho spáchání, je v hrubém nepoměru k příjmům pachatele nabytým v souladu se zákonem, nebo byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr.

Jak uvádí i Ústavní soud ve svém nálezu z 28. 1. 2022 č.j. II. ÚS 1026/21-1 k důkaznímu standardu při aplikaci § 102a tr. zák., formulace užitá v § 102a odst. 1 tr. zák. „soud má za to“ neznamená, že by šlo o konstrukci domněnky nabytí majetku při bližší nezjištěné minulé trestné činnosti; na druhou stranu se ale nevyžaduje, aby bylo prokázáno, že takový majetek je nástrojem nebo výnosem z konkrétního trestného činu, ale prostřednictvím uvedeného ochranného opatření se postihují případy, kdy nejsou žádné důkazy svědčící legálnímu původu majetku nabytého v určitém období časově souvisejícím se spácháním trestného činu, za který je osoba odsouzena (přitom stačí prokázat, že je pravděpodobné, že majetek pochází

⁶ Čl. 5 konfiskační směrnice ukládá členským státům „přijmout nezbytná opatření umožňující úplnou nebo částečnou konfiskaci majetku ve vlastnictví osoby odsouzené za trestný čin, který může přímo či nepřímo vést k hospodářskému prospěchu, pokud soud na základě okolností případu včetně konkrétních skutečností a dostupných důkazů, jako například že hodnota tohoto majetku je neúměrná zákonnému příjmu odsouzené osoby, má za to, že daný majetek pochází z trestné činnosti“; povinnost se váže pouze k odsouzením pro dále definované trestné činy.

Její související body odůvodnění postup rozšířených konfiskací dále popisují takto:

„(19) Zločinecké skupiny jsou zapojeny do mnoha různých trestných činností. Pro účinný boj s organizovanou trestnou činností je v některých situacích vhodné, aby po vydání odsuzujícího rozsudku následovala nejen konfiskace majetku spojeného s určitým trestným činem, ale i konfiskace dalšího majetku, který soud považuje za výnosy z jiných trestných činů. Tento postup je označován jako rozšířená konfiskace. Rámcové rozhodnutí 2005/212/SVV stanoví tři různé skupiny minimálních požadavků, které si členské státy mohou vybrat pro účely uplatnění rozšířené konfiskace. Členské státy tak při provádění uvedeného rámcového rozhodnutí do vnitrostátního práva zvolily různé způsoby, čímž došlo ke vzniku odlišných koncepcí rozšířené konfiskace ve vnitrostátních právních rádech. Takové rozdíly jsou překážkou přeshraniční spolupráce v případech konfiskace. Je proto nutno více harmonizovat ustanovení o rozšířené konfiskaci stanovením jednotného minimálního standardu.

(20) Při rozhodování o tom, zda je možné, aby určitý trestný čin vedl k ekonomickému prospěchu, mohou členské státy zohlednit způsob provedení, například pokud je podmínkou trestného činu to, že byl spáchán v rámci organizovaného trestného činu nebo s úmyslem vytvářet pravidelný výnos z trestných činů. Obecně by tím však neměla být dotčena možnost přistoupit k rozšířené konfiskaci.

(21) Rozšířená konfiskace by měla být možná v případech, kdy má soud za to, že dotčený majetek pochází z trestné činnosti. To neznámá, že musí být prokázáno, že dotčený majetek pochází z trestné činnosti. Členské státy mohou například stanovit, že je dostatečné, pokud soud bude považovat za pravděpodobnější nebo může důvodně předpokládat, že je podstatně pravděpodobnější, že dotčený majetek pochází z trestné činnosti, než z jiných činností. V této souvislosti musí soud zvážit zvláštní okolnosti případu včetně skutečností a dostupných důkazů, na jejichž základě by mohlo být vydáno rozhodnutí o rozšířené konfiskaci. Skutečnost, že majetek určité osoby je neúměrný jejímu legálnímu příjmu, by mohla patřit mezi skutečnosti umožňující soudu učinit závěr, že majetek pochází z trestné činnosti. Členské státy by rovněž mohly stanovit podmínku určitého časového období, během něhož by se o majetku mohlo předpokládat, že pochází z trestné činnosti.“

6

z jiných než nezákonných zdrojů, rovněž nemusí legální původ prokázat nade vší pochybnost). Ústavní soud k tomu v uvedeném nálezu dále uvádí „Text tu uvozuje stanovení podmínek (hrubý nepoměr, zjištění jiných skutečností), jež musí být alternativně naplněny, aby mohlo dojít k zabránění části majetku. Podle důvodové zprávy se tu „nezavádí úplný civilní standard dokazování“, důkazní břemeno se ani zcela nepřenáší na povinnou osobu, ale „nejde ani o trestní standard dokazování“ nade vší pochybnost. Jde o „cosi mezi“ - orgán činný v trestním řízení musí předložit důkazy a uvést skutečnosti vedoucí k závěru o pravděpodobném původu majetku z trestné činnosti, dotčená osoba pak může tvrdit a prokazovat opak.“. Zákon nespecifikuje výši nepoměru mezi hodnotou nabytého majetku a legálními příjmy, je pouze stanoveno, že musí jít o nepoměr výrazný („hrubý“) ospravedlňující citelný zásah do majetkové sféry dotčené osoby. Stále však platí, že předmětné ochranné opatření je navázáno na odsouzení pachatele za některý ze stanovených trestných činů.

Soud může uložit toto ochranné opatření nejen pachateli, ale také třetí osobě, pokud:

- pachatel převedl danou věc na jinou osobu bezplatně nebo za nápadně výhodných podmínek a tato osoba věděla nebo mohla a měla vědět, že na ni takovou věc převedl z toho důvodu, aby se vyhnul jejímu zabránění nebo že taková věc byla získána v rozporu se zákonem,
- taková věc byla převedena pachatelem na osobu blízkou, případně právnickou osobu určitým způsobem napojenou na pachatele,
- pachatel převedl tuto věc do majetku ve svěřenském fondu, nebo
- taková věc patří do společného jmění manželů.

V případech prověřování trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti spáchané v zahraničí je však mnohdy obtížné prokázat spáchání zdrojového trestného činu, pokud cizí stát dostatečně nespolupracuje. V takovém případě pak dochází k odložení věci z důvodu neprokázání skutečností umožňujících zahájit trestní stíhání konkrétní osoby (§ 159a odst. 5 TŘ). Vzniká pak otázka, jak naložit se zajištěnými předpokládanými výnosy z trestné činnosti, přičemž, nelze-li užít postup podle § 80 nebo 81 TŘ, OČTŘ musí vydat usnesení o zrušení zajištění podle § 79f odst. 1 TŘ, ačkoli přetrvává podstatná pochybnost o legálním nabytí věci.

Podmínky pro vrácení, vydání a další nakládání s věcmi důležitými pro trestní řízení upravují § 80 až 81a TŘ. V první řadě se podle § 80 TŘ (ve spojení s § 81a TŘ) věc vrátí tomu, kdo ji vydal nebo komu byla odňata. Pokud však k věci uplatňuje právo jiná osoba, lze věc vydat

tomu, o jehož právu na věc není pochyb, nebo složit věc do úschovy, nelze-li jednoznačně určit, kdo na ni má nárok. Nárok na věc lze následně uplatnit v civilním řízení.

Problematické může být rozhodování OČTŘ o vydání věci podle tohoto ustanovení zejména v případech, kdy je jim z provedeného prověřování zřejmé, že osoba, která na věc uplatňuje nárok, může být spřízněna s podezřelým. Pokud je věc složena do úschovy civilního soudu, stát (OČTŘ) ani jiný orgán již dále ve vztahu k předmětné věci, o níž se vede spor, nevystupují z mocenské pozice a případné odčerpání výnosů je jen vedlejším produktem rozhodnutí civilního soudu.

Dále lze využít postup podle § 81 (ve spojení s § 81a) TR, podle něhož, pokud byly zajištěny věci, které byly získány nebo pravděpodobně získány trestným činem, a není známo, komu patří, a není znám ani pobyt poškozeného, vyhlásí se veřejně popis zajištěné věci, a to na dobu šesti měsíců. Jestliže se na základě popisu věci přihlásí jiná osoba než podezřelý nebo případně obviněný (pro účely tohoto bodu dále jen „podezřelý“) a o jejím právu na zajištěnou věc není pochyb, vydá se jí věc nebo částka za ni stržená, pokud již věc byla v mezidobí prodána. Neuplatnil-li ve stanovené lhůtě nárok na zajištěnou věc nikdo jiný než podezřelý, OČTŘ, který

7

vede řízení, musí na základě žádosti podezřelého o vrácení takové věci řešit jako předběžnou otázku, zda získal věc trestným činem, a pokud toto nebude prokázáno, byť by bylo i nadále pravděpodobné, že tuto věc trestným činem získal, musí učinit rozhodnutí, že se věc vrací podezřelému. Pokud tedy neexistuje jiná osoba než podezřelý, která by byla schopna prokázat jednoznačně svůj nárok na zajištěnou věc, nebo nelze prokázat, že zajištěná věc byla získána trestným činem, nelze ji v trestním řízení efektivně odčerpat, byť je dána vysoká míra pravděpodobnosti, že z trestného činu pochází. Tento postup v případech, na které právní úprava cílí, nebude příliš využitelný, neboť jednak nelze jednoznačně prokázat, že dané peněžní prostředky pocházejí z trestné činnosti, jednak jsou majitelé dotčeného účtu, na kterém byly peněžní prostředky zajištěny, zpravidla v řízení velmi aktivní a domáhají se svých práv.

3. Postup v daňovém řízení

Finanční správa (dále jen „FS“) vykonává primárně správu daní, kdy se jedná o postup směřující ke správnému zjištění a stanovení daně a zabezpečení její úhrady. FS tedy primárně posuzuje

- a) skutečnosti, které se k jednotlivým finančním transakcím váží a
- b) vztah těchto skutečností k předmětu daní vymezeném v jednotlivých hmotněprávních daňových zákonech.

Ve smyslu uvedené kompetence správy daní tedy FS na jednotlivé finanční transakce a s nimi spojené skutečnosti pohlíží prizmatem stanovení daně. Cílem FS je zjišťování, zda v souvislosti s nakládáním s finančními prostředky nevzniká příjem podléhající zdanění, např. v případech legalizace nelegálních výnosů, kdy jsou finanční prostředky formálně vydávány za půjčku, FS zjišťuje, zda se k půjčce váží úroky, které by představovaly příjem spadající do základu daně z příjmu. Nezjišťuje primárně, tak jako OČTŘ, zda se jedná o nelegální výnos a nehledá k němu predikativní trestný čin.

Výchozí stav

Orgány České republiky detekují finanční transakce na účtech daňového subjektu, kdy se

jedná zpravidla o právnickou osobu založenou dle práva České republiky a kdy finanční transakce jsou vyhodnoceny jako podezřelé (rizikové)⁷. Entity, zpravidla právnické osoby, vykazují obvykle následující znaky vytvářející rizikovou kombinaci:

- korporace jsou ve veřejném rejstříku zapsány sídlem na tzv. hromadných (virtuálních) administrativních adresách, které výkon samostatné ekonomické činnosti v tomto místě reálně neumožňují,
- v místě sídla nevlastní ani jinak nevyužívají žádné nesdílené prostory, nenachází se zde majetek, statutární orgán ani vlastník či účetnictví, korespondence je přeposílána, není hlášena, zjištěna ani jinak známa žádná provozovna,
- korporace jsou založeny jako tzv. ready – made společnosti a následně často na základě krátkodobé plné moci vystavené zahraničními fyzickými osobami (majoritně z bývalého SSSR) s neznámým pobytem v ČR zakoupeny,

⁷ Extrémně vysoké „průtokové“ částky procházejí tuzemskými bankovními účty po krátkou dobu (max. jednotky měsíců) a jsou majoritně realizovány subjekty – právnickými osobami. Transakce jsou ve většině případů realizovány z destinací daňových rájů, resp. zemí bývalého SSSR. Finanční prostředky jsou ve většině případů následně převáděny mimo území (účty) ČR.

8

- korporace vůči FS aktivně nevystupují, jsou ex offio zaregistrovány k dani z příjmů při obdržení informací z rejstříkových soudů, k registraci plátcem DPH, kde je aplikován vyšší stupeň prověření plánované či již realizované ekonomické činnosti, přihlášku nepodávají,
- osoby zpracovávající účetnictví, majetek ani bankovní účty nejsou korporacemi hlášeny.

Relevantní nástroje

I. Daň z příjmu

Pokud je FS postoupena informace o nestandardních finančních tocích probíhajících např. v lednu, subjekt je (obecně) povinen podat přiznání k dani z příjmů až v prvním pololetí následujícího roku a vykázaný zisk zdanit. V tu dobu již zpravidla daný subjekt není řadu měsíců na bankovních účtech vůbec aktivní. Z tohoto důvodu je zdanění tranzitních transakcí jakožto řešení odčerpání majetku velmi neefektivní.⁸ Je třeba vzít v úvahu, že správce daně má ve srovnání s OČTŘ rozdílné nástroje, které jsou nižší intenzity a jsou tak adekvátní „správnému“ charakteru řízení.

I přes to, že *stricto sensu* nelze procesem zdanění legalizovat vykázané příjmy [a to ani ať již jde o formu vyměření na základě daňového řízení (vyměřovacího) nebo kontrolních postupů], neboť cílem daňového řízení správce daně je pouze stanovit správně daňovou povinnost, nikoli deklaratorně osvědčovat, že předmět daně je z hlediska celého právního řádu ČR bez vady,

stává se, že další kontrolní orgány, mj. i zahraniční (nejen v cílové destinaci finančního transferu, ale i v dalších tranzitních zemích), výrazně snižují míru dalšího prověřování těchto příjmů, resp. kontroly, s tím, že tyto prostředky již byly prověřeny v členském státě EU. Daňové řízení tak může fungovat i jako určitý nástroj pro legalizaci příjmů, neboť po proběhlém daňovém řízení mohou subjekty argumentovat, že u předmětných zdaněných

příjmů státní orgány neshledaly pochybení.

Dále je nezbytné uvést, že akt nějaké formy zmrazení těchto prostředků je vzhledem k *ex post* detekci fakticky nemožný, nanejvýše lze využít institut zajišťovacího příkazu na dosud nestanovenou / nesplatnou daň.⁹

II. Daň z přidané hodnoty

Z uvedených znaků u těchto korporací dominuje (viz výše výchozí stav), že subjekt není registrován jako plátce DPH ani jako tzv. identifikovaná osoba. Z analýzy bankovního výpisu nevyplývá, že se jedná o ekonomickou činnost podléhající DPH v tuzemsku – z popisu transakcí ani z čehokoliv jiného nevyplývá, že transakce jsou realizovány v souvislosti s uskutečňováním zdanitelných plnění s místem plnění v tuzemsku (nákup či prodej zboží a služeb), z „druhotných“ transakcí nevyplývá ani okolnost nasvědčující jakékoliv činnosti (nejsou vykazováni zaměstnanci a mzdy, hrazení telefonu, pracovních cest, kancelářských potřeb...). V těchto případech tedy nelze bez příslušného zdůvodnění využít mezinárodní výměnu informací pro oblast DPH, např. výměnné kanály EU pro oblast DPH (v případě transakcí z a do tzv. třetích zemí), ani využít institutu zajišťovacího příkazu na dosud nestanovenou / nesplatnou daň (která by stejně mohla tvořit zpravidla pouze nízké procento z tranzitované částky, obdobně jako u daně z příjmů).

Je třeba zdůraznit, že subjekty, aniž by byly zmrazeny pro ně významné prostředky, na výzvy správce daně zpravidla nereagují a ani neposkytují žádnou součinnost. Případné postihy

⁸ Zjednodušený příklad: při zjednodušení příchozí platby = zdanitelné příjmy/výnosy = 100 mil Kč a odechozí platby = daňově uznatelné výdaje / náklady budou nižší o 1000 Kč, je zisk ke zdanění příslušnou procentuální sazbou (19 %) max. právě z částky 1000 Kč (tj. 190 Kč).

⁹ V případě uvedeném v poznámce pod čarou pod č. 8 by se tedy jednalo o 190 Kč.

za neplnění povinností nepeněžité povahy jsou vzhledem k výši realizovaných částek zcela bezvýznamné a reálně po ukončení transferů, k nimž v důsledku aktivity správce daně zpravidla dochází, nevymahatelné (žádný majetek není hlášen ani zjištěn). Pokud subjekt ve výjimečných případech reaguje, zpravidla pouze zasílá smlouvy o půjčkách uzavřených často mezi osobami – občany bývalé SSSR (daňovými nerezidenty ČR), až na detaily zpravidla stále stejného typu v rusko-anglické mutaci, které jsou nestandardní v řadě parametrů (např. splatnost desítky let bez zajištění, konkretizace účelu, zajištění, místa, frekvence a výše splátek), které nelze bezesbýtku v bývalé SSSR prověřit natolik, aby byly odstraněny veškeré pochybnosti. Důsledkem správního prověřování tak často je, že subjekt může držet listiny vydané FS určitým způsobem osvědčující, že byly tyto prostředky řešeny, ev. v rádech promile objemu zdaněny, a nelze vyloučit, že takto **mohou být považovány za zdánlivě zlegalizované** kontrolními orgány členského státu EU a budou moci být dále použity. Jak již bylo uvedeno v části I. Daň z příjmu – přiznání k dani, kontrolní úkony FS a stanovení daně v obecném pojetí není totéž, co audit legálnosti předmětu daně – jak vyplývá z textace § 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, není cílem správy daní verifikovat legálnost předmětu daně.

Je vhodné zmínit, že v případě, že jsou informace o příjmech postoupeny FS až po ukončení šetření OČTŘ, kdy nebyla prokázána trestná činnost a zmrazené finanční prostředky jsou uvolněny a odeslány mimo ČR, je zahájení správního postupu již zcela neefektivní. Subjekt další finanční transakce již nerealizuje a po pro něj úspěšném výsledku trestního řízení nebere případné správní řízení vážně. K zajištění peněžních prostředků ve výši, v jaké byly zajištěny

pro trestní řízení, v rámci správního řízení FS neexistuje legální podklad; FS může řešit pouze jejich případné zdanění a zajištění pro tento účel.

III. Prokazování původu majetku

Zákon č. 321/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s prokazováním původu majetku (dále jen „zákon o prokazování původu majetku“), zavedl nový postup v rámci zákona o daních z příjmů v případech, kdy má správce daně důvodné pochybnosti, zda příjmy poplatníka oznámené nebo tvrzené správcem daně odpovídají nárůstu jeho jmění, spotřebě nebo jinému vydání, a nejsou mu známy skutečnosti, které by nárůst jmění, spotřebu nebo jiné vydání ozřejmovaly, a po předběžném posouzení dojde k závěru, že rozdíl mezi těmito příjmy a nárůstem jmění, spotřebou nebo jiným vydáním poplatníka přesahuje 5 000 000 Kč.¹⁰

Nedojde-li k prokázání požadovaných skutečností a jsou-li naplněny další zákonné podmínky, stanoví správce daně daň zvláštním způsobem podle pomůcek, a to s přičtením penále z takto stanovené částky daně ve výši 50 %, nebo 100 %, podle toho, do jaké míry neposkytnutí součinnosti ze strany poplatníka ztížilo nebo bránilo stanovení daně.¹¹

Uvedenou (majoritní) část tranzitních finančních operací typu „ze zahraničního účtu zahraničního subjektu na tuzemský účet tuzemského subjektu a následně na zahraniční účet dalšího zahraničního subjektu“ nelze bez dalšího řešit tímto nástrojem. Z popisu transakcí je zjevné, že přes značně vysoké transfery neexistuje důkaz, že jmění subjektu využitého jako mezičlánek v tuzemsku bylo zvýšeno (obecně téměř veškerý kredit na účtu je dále debetován ve prospěch zpravidla zahraniční osoby). Nadto by se muselo ve smyslu § 38x odst. 1 písm. a) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, jednat o pochybnosti ohledně tvrzených příjmů, tzn. subjekt, který vlastní sledovaný účet, by musel vůči správci daně podávat daňové tvrzení. To však není u případů legalizace výnosů trestné činnosti běžné.

¹⁰ § 38x zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ § 38za a násl. zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Problematické aspekty odčerpávání výnosů z trestné činnosti podle stávající úpravy

1. AML zákon

V rámci aplikace AML opatření v praxi představují problém zejména situace, kdy ze strany povinných osob (typicky bank) nelze řádným způsobem provést kontrolu klienta podle § 9 AML zákona, a to především ve vztahu k původu prostředků použitých v transakci a k účelu transakce. Důvodem nemožnosti provést kontrolu klienta bývá především neochota klienta spolupracovat či skutečnost, že klient předkládá neúplné či nevěrohodné doklady. V těchto případech povinná osoba zpravidla přistupuje k aplikaci § 15 odst. 1 AML zákona (neuskutečnění obchodu) a podává oznámení podezřelého obchodu FAÚ (§ 18 AML zákona). Naopak nevhodnou se v těchto případech jeví aplikace postupu dle § 20 AML zákona (odklad splnění příkazu klienta), neboť zpravidla v době podání oznámení podezřelého obchodu není k dispozici dostatek informací pro posouzení případu a ve lhůtách stanovených v rámci § 20 AML zákona se nepodaří tyto informace ze strany FAÚ či povinných osob opatřit.

Dalším souvisejícím zásadním problémem je nedostatečná AML mezinárodní spolupráce, kdy

se v řadě případů nepodaří na základě dotazu relevantním zahraničním finančním zpravodajským jednotkám obstarat uspokojivé informace o původu prostředků, případně o predikativní (zdrojové) trestné činnosti.

S ohledem na výše uvedené a v praxi frekventované problémy se FAÚ velmi často dostává do patové situace, kdy jsou dány důvodné pochybnosti o legálním původu peněžních prostředků, které se nacházejí ve finančním systému ČR, nicméně nejsou k dispozici informace o predikativní trestné činnosti. Za této situace pak FAÚ stojí před rozhodnutím, zda podat trestní oznámení OČTŘ (a to i s vědomím důkazní nouze), nebo zda zajištěné prostředky uvolnit a vrátit do dispozice potenciálních pachatelů.

2. Trestní právo

V České republice je v praxi spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti spojeno s nutností prokázat predikativní trestnou činnost. Z rozsudku musí být patrné, jakým konkrétním trestným činem se tak stalo, nelze se spokojit s podezřením ze spáchání „nějaké“ nekonkretizované trestné činnosti, byť by z okolností případu bylo zřejmé, že se jedná o věc pocházející z blíže neurčené nelegální činnosti.

V aplikační praxi představuje problém zejména trestná činnost s mezinárodním rozměrem, kdy je zjištění všech skutečností důležitých pro trestní řízení vázané na mezinárodní justiční spolupráci s cizím státem, která nemusí vždy dostatečně efektivně fungovat. Především u třetích zemí mimo EU (zejména země bývalého SSSR) se OČTŘ setkávají s pasivitou cizozemských orgánů při vyřizování žádostí o mezinárodní justiční spolupráci, kdy výsledkem spolupráce jsou žádné, neúplné nebo vágní odpovědi zahraničních orgánů, na základě nichž je zjištění a prokázání zdrojového trestného činu fakticky nemožné. Za těchto okolností je pak tedy v podstatě nemožné úspěšně stíhat spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Pokud OČTŘ neunesou důkazní břemeno, ať již při zajištění majetku, nebo v samotném řízení před soudem, možnost odčerpání výnosů se značně ztíží. V takovém případě zpravidla nebude možné postupovat podle ustanovení § 101, 102 nebo 102a TZ, neboť důkazní nouzi nelze zhojit zabráním věci, náhradní hodnoty ani zabráním části majetku. Institut zabránění části majetku sice

11

předpokládá „snížené důkazní břemeno“, avšak použije se pouze v případě, že obviněný byl uznán vinným.

Zabránění věci nebo zabránění náhradní hodnoty by mohlo připadat do úvahy za splnění podmínek ustanovení § 101 a § 102 TZ, pokud by věc náležela osobě odlišné od obviněného (ev. obžalovaného, který byl zproštěn viny). Zda věc pochází z trestné činnosti si soud posoudí samostatně bez ohledu na předchozí verdikt o zdrojové trestné činnosti.

Dokazování v tomto směru je nejsložitější v případě peněžních prostředků na účtu – nejde o věc individuálně určenou a jejich vlastnictví se dá konstruovat na základě řady důvodů běžného nabytí fyzickou osobou nebo v obchodním styku. Takto problematické jsou právě také peněžní prostředky zajištěné na tzv. průtokových účtech.

Obecný příklad

– Podezřelá osoba založí v ČR bankovní účet, a to buď na fyzickou osobu (i za využití padělaných dokladů), nebo na právnickou osobu – často se jedná o právnickou osobu se

sídlem v ČR (právní forma s.r.o.) a zároveň o tzv. „skořápkovou společnost“ bez faktického vykonávání ekonomické činnosti.

- Na bankovní účet jsou ze strany zahraniční právnické osoby zaslány peněžní prostředky (nejčastěji se jedná o země bývalého SSSR) – přijaté peněžní prostředky jsou dále zaslány do zahraničí, a to na účet jiné právnické osoby. Zpravidla se jedná o nově založený účet či účet tzv. „spící“, který je připraven na legalizaci výnosů z trestné činnosti. Transakce jsou realizovány v zahraniční měně, opakovaně a ve značných objemech, přičemž účtem pouze protékají (nedochází k úhradě žádných nákladů v ČR, které by dokládaly faktické podnikání či jinou ekonomickou činnost).
- FAÚ využije své zákonné pravomoci podle § 20 AML zákona a peněžní prostředky tzv. zmrazí (rozhodne o odkladu splnění příkazu klienta) a zároveň podá trestní oznámení. Policie ČR zahájí trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti a rozhodne o zajištění peněžních prostředků na účtu pro účely trestního řízení (výnos z trestné činnosti).
- Policii ČR jsou předkládány smlouvy a jiné dokumenty svědčící o údajné legálnosti prováděného obchodu – vazby mezi společnostmi jsou však vysoce podezřelé, obchod nedává z ekonomického pohledu smysl, je nelogický, zapojení off-shore destinací apod.
- Prostřednictvím mezinárodní justiční spolupráce v trestním řízení jsou dožadovány informace ohledně zdrojového trestného činu – odpověď ze zahraničí je však často neúplná, neurčitá či vágní. Bez informací ze zahraničí ke spáchání zdrojového trestného činu není možné prokázat jak spáchání zdrojového trestného činu, tak spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti. Po určité době je rozhodnuto o odložení trestní věci a zároveň o zrušení usnesení o zajištění peněžních prostředků.

3. Daňové právo

Finanční transfery související s trestnou činností, resp. představující výnos z trestné činnosti, nelze vždy podřadit pod předmět daně z příjmů (včetně institutu prokazování původu majetku), daně z přidané hodnoty a zdanit je jako příjem resp. plnění podléhající dani. Zdanění pak nelze provést a odčerpání majetku je eventuálně realizovatelné výlučně cestou trestních předpisů.

V případech, kdy se jedná o zdanitelné příjmy či plnění, přinese tato daň s ohledem na konstrukci stanovení základu daně a samotné daně případně pouze dílčí odčerpání (minoritní části) majetku formou úhrady daňové povinnosti. Rozdíl mezi hodnotou majetku

12

a samotnou výší daně je zpravidla markantní, značná část majetku tak zůstane v dispozici subjektu a nedojde k naplnění sledovaného cíle, kterým je odčerpání majetku pocházejícího z nelegálních zdrojů.

Orgány FS se při aplikaci stávající právní úpravy potýkají zejména s následujícími problémy:

- Vysoká administrativní zátěž správce daně při zahájení kontrolního postupu zvýšená zpravidla nedostatkem informací a nespolupracujícím daňovým subjektem, což často vede k vyměření/doměření daně jen v minimálním množství případů.
- Riziko možného přiznání úroku z nesprávně stanovené daně dle § 254 DŘ.
- Délka postupu k odstranění pochybností nebo daňové kontroly. V případě, že jsou prostředky na účtech zajištěny v trestním řízení z důvodu podezření ze spáchání trestného

činu legalizace výnosů z trestné činnosti, mohly by po vyměření daně OČTŘ prověřovat a stíhat nový trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 TZ. Tím by byl dán podklad pro zajištění peněžních prostředků na účtu. Pokud však nedojde k vyměření daně podle pomůcek (což představuje rychlejší formu, nadto s omezenými možnostmi odvolání, avšak podmíněnou naplněním určitých podmínek – nereagování na výzvu správce daně k podání daňového tvrzení) a správce daně bude muset přistoupit k postupu k odstranění pochybností nebo daňové kontrole (přičemž lze předpokládat, že takto bude muset být postupováno ve většině případů), bude se jednat o zdoluhavý proces a OČTŘ patrně nebudou mít dostatečný podklad pro další trvání zajištění peněžních prostředků na účtu a budou muset přistoupit k jeho zrušení. V tomto případě by se postupy správce daně staly zbytečnými, neboť lze předpokládat, že po vyměření/doměření daně by již daňový subjekt nedisponoval žádným majetkem, ze kterého by bylo možné daňovou pohledávku uspokojit (tzv. prázdná schránka).

Vymáhání daně a její možné zajištění

Aby mohl správce daně na daňovém subjektu vymáhat daň, je nutné, aby k tomu měl exekuční titul (zpravidla pravomocný platební výměr). Doměření daně je z důvodů uvedených výše velmi náročné. Nadto v době, kdy bude daň pravomocně doměřena, bude ve většině případů již daňový subjekt pouze prázdnou schránkou.

Jako exekuční titul může sloužit také zajišťovací příkaz. Na odůvodnění zajišťovacích příkazů jsou ze strany správních soudů kladeny vysoké nároky. V řešených případech by se mohlo téměř výlučně jednat o zajišťovací příkazy na daň nestanovenou. U tohoto typu zajišťovacího příkazu musí správce daně odůvodnit naplnění dvou podmínek, a to přiměřené pravděpodobnosti budoucího stanovení daně a odůvodněné obavy o budoucí dobytost této daně. Vzhledem k minimálním informacím, které bude mít správce daně na počátku šetření předmětných transakcí k dispozici, není pravděpodobné, že by byl schopen v rámci zajišťovacího příkazu odůvodnit pravděpodobnost budoucího stanovení daně. Vzhledem k poměru výše obrátů na dotčených účtech vůči minimálním částkám, o kterých lze uvažovat jakožto možné v budoucnu stanovené dani (viz výše), není také příliš pravděpodobné, že by správce daně byl schopen odůvodnit obavu o budoucí dobytost daně, neboť aktuální majetek daňového subjektu (peněžní prostředky na účtu) je mnohonásobně vyšší než předpokládaná daň.

Lze rovněž zhodnotit, že ani zákon o prokazování původu majetku nepřispěl u tranzitních operací ke kýženému výsledku, neboť sankční zdanění pro subjekty, které neprokáží původ majetku, není dostatečně efektivní a správci daně při něm naráží na řadu praktických problémů, jako je např. nemožnost prokázat pravdivost tvrzení poplatníka nebo neexistence povinnosti podávat daňová přiznání u nově založených společností.

Statistická data a finanční aspekty spojené s nedostatečnými možnostmi odčerpávání peněžních prostředků na tzv. průtokových účtech

Níže uvedené statistické údaje dokladují urgentnost a závažnost problému. Data byla shromážděna na základě podkladů FAÚ a NCOZ, a to za období let 2020 a 2021. Sběr statistických údajů FAÚ byl zaměřen zejména na počet oznámených případů tzv. tranzitních účtů v České republice včetně objemu prostředků, které byly tímto způsobem ve sledovaném

období prostřednictvím českých bank transferovány. Dále bylo sledováno zajištění (blokáce) těchto prostředků ze strany FAÚ a způsoby ukončení těchto případů ze strany FAÚ. Statistické údaje poskytnuté NCOZ navazují na statistické údaje FAÚ, pokud jde o počet podaných trestních oznámení a vývoj trestního řízení.

Zjištěná statistická data jsou shrnuta v níže uvedených tabulkách.¹²

Tabulka č. 1: **Počet oznámených případů tzv. tranzitních (průtokových) účtů**

	2020	2021	CELKEM
Celkový počet oznámení podezřelých obchodů (OPO)	4 860	5 693	10 553
Počet oznámení podezřelých obchodů tranzitních (průtokových) účtů	512	392	904
Počet případů tranzitních (průtokových) účtů (případ může zahrnovat více OPO)	450	366	816
Počet oznámených subjektů (OPO může zahrnovat více subjektů)	704	634	1 338

Ve sledovaném období činil podíl oznámených podezřelých obchodů souvisejících s průtokovými (tranzitními účty) 10,5 % (2020) a 6,8 % (2021), což při existenci desítek různých technik a modů operandi praní peněz a široké škály zdrojové trestné činnosti představuje alarmující podíl. Navíc je třeba konstatovat, že nejvyšší výskyt těchto případů se odehrál v letech 2016 a 2017, přičemž následně vlivem preventivní činnosti bankovního sektoru, FAÚ a OČTŘ frekvence tohoto jevu průběžně klesá, což ovšem nic nemění na skutečnosti, že pro efektivní eliminaci tohoto nežádoucího fenoménu neexistuje v české legislativě uspokojivé řešení.

Z celkového nápadu 904 oznámení podezřelých obchodů souvisejících s průtokovými účty bylo následně v letech 2020 a 2021 zpracováno 816 analytických případů. Tato redukce je způsobena faktem, že analytický případ může zahrnovat více oznámení podezřelých obchodů (např. situace, kdy více bank oznamuje tentýž subjekt). Případy byly vedeny ve vztahu k celkem 1 338 různým subjektům, přičemž v rámci jednoho případu může být oznámeno vícero subjektů (např. s vazbou přes shodné disponenty bankovních účtů).

¹² Legenda: OPO = oznámení podezřelého obchodu; TO = trestní oznámení; ZUTR = zahájení úkonů trestního řízení; NPO = návrh na podání obžaloby

Tabulka č. 2 – **Celková výše transferovaných peněžních prostředků v rámci případů tranzitních (průtokových) účtů**

	2020	2021	CELKEM
Výše transferovaných peněžních prostředků v rámci případů tranzitních (průtokových) účtů (CZK)	56 136 198 000	48 322 340 000	104 458 538 000

Tabulka č. 3 – **Případy tranzitních (průtokových) účtů s uplatněním blokačních institutů (§ 15, § 20 AML zákona)**

	2020	2021	CELKEM
Počet případů tranzitních (průtokových) účtů s uplatněním blokačních institutů	18	47	65
Blokovaná částka (CZK)	573 288 733	423 950 963	997 239 696
Počet trestních oznámení v souvislosti s tranzitními (průtokovými) účty s blokací	15	15	30
Blokovaná částka v rámci trestních řízení (CZK)	565 688 733	331 543 713	897 232 446

Blokační instituty (§ 15 nebo § 20 AML zákona) byly ve sledovaném období let 2020 a 2021 uplatněny celkem v 65 případech, což z celkového počtu 816 případů průtokových (tranzitních) účtů činí pouze 8 % případů. Blokovaná částka činila necelou 1 mld. Kč. Z tohoto počtu byla pouze necelá polovina ukončena podáním trestního oznámení. Je třeba konstatovat, že do těchto statistických údajů se výrazným způsobem promítá určitá skepse a vědomí jak povinných osob z bankovního sektoru, tak i FAÚ a OČTŘ, že pro daný typ případů neexistuje v českém právním řádu efektivní legislativní řešení.

Tabulka č. 4 – **Způsob ukončení případů tranzitních (průtokových) účtů ze strany FAÚ**

	2020	2021	CELKEM
Celkový počet trestních oznámení případů tranzitních (průtokových) účtů ¹³	20	18	38
Počet poznatků pro PČR ¹⁴	19	19	38
Případy ukončené postoupením orgánům	252	223	475

správy daní			
Případy ukončené postoupením jinému orgánu	74	55	129
Případy uložené A/A	75	51	126

¹³ § 32 odst. 1 AML zákona.

¹⁴ § 32 odst. 2 AML zákona.

15

Z celkového počtu 816 případů tranzitních (průtokových) účtů ve sledovaném období bylo pouze 38 (4,7 %) ukončeno podáním trestního oznámení (s blokací peněžních prostředků či bez blokace). Oproti tomu celkem 126 případů (15,4 %) bylo uloženo v informačním systému FAÚ. Rovněž tato data svědčí o nízké efektivitě systému a neschopnosti příslušných úřadů nežádoucí fenomén tranzitních (průtokových) účtů (a s tím související legalizace výnosů z trestné činnosti s absencí zdrojového trestného činu) řešit.

Tabulka č. 5 – Průběh případů v rámci trestního řízení

	2020	2021	CELKEM
Počet případů	20	18	38
Počet OPO	28	22	50
Počet oznámených subjektů	53	139	192
Počet případů s uplatněním blokačních institutů	15	15	30
Blokovaná částka (následně zajištěna policejním orgánem podle § 79a TŘ)	565 688 733	331 543 713	897 232 446
Počet TO	20	18	38
Ukončení věci dle § 158 odst. 1 TŘ (uložení bez ZUTR)	2	2	4
Ukončení věci dle § 159a odst. 1 TŘ (nejde o podezření z TČ)	11	11	22
Ukončení věci dle § 159a odst. 5 TŘ (pozn. neznámý pachatel)	3	0	3
Trestní věc ještě není ukončena (např. spojeno s čekáním na vyřízení právní pomoci)	4	4	8

Dále došlo k vyloučení části trestní věci do samostatného spisu, ve kterém byla podána obžaloba podle § 166 odst. 3 TŘ (rok 2020) a k postoupení 1 trestní věci cizozemskému orgánu (rok 2021).

Soudní judikatura

1. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

a) Odčerpání majetku protiprávního původu

Napříč členskými státy Rady Evropy existují různé modely odčerpání nástrojů a výnosů z trestné činnosti. V rámci trestních řízení se Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) zabýval propadnutím majetku či věci jako druhu trestu ukládanému odsouzenému (např. *Markus proti Lotyšsku*, č. 17483/10, rozsudek ze dne 11. června 2020) i ochrannými opatřeními v podobě zabránění majetku či věcí osobám zproštěným obžaloby (např. *Balsamo proti San Marinu*, č. 20319/17 a 21414/17, rozsudek ze dne 8. října 2019) nebo třetím osobám (např. *B. K. M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Şirketi proti Slovinsku*, č. 42079/12, rozsudek ze dne 17. ledna 2017).

ESLP se zabýval i opatřeními ukládanými mimo rámec trestního řízení. V právních řádech některých států jsou upraveny tzv. civilní konfiskace, kdy předmětem řízení není otázka možné

16

trestní odpovědnosti za trestný čin, ale zkoumání původu majetku (např. *Phillips proti Spojenému království*, č. 41087/98, rozsudek ze dne 5. července 2001). ESLP se zabýval a co do podstaty aproboval také **preventivní konfiskace prostředky správního práva**, jež byly zavedeny v Itálii k zefektivnění boje s organizovaným zločinem mafiánského typu (např. *Raimondo proti Itálii*, č. 12954/87, rozsudek ze dne 22. února 1994) a rovněž rozšířené **konfiskace v občanském soudním řízení vycházející z principu obráceného důkazního břemene** a odhadovaného zisku z trestné činnosti, kterou se nepodařilo spolehlivě rozkrýt (např. *Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, č. 36862/05, rozsudek ze dne 12. května 2015).

b) Povaha opatření směřujícího k odčerpání majetku

Vyjasnění povahy konkrétního opatření je významné z hlediska určení rozsahu práv a svobod chráněných Úmluvou, jichž se mohou dotčené osoby dovolávat. Představuje-li opatření „trest“ ukládaný v návaznosti na „trestní obvinění“ v autonomním významu, který těmto pojmům Úmluva přiznává, potom je nezbytné, aby byly v řízení respektovány všechny záruky spravedlivého trestního procesu, včetně presumpce neviny dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy a zásady *ne bis in idem* dle článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Na všechna řízení, v nichž dochází k odčerpání majetku, **dopadá čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve své občanskoprávní části**. Tato řízení totiž mají z povahy věci nepříznivé dopady do majetkové sféry dotčených osob. Majetková práva jsou přitom právy občanskými ve smyslu daného ustanovení (*Silickienė proti Litvě*, č. 20496/02, rozsudek ze dne 10. dubna 2012, § 45–56).

Zda má odčerpání majetku povahu trestní sankce, ESLP zkoumá *ad hoc* ve světle tří kroků tzv. Engellova testu. **Těmi jsou klasifikace deliktu podle vnitrostátního práva, převažující povaha užitého opatření a jeho přísnost** (*Todorov a ostatní proti Bulharsku*, č. 50705/11 a 6 dalších, rozsudek ze dne 13. července 2021, § 288).

První kritérium není určující. Skutečnost, že odčerpání majetku nařizují trestní soudy, nepostačuje pro závěr o trestní povaze daného opatření. ESLP bere v potaz, že v řadě států je

i trestním soudům běžně přiznána pravomoc rozhodovat o netrestních otázkách, včetně náhrady škody (*Balsamo proti San Marinu*, cit. výše, § 62–65, kde opatření nebylo dle ESLP svou povahou trestní, i když trestní soudy rozhodly o zabrání majetku stěžovatele bez jeho odsouzení).

Rozhodující je zpravidla druhé kritérium, kde ESLP zajímá, jaký účel odčerpání majetku sleduje. **Je-li jím potrestání osoby, potom má opatření trestněprávní charakter, kdežto preventivně-reparační účel svědčí pro závěr o netrestní povaze daného opatření. V případě propadnutí majetku a věcí, které jsou ukládány jako tresty v rámci trestního řízení, převládá represivní účel** (např. *Welsch proti Spojenému království*, č. 17440/90, rozsudek ze dne 9. února 1995, § 27–35). Naopak má-li odčerpání majetku, který je pravděpodobným výnosem trestné činnosti, primárně zabránit jeho dalšímu protiprávnímu užívání, opatření není svou povahou trestní, i když bylo k odčerpání majetku přistoupeno v rámci trestního řízení (např. *Balsamo proti San Marinu*, cit. výše, § 62–65). **Stejně tak, je-li cílem opatření odčerpání z oběhu prostředky, které by mohly být použity k páčání další kriminální činnosti, nemá dané opatření trestně právní povahu ve smyslu Úmluvy** (např. *Butler proti Spojenému království*, č. 41661/98, rozhodnutí ze dne 27. června 2002). Stejně tak ani rozšířená konfiskace majetku v občanském soudním řízení, tj. nezávisle na možné trestní odpovědnosti konkrétní osoby, nemá sankční, ale preventivně-reparační povahu (*Devadze proti Gruzii*, č. 21727/05, rozhodnutí ze dne 11. října 2016, § 27 a 28).

Ani třetí kritérium není v těchto případech zásadní, protože i mnohá netrestní opatření preventivní povahy mohou mít citelné dopady do majetkové sféry osob (*Balsamo proti San Marinu*, cit. výše, § 64).

c) Obecné zásady vyplývající z judikatury ESLP

ESLP se na poli článku 1 Protokolu č. 1 (ochrana vlastnictví) zabýval řadou případů týkajících se odčerpání výnosů z trestné činnosti na základě různých vnitrostátních režimů, včetně tzv. rozšířené konfiskace založené na obrácení důkazního břemene neboli odhadech zisků z trestné činnosti. ESLP přitom přezkoumával účel, jaký relevantní právní normy sledují, a použitelné hmotněprávní a procesní záruky, přičemž v rámci své rozhodovací činnosti vytyčil základní zásady, které se v těchto případech použijí (*Todorov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 189).

I. Existence zásahu a použitelný test

Konfiskace movitých či nemovitých věcí ve vlastnictví osoby představuje zásah do jejích práv dle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (např. *Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 93). ESLP nepřikládá význam přesné právní kvalifikaci, tj. zda opatření představuje zbavení majetku ve smyslu druhé věty prvního odstavce daného ustanovení, nebo zda jde o opatření určené na úpravu užívání majetku dle jeho druhého odstavce. Použitelné zásady pro ospravedlnění zásahu jsou totiž v principu stejné. **Zásah musí být v souladu se zákonem, sledovat obecný zájem a konečně musí nastolovat spravedlivou rovnováhu** mezi požadavky obecného zájmu a individuálními právy stěžovatele (např. *Todorov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 182).

II. Požadavek legality

I v případě odčerpání majetku klasicky platí, že zásah do majetkové sféry osoby musí být opřen o ustanovení právního řádu, které splňuje požadavky dostupnosti, předvídatelnosti a vyloučení svévole (např. *Markus proti Lotyšsku*, cit. výše, § 66). V několika případech ESLP zkritizoval právní úpravy stanovící obligatorní odčerpání věcí, jež

byly použity ke spáchání trestných činů, v kombinaci s neexistencí právních prostředků, jejichž prostřednictvím by se mohli jejich vlastníci, kteří nevěděli o protiprávním užívání věci, domáhat navrácení svých věcí. Takto rigidní úpravy totiž neponechávaly soudům prostor, aby provedly skutečně individualizovaný přezkum a zkoumaly proporcionalitu zásahu do práv dotčených osob (tamtéž, § 72–73, kde se trest propadnutí majetku za korupci automaticky vztahoval i na část majetku stěžovatele, který neměl žádnou spojitost s danou trestnou činností a pocházel z legálních příjmů).

III. Legitimita zásahu

Odčerpání majetku nabytého trestnou činností **působí v obecném zájmu** jako odstrašující prostředek pro ty, kdo zvažují spáchat trestný čin, a také zaručuje, že se zločin nevyplácí (*Phillips proti Spojenému království*, cit. výše, § 52).

Ve vztahu k podezřelým peněžním tokům ESLP konstatoval, že státy mají legitimní zájem – a na základě různých mezinárodních smluv také povinnost – zavést ve svých právních rádech opatření k odhalování a sledování přeshraničních toků peněžních prostředků, protože jejich větší objem může souviset s praním špinavých peněz, obchodováním s drogami, financováním terorismu nebo organizovaným zločinem, daňovými úniky nebo páčáním jiných závažných hospodářských trestných činů (*Karapetyan proti Gruzii*, č. 61233/12, rozsudek ze dne 15. října 2020, § 34). Praní špinavých peněz ohrožuje základy právního státu. Úmluvy Rady Evropy v této oblasti požadují, aby státy kriminalizovaly praní výnosů z trestné činnosti a přijaly i další opatření zaměřená na posílení trestní politiky a potírání tohoto narůstajícího národního i mezinárodního fenoménu, jehož složitost je bezprecedentní (*Balsano proti San Marinu*, cit. výše, § 64). Opatření namířená na blokování pohybu podezřelého kapitálu jsou účinným a nezbytným nástrojem pro potírání kriminality (např. *Saccoccia proti Rakousku*, č. 69917/01, rozsudek ze dne 18. prosince 2008, § 88).

IV. Přiměřenost a spravedlivá rovnováha

Článek 1 Protokolu č. 1 vyžaduje, aby byl jakýkoli zásah přiměřený vzhledem k cíli, jehož má být dosaženo. Soud musí zejména zkoumat, zda byla zásahem nastolena „spravedlivá rovnováha“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a ochranou základních práv jednotlivce. Ta nebude nalezena, pokud je jednotlivec nucen nést nadměrné břemeno (*B. K. M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku*, cit. výše, § 39). Konfiskační opatření tvoří součást politiky prevence kriminality. Při jejím provádění musí být zákonodárci přiznán prostor pro uvážení jak ohledně identifikace existence problému ovlivňujícího veřejný zájem, který vyžaduje přijetí opatření kontrolujících užívání majetku, tak i co do vhodného způsobu, jak taková opatření uplatňovat (*Arcuri a ostatní proti Itálii*, č. 52024/99, rozhodnutí ze dne 5. července 2001).

Ačkoli článek 1 Protokolu č. 1 neobsahuje žádné výslovné procesní požadavky, řízení před vnitrostátními soudy musí jednotlivci nabízet přiměřenou možnost, aby mohl předložit svůj případ příslušným orgánům, a tím účinně napadnout opatření zasahující do jeho práv zaručených tímto ustanovením (*Rummi proti Estonsku*, č. 63362/09, rozsudek ze dne 15. ledna 2015, § 104). ESLP přikládá význam různým procesním zárukám dostupným v konfiskačních řízeních, jako je jejich kontradiktornost, možnost předkládat důkazy, možnost nechat se právně zastoupit advokátem, možnost vyvrátit domněnku o kriminálním původu majetku a tomu, zda bylo provedeno individuální posouzení toho, které části majetku by měly být s ohledem na skutkové okolnosti případu odčerpány.

Z hlediska spravedlivé rovnováhy se zdá být stěžejní skutečnost, jestli se soudy pečlivě

ujistily, že jednotlivé věci podléhající odčerpání pocházejí skutečně z trestné činnosti (srov. *Silickienė proti Litvě*, cit. výše, § 68). I když potenciální nedostatky řízení o odčerpání majetku automaticky neznamenají, že byl zásah do práva stěžovatelů nepřiměřený, kumulativní účinky deficitní právní úpravy mohou vychýlit rovnováhu v neprospěch státu. **Spravedlivé rovnováhy bude zpravidla dosaženo tam, kde jako protiváhu a záruku práv stěžovatelů poskytnou vnitrostátní soudy nějaké informace ohledně trestního jednání, z něhož má odčerpávaný majetek údajně pocházet, a odůvodněným způsobem doloží, že tento majetek mohl být výnosem z dané trestné činnosti.** Pokud bude taková analýza provedena, bude ESLP obecně vycházet ze závěrů vnitrostátních soudů, ledaže by stěžovatelé prokázali, že jejich hodnocení bylo svévolné nebo zjevně nepřiměřené (*Todorov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 215 a 2016).

Při hodnocení spravedlivé rovnováhy ESLP bere mimo jiné v potaz, zda byla právní úprava umožňující odčerpání majetku přijata v reakci na znepokojivý nárůst určitého typu kriminality (např. *Arcuri a ostatní proti Itálii*, cit. výše, oddíl 1: organizovaný zločin páchaný mafiemi), nebo na volání mezinárodních organizací po zavedení určitých opatření v boji s určitou trestnou činností (*Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 106: korupce ve veřejné sféře).

Z hlediska testu proporcionality je relevantní rovněž povaha a závažnost trestného činu, z něhož mají nelegální příjmy pocházet. ESLP shledal konfiskační opatření za přiměřená v kontextu nejrůznějších kategorií trestných činů (např. *Webb proti Spojenému království*, č. 56054/00, rozsudek ze dne 10. února 2004: obchod s drogami; *Saccoccia proti Rakousku*, cit. výše: praní špinavých peněz narkomafie; *Raimondo proti Itálii*, cit. výše: organizovaný zločin; *Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, cit. výše: korupce ve veřejné správě; *Andonoski proti Severní Makedonii*, č. 16225/08, rozsudek ze dne 17. září 2015: přeprava ilegálních migrantů; *Rummi proti Estonsku*, cit. výše: pašování cenných kovů; *Todorov a ostatní proti Bulharsku*, cit. výše, § 77: daňové úniky), z nichž ne všechny lze označit za mimořádně závažné (např. *Veits proti Estonsku*, cit. výše: podvod; *Yaşar proti Rumunsku*, č. 64863/13, rozsudek ze dne 26. listopadu 2019: ilegální rybolov). Avšak pouze u závažných forem kriminality byl

19

připraven akceptovat jako přiměřené i konfiskace bez odsouzení (např. *Balsamo proti San Marinu*, cit. výše, § 93–95: praní špinavých peněz; *Silickienė proti Litvě*, cit. výše, § 69–70: organizovaný zločin).

ESLP přihlíží k existujícím evropským a univerzálním standardům v boji proti závažné kriminalitě, jako jsou korupce, praní špinavých peněz, drogová trestná činnost, u nichž mezinárodní právo připouští odčerpání majetku i bez předchozího odsouzení za trestný čin. Po vzoru těchto mezinárodně právních instrumentů ESLP dovedil, že v těchto případech může být důkazní břemeno přeneseno na podezřelé osoby, které musí prokázat legální původ majetku, u něhož se předpokládá, že byl nabyt protiprávně. Konfiskační opatření lze aplikovat nejen na přímé výnosy z trestné činnosti, ale také na majetek, včetně jakýchkoli příjmů a jiných nepřímých výhod, získaný výměnou nebo přeměnou přímých výnosů z trestné činnosti nebo jejich smícháním s jiným i legálně nabytým majetkem. **Konečně, majetek protiprávního původu může být odčerpán nejen osobám přímo podezřelým ze spáchání trestného činu, ale také třetím osobám, které nabyly vlastnické právo k takovému majetku bez nezbytné dobré víry s cílem zakrýt jejich protiprávní úlohu při hromadění daného majetku** (*Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 105). Převrácené důkazní břemeno ESLP nepovažoval ani za neslučitelné s čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Devadze proti Gruzii*, cit. výše, § 29).

ESLP považuje za legitimní, aby vnitrostátní orgány nařídily odčerpání majetku na

základě důkazů svědčících o vysoké míře pravděpodobnosti, že legální příjmy osoby nemohly stačit k nabytí předmětného majetku. Kdykoli byl příkaz k odčerpání majetku výsledkem řízení, které se týkalo výnosů pocházejících ze závažných trestných činů, ESLP neuplatňoval v otázce nezákonnosti původu majetku míru důkazů „nade vši rozumnou pochybnost“. Místo toho považoval pro účely testu proporcionality na poli článku 1 Protokolu č. 1 za dostatečné důkazy vypovídající o vysoké míře pravděpodobnosti nezákonného původu v kombinaci s neschopností vlastníka prokázat opak. Úmluva poskytuje vnitrostátním orgánům volnost, aby uplatňovaly konfiskační opatření nejen na osoby přímo obviněné z trestných činů, ale také na jejich rodinné příslušníky a další blízké příbuzné, u nichž lze předpokládat, že „neoprávněně získaný“ majetek mají a neformálně spravují jménem podezřelých pachatelů, nebo kteří jinak postrádají nezbytné postavení nabyvatele v dobré víře (*Telbis a Viziteu proti Rumunsku*, cit. výše, § 68).

2. Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Judikatura Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“) je založena především na dvou unijních instrumentech, a to na rámcovém rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti a konfiskační směrnici. SDEU se zabývá především problematikou působnosti existující unijní úpravy na jiná než trestněprávní řízení.

Z judikatury SDEU vyplývá, že:

- konfiskace nezákonně nabytého majetku, o které je rozhodnuto mimo řízení, ve kterém dochází ke konstatování, že byl spáchán jeden nebo více trestných činů, nespadá do působnosti konfiskační směrnice (*C-319/19*),
- v případech spadajících do působnosti konfiskační směrnice nesmí členský stát přijmout takovou právní úpravu, která by umožňovala konfiskovat majetek, který patří jiné osobě než pachateli trestného činu, aniž by tato osoba měla možnost stát se účastníkem řízení o konfiskaci (*C-845/19*, *C-863/19*); zároveň takové osobě musí být zajištěna možnost podat účinný opravný prostředek (*C-393/19*),

20

- rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání právní úpravě členského státu, která stanoví, že lze konfiskovat nezákonně nabytý majetek bez toho, aniž by vnitrostátní soud musel konstatovat, že byl spáchán trestný čin, nebo kde by muselo dojít k předchozímu odsouzení údajných pachatelů takového trestného činu (*C-234/18*),
- článek 8 odst. 1 konfiskační směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, podle níž v případě zajištění majetku jako domnělého nástroje nebo výnosu z trestné činnosti nemá vlastník tohoto majetku, který je třetí osobou jednající v dobré víře, během soudní fáze trestního řízení právo obrátit se na příslušný soud s žádostí o vrácení tohoto majetku (*C-505/20*),
- článek 4 rámcového rozhodnutí Rady 2005/212/SVV musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na rozhodnutí týkající se činu, který není trestným činem (*C-752/21*).

3. Judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu

a) Judikatura Ústavního soudu

Ústavní soud vychází ve své rozhodovací praxi ve vztahu k zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti především z bohaté judikatury ESLP. Peněžní prostředky na účtu zajišťované podle § 79a násl. TR představují „majetek“ ve smyslu čl. 11 LZPS, resp. čl. 1 Protokolu č. 1 Úmluvy (srov. *nález I. ÚS 2485/13*). Tato ustanovení zaručují právo na ochranu majetku a regulují zásah státu do práva na ochranu majetku. Z pohledu legalizace výnosů z trestné činnosti je však významnější judikatura Nejvyššího soudu, který se touto otázkou v rámci své rozhodovací činnosti zabývá častěji (podrobněji bod níže).

Z judikatury Ústavního soudu ve vztahu k zajištění majetku v trestním řízení zejména vyplývá, že:

- rozhodnutí o zajištění majetku musí mít zákonný podklad, musí být vydáno příslušným orgánem a nemůže být projevem svévole, nutné je také dostatečné odůvodnění takového rozhodnutí (např. *nález IV. ÚS 174/04*),
- institut zajištění má pouze dočasnou povahu a musí splňovat kritérium přiměřenosti, neboť se jedná o zásah do pokojného užívání majetku (např. *nález II. ÚS 642/07*),
- dlouhodobé trvání zajištění je odůvodnitelné, pokud je naplněna podmínka výjimečných okolností, mezi které se řadí například závažnost stíhaného trestného činu, složitost případu, objektivní okolnosti komplikující ukončení vyšetřování, vysoká míra pravděpodobnosti, že se určitá fáze trestního řízení blíží ke svému ukončení (např. *nález II. ÚS 3662/14*),
- nároky na odůvodnění rozhodnutí o použití majetkových zajišťovacích institutů v trestním řízení narůstají s prodlužující se dobou od vydání rozhodnutí o zajištění (např. *nález III. ÚS 3647/14*),
- delší trvání zajištění je spíše odůvodnitelné, pokud trestní řízení pokračuje do dalších fází, a nikoli že zůstává např. několik let ve fázi přípravného řízení,
- v počátečních fázích trestního stíhání postačí pouhé podezření (vyšší míra pravděpodobnosti) OČTR, že zajištěné prostředky mohly sloužit ke spáchání trestného činu (např. *usnesení III. ÚS 2818/19*),

21

- princip presumpce nevinny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno, z tohoto principu dále plyne pravidlo *in dubio pro reo* (např. *nález I. ÚS 733/01*).

Z judikatury Ústavního soudu k zabrání věci a zabrání náhradní hodnoty pak plyne zejména, že:

- pro účely rozhodnutí o zabrání věci soud musí dospět k jednoznačnému závěru, že předmětné prostředky byly nabyty za majetek získaný z trestné činnosti (např. *nález II. ÚS 1849/17*); v situaci, kdy soud mohl uložit trest propadnutí náhradní hodnoty, ale neučinil tak, nelze dodatečně, po právní moci odsuzujícího rozsudku, doplňovat trestní sankci a snažit se neuložení trestu napravit dodatečným uložením ochranného opatření (*nález I. ÚS 36/15*),
- pokud je vlastníkem věci, která má být v trestním řízení zabráná, osoba rozdílná od obžalovaného, musí být dodržena všechna její procesní práva; soud prvního stupně je

při nařizování hlavního líčení povinen vyrozumět o jeho konání také vlastníka dotčených věcí, i právnickou osobu, jejímž jednatelem byl obviněný (*nález II. ÚS 184/17, III. ÚS 1149/20*),

- postavení zúčastněné osoby je třeba přiznat rovněž zástavnímu věřiteli, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem na nemovitostech zajištěných podle § 79a trestního řádu (*nález III. ÚS 84/20*, byl nicméně vydán před novelou trestního zákoníku č. 422/2022 Sb., kterou bylo stanoveno, že zástavní práva k propadlému majetku, věci ani náhradní hodnotě nezanikají).

b) Judikatura Nejvyššího soudu

Ve vztahu k problematice zajištění výnosů z trestné činnosti vychází judikatura Nejvyššího soudu z rozhodovací praxe Ústavního soudu, která je uvedena výše. Otázkou nutnosti prokázání predikativní trestné činnosti v případě legalizace výnosů z trestné činnosti se Nejvyšší soud zabýval opakovaně. Předpokladem trestnosti činu je, aby věc pocházela z konkrétně zjištěného, tzv. predikativního trestného činu.

Z předmětné judikatury vyplývá, že:

- skutečnost, že věc byla získána trestným činem, musí být v řízení o trestném činu legalizace výnosu z trestné činnosti bezpečně zjištěna a musí být rovněž patrné, jakým trestným činem se tak stalo, nepostačuje tedy pouhé podezření ze spáchání trestné činnosti, kterou nelze specifikovat odkazem na konkrétní trestný čin (*NS 6 Tz 9/2016*),
- posouzení, zda došlo k získání majetkové hodnoty trestným činem (tedy prokázání predikativního trestného činu) je předběžnou otázkou podle § 9 TR, tuto předběžnou otázku soud vždy posuzuje samostatně, a to i v případě existence pravomocného rozhodnutí o zdrojovém trestném činu (*NS 8 Tdo 1570/2019, 5Tdo 591/2021*),
- posouzení existence predikativního trestného činu jako předběžné otázky neznamená, že by její řešení mělo jen orientační či přibližný charakter, jelikož jde o otázku viny obviněného, musí být existence zdrojového trestného činu prokázána na základě nepochybně zjištěných skutečností a za použití prostředků souladných s trestním řádem nebo zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních; informace získané cestou mezinárodní policejní spolupráce nelze bez dalšího použít jako důkaz (*NS 3 Tdo 816/2022, 3 Tdo 1158/2022*).

K otázce zabrání věci pak z judikatury Nejvyššího soudu plyne následující:

22

- o zabrání věci podle § 101 TZ konkrétní osobě odlišné od obviněného zásadně není možno rozhodnout, pokud jí nebylo přiznáno postavení zúčastněné osoby, dáno poučení a umožněno uplatnění jejích práv podle § 42 odst. 1, 2 TR, zejména vyjádřit se k možnému rozhodnutí o zabrání věci před jeho učiněním; Nejvyšší soud nicméně připouští, že by tak mohl učinit až soud s tím, že zdůrazňuje, že nezákonným postupem bylo též neumožnění uplatnění práv zúčastněné osoby v předcházejícím trestním řízení, během něhož byly zajištěny věci této zúčastněné osoby (*NS 5 Tdo 1147/2020*).

Zahraniční právní úpravy

Informace o právních úpravách jednotlivých států byly získány přes Síť pro legislativní spolupráci ministerstev spravedlnosti členských států EU cestou dotazníkového šetření v

období třetího kvartálu roku 2020,¹⁵ a síť CARIN,¹⁶ kde byly informace od států získány na začátku roku 2022. Informace o aplikační praxi v některých státech poskytlo také NCOZ¹⁷, další právní úpravy byly také poskytnuty během technických jednání na Radě EU¹⁸, případně přímo od daného státu¹⁹. Podrobně rozepsané úpravy vybraných států lze nalézt v příloze *III. Vybrané zahraniční právní úpravy*.

Ze států, které poskytly informace o svých právních úpravách, neužívají mimotrestní konfiskace, ani zvláštní trestní postupy proti majetku s odlišným pojetím důkazního břemene než v trestním řízení o vině a trestu Francie, Švédsko, Rakousko, Maďarsko, Rumunsko a Polsko²⁰. Z tohoto důvodu nejsou právní úpravy těchto států dále pro potřeby právní analýzy zpracovávány.

1. Shrnutí zahraničních právních úprav

V rámci analyzovaných zahraničních právních úprav, resp. přístupů jednotlivých členských států EU, lze přes jednotlivé (a často podstatné) odlišnosti vysledovat tři směry, jimiž se přístup k odčerpávání majetku ubírá.

a) Civilní přístup

Civilní variantu lze rozdělit na 2 přístupy, které je možné ve velmi zjednodušené podobě rozdělit na kontinentální a anglosaský přístup. Úprava je součástí zvláštních právních předpisů, většinou odlišných od klasických trestněprávních předpisů.

• Kontinentální přístup

Tento přístup je aplikován v Bulharsku, Litvě, Slovinsku a na Slovensku (a částečně také ve Spojeném království).

Výstupem z (finančního) šetření²¹ ohledně majetkových poměrů osoby, u níž je zjištěn nepoměr mezi hodnotou jejího majetku a jejími zákonnými příjmy, je návrh státního zástupce

¹⁵ Síť vystupuje pod názvem Legicoop. Dotazy směřovaly na všechny členské státy EU, z nichž odpověď poskytly Francie, Švédsko, Rakousko, Maďarsko, Rumunsko, Polsko, Německo, Lotyšsko, Slovinsko, Slovensko, Bulharsko, Litva.

¹⁶ Celý název sítě je Camden Assets Recovery Inter-Network. Informace byly získány od Estonska, Itálie, Litvy, Slovinska, Slovenska, Španělska a Spojeného království.

¹⁷ Estonsko a Nizozemsko.

¹⁸ Německo, Irsko, Itálie, Nizozemsko.

¹⁹ Německo.

²⁰ Polsko sice určité mimotrestní konfiskace umožňuje, ale pouze ohledně věcí, jejichž držení nebo obchodování s nimi je zakázané, což není pro účely této analýzy relevantní.

²¹ Toto šetření může být vedeno různými orgány od policie, státního zastupitelství až po specializované nezávislé orgány.

nebo jiného specializovaného orgánu²² k civilnímu soudu, který rozhoduje o zabránění majetku v rozsahu, v jakém neodpovídá zákonným příjmům dotčené osoby, ve prospěch státu. Toto řízení není závislé na předchozím odsouzení této osoby za trestný čin. Zároveň není zapotřebí, aby finančnímu šetření u osoby předcházelo trestní řízení (výjimkou je však Slovinsko, kde na počátku probíhá finanční šetření dle trestní řádu, které vede státní zástupce pro vymezené trestné činy).

Ačkoli zpravidla existuje zvláštní zákon, který zvláštnosti řízení upravuje, jsou alespoň subsidiárně aplikovatelná obecná pravidla občanského soudního řízení, včetně aplikace

civilních důkazních pravidel. Státního zástupce, případně jiný specializovaný úřad vystupující v postavení žalobce (navrhovatele), tíží důkazní břemeno zpravidla ohledně prokázání kvalifikovaného rozdílu mezi hodnotou majetku dotčené osoby a jejími legálními příjmy. Dotčenou osobu pak zpravidla tíží důkazní břemeno k prokázání toho, že byl majetek nabyt z legálních příjmů, nebo k prokázání toho, že kvalifikovaný rozdíl neexistuje.

Ve Spojeném království existuje kromě dalších způsobů odčerpávání také tzv. příkaz nevysvětlitelného bohatství, kdy opět soud požaduje po dotčené osobě, aby vysvětlila původ takto získaného majetku a způsob, jakým ho získala.

- Anglosaský přístup

Tento přístup je aplikován v Irsku a ve Spojeném království.

Nejprve je zahájeno šetření, které opět nemusí být závislé na předchozím trestním řízení. Jedná se o oddělený postup od trestního řízení, který je zahájen na podnět ať už specializovaného úřadu²³, nebo donucovacích orgánů. Jedná se o typické příklady civilních konfiskací *in rem*. K odčerpání majetku pocházejícího z nelegitimních zdrojů dochází na základě předchozího finančního šetření relevantních orgánů, které zjistí, že určitý majetek byl získán protiprávním jednáním (Spojené království), resp. že se jedná o výnos z trestné činnosti (Irsko). Není zapotřebí zjišťovat, o jaký trestný čin se jedná, rovněž není zapotřebí předchozí odsouzení osoby, o jejíž majetek se jedná.

V rámci řízení o odčerpání majetku dochází před civilním soudem ke snížení důkazního standardu na míru převažující pravděpodobnosti (*balance of probabilities*), který je obecně aplikován v civilním právu. V případě Irska je povinností soudce určit, zda dotčený orgán prokázal na úrovni převažující pravděpodobnosti, že se jedná o výnos z trestné činnosti. V případě Spojeného království je na soudu, aby rozhodl na základě principu převažující pravděpodobnosti, že opravdu došlo k protiprávnímu jednání a že majetek byl získán právě tímto protiprávním jednáním.

b) Trestní přístup

Tuto variantu, kdy k rozšířenému postihu majetku dochází v rámci trestního řízení, aplikuje Nizozemsko, Lotyšsko, Německo a Itálie. Přístup Nizozemska a Lotyšska je v zásadě obdobný. Úprava je v případě Německa a Lotyšska součástí trestního řádu.

V rámci trestního řízení je vyčleněno zvláštní řízení proti majetku (*in rem*), ve kterém se nerozhoduje o vině a trestu, ale trestní soud v něm rozhoduje o odčerpání majetku pravděpodobně nelegálního původu.

- V Německu jsou dány podmínky, že se musí jednat o majetek pocházející z protiprávního jednání a také muselo dojít k zajištění majetku v trestním řízení, které bylo zahájeno

²² Např. v Bulharsku CACIAF.

²³ Criminal Assets Bureau.

na základě podezření ze spáchání některého z vyjmenovaných trestných činů (spojitost s terorismem, organizovaným zločinem).

- V Lotyšsku lze řízení o odčerpání majetku zahájit, pokud je splněna podmínka, že má majetek nelegální původ, nebo že souvisí s trestným činem, pro který se vede trestní řízení, a z objektivních důvodů nelze v přiměřené době předpokládat, že bude zahájena

soudní fáze řízení o trestném činu.

- V Nizozemsku lze řízení zahájit při splnění podmínek, že zjištěné skutečnosti musí nasvědčovat legalizaci výnosů z trestné činnosti, zároveň podezřelý není schopen dodat ověřitelné údaje o původu majetku a lze v podstatě vyloučit legální původ majetku.
- V Itálii lze konfiskovat i majetek legálního původu, pokud je navázán na osobu spojenou s mafií. Musí být splněny dvě podmínky, majetek musí být v přímé nebo nepřímé dispozici obviněného a musí být buď dán nepoměr mezi majetkem obviněného a jeho legálním příjmem nebo ekonomickou aktivitou, nebo musí být k dispozici dostatečné důkazy o tom, že daný majetek pochází z trestné činnosti.

Důkazní břemeno ohledně prokázání legálního původu majetku se do určité míry přesouvá na dotčenou osobu.

c) Kombinovaný trestní a civilní přístup

Pod tento přístup spadá právní úprava Španělska, která je sice založena na klasickém trestním řízení, kdy pro odčerpání majetku je nutné předchozí odsouzení pachatele, avšak za určitých okolností lze v řízení před soudem aplikovat pravidla civilního procesu, resp. se řízení řídí zákonem o občanském soudním řízení a uplatní se také civilní důkazní pravidla. Tato právní úprava je součástí trestního řádu.

Jedná se o tzv. oddělené konfiskace. Takové řízení je možné vést v případě, že pachatel trestného činu zemřel, nebo ho nelze postavit před soud, jelikož se nedostavil nebo není schopen se k řízení před soudem dostavit, anebo pokud trestní řízení skončilo pravomocným rozsudkem a státní zástupce si takové řízení vyžádá.

d) Správní přístup

Tento přístup je využíván Estonskem, nicméně jeho použití je velmi omezené. Podmínkou je, že se může jednat pouze o takové případy, které se týkají peněžních prostředků zajištěných na účtu a jejich vlastník není znám. Platí totiž presumpce, že majitel účtu není vlastníkem peněz na něm uložených. Majitel účtu tak musí prokázat své vlastnictví k peněžním prostředkům, v opačném případě dojde k jejich odčerpání.

Finanční zpravodajská jednotka nebo státní zastupitelství může v případech podezření ze spáchání trestných činů praní peněz nebo financování terorismu omezit nakládání s peněžními prostředky na podezřelém účtu. Majitel tohoto účtu má povinnost prokázat legální původ majetku. V opačném případě může FIU nebo státní zástupce podat návrh, aby správní soud vydal příkaz k omezení nakládání s prostředky, než bude jejich skutečný vlastník zjištěn. Pokud do jednoho roku nedojde k potvrzení vlastnictví, může FIU nebo státní zástupce podat návrh ke správnímu soudu, aby vydal povolení k převodu těchto peněžních prostředků do vlastnictví státu.

V každé fázi řízení má vlastník možnost se přihlásit k těmto peněžním prostředkům (uplatnit právo na jejich navrácení), případně majitel účtu má možnost prokázat legální původ těchto prostředků.

2. Mezinárodní spolupráce

Některé státy se u žádosti týkající se právní úpravy vyjádřily rovněž k otázce mezinárodní

spolupráce. Ze získaných poznatků od Slovenska, Irska a Estonska lze učinit závěr, že pokud aplikují některý ze způsobů, který jde nad rámec trestního řízení, objevují se problémy se získáváním informací na základě mezinárodní spolupráce, kdy dožádané orgány odmítají spolupracovat, neboť se nejedná o spolupráci v trestních věcech. I přes to, že např. v Irsku je konfiskační řízení značně úspěšné, pokud má osoba majetek v zahraničí, nedaří se tuto skutečnost mnohdy zjistit, ani majetek zajistit, což ztěžuje další průběh řízení.

Návrh směrnice o vymáhání a konfiskaci majetku

Dne 25. května 2022 předložila Komise návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o vymáhání a konfiskaci majetku, který by měl nahradit existující unijní právní akty v této oblasti a jejich pravidla revidovat. V kapitole III týkající se zajištění a konfiskace byl představen nový institut konfiskace nevysvětlitelného bohatství souvisejícího s trestnou činností, tedy konfiskace majetku bez prokázání původu, který by měl doplnit již zavedené instituty klasické konfiskace, konfiskace majetku třetích osob, rozšířené konfiskace a konfiskace nezaložené na odsouzení.

Podstatou tohoto institutu je možnost odčerpat majetek určité osoby bez jejího předchozího odsouzení za předpokladu, že má soud za to („is satisfied“), že tento majetek pochází z trestné činnosti, za kterou je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 4 roky a která je spojena s ekonomickým prospěchem, a zároveň se musí jednat o majetek, který byl získán v rámci organizovaného zločinu. Není tak zapotřebí prokázat konkrétní trestný čin, ze kterého majetek pochází, ale soud musí mít na základě všech rozhodných okolností za to, že z takového trestného jednání pochází.

Návrh v aktuální podobě²⁴ také uvádí, že při rozhodování o tom, zda má dojít ke konfiskaci, soud má vzít v potaz dostupné důkazy a konkrétní skutečnosti, které mohou případně zahrnovat mimo jiné to, že hodnota majetku je výrazně neúměrná legálnímu příjmu dotčené osoby, neexistuje žádný věrohodný legální zdroj daného majetku a dotčená osoba má vazby na osoby spojené se zločineckou organizací. Dále stávající ustanovení uvádí, že by byl harmonizován obecný koncept konfiskace nevysvětlitelného bohatství souvisejícího s trestnou činností; podmínky a rozsah aplikovatelnosti v jednotlivých členských státech by se mohly v různých ohledech lišit. Na členských státech by také bylo, v jakém právním odvětví institut upraví, za předpokladu, že předmětné řízení bude řízením v trestních věcech, jak tento pojem vykládá Soudní dvůr EU.

Je zřejmé, že tento typ konfiskace zůstane v návrhu směrnice zachován, cílem jednání v rámci dialogů Rady s Evropským parlamentem bude nastavit co nejobecnější minimální pravidla tak, aby byla zachována relativně široká aplikovatelnost a aby členským státům byla ponechána také určitá míra flexibility pro budoucí implementaci.

Lze tedy uvést, že také unijní právní úprava usiluje o širší aplikovatelnost konfiskačních režimů s cílem postihovat majetek, který nemá jasně prokázaný původ. Při zvažování nejvhodnější varianty řešení je tedy žádoucí zohlednit i tento nově navržený institut rozšířených konfiskací, byť je zřejmé, že nesměruje na shodné okruhy případů, neboť ve stávající podobě je omezen na organizovaný zločin, což je jiný okruh případů, než je řešen v rámci této analýzy (legalizace výnosů z trestné činnosti není vždy spojena s organizovaným zločinem). Výsledná podoba tohoto institutu může být ovlivněna dosud probíhajícím legislativním procesem v rámci

²⁴ Po přijetí obecného přístupu na Radě JHA dne 9. 6. 2023.

tzv. dialogů s Evropským parlamentem, a v tuto chvíli tedy nelze zcela předvídat konečnou podobu navrženého institutu. Dle současného stavu vyjednávání lze pouze odhadnout, že k přijetí směrnice by mohlo dojít ke konci tohoto roku, případně v první polovině roku 2024. Na základě aktuálního znění je transpoziční lhůta stanovena na 2 roky.

Možné varianty řešení v podmínkách České republiky

V rámci návrhů možných variant řešení byla pozornost pracovní skupiny zaměřena na ty z nich, které by mohly být funkční při využití již existujících orgánů. Ani v jedné z variant tedy nebyla zvažována možnost vzniku zcela nového orgánu, a to především z důvodu požadavku na omezování výdajů ze státního rozpočtu, kdy je třeba přednostně hledat co nejméně nákladné funkční varianty řešení.

1. Civilní varianta

Tato varianta předpokládá vznik nového typu řízení, ve kterém by před civilním soudem vystupovalo státní zastupitelství jako navrhovatel a osoba, jejíž vlastnické právo by bylo dotčeno, jako odpůrce. S ohledem na intenzitu zásahu a nižší míru ochrany práv by však nešlo o běžné civilní řízení, nýbrž by musely být splněny požadavky proporcionality uvedené v příslušných rozhodnutích a dokumentech uvedených v analýze. Jedním z projevů by bylo omezení práva podat návrh pouze na ty případy, kdy původní trestní řízení skončí odložením věci či následně zastavením trestního stíhání, a daná věc nebo majetek byly zajištěny v řízení o trestném činu legalizace výnosů z trestné činnosti nebo o dalších zákonem vymezených závažných trestných činech generujících zisk nebo spáchaných organizovaně. Pokud jde o konečné vymezení okruhu trestné činnosti, je každopádně třeba zajistit konzistentnost s budoucí směrnicí o vymáhání a konfiskaci majetku. Další omezení by spočívalo v tom, že návrh by se vztahoval pouze k majetku zajištěnému v předcházejícím trestním řízení.

Průběh řízení

Jednalo by se o dvoufázové řízení. První přípravná fáze by spočívala v šetření věci státním zastupitelstvím za účelem ověření důvodnosti podezření o nelegálním původu majetku a případného dodatečného obstarávání důkazních prostředků, které by se následně prováděly před civilním soudem. Uvedený orgán je zvolen proto, že nejvíce poznatků k zahájení navrhovaného řízení by plynulo z trestního řízení, navíc by mělo jít o sofistikované případy, ve kterých se využijí zkušenosti těchto orgánů. Dále je třeba poukázat na dosavadní činnost státního zastupitelství u tzv. odpůrčích žalob podávaných v rámci insolvenčního řízení, jejichž podstatou je navrácení majetku, který dlužník odstranil ze své dispozice ke škodě věřitelů, zpět do majetkové podstaty. V těchto případech často nelze dovodit trestněprávní odpovědnost pro neprokázání subjektivní stránky jednání dlužníka, ač jsou zde vážné důvody pro závěr o nelegálním původu majetku.

Tato fáze by skončila buď podáním návrhu na připadnutí majetku do vlastnictví státu k civilnímu soudu, nebo zastavením řízení. Informace, na základě kterých by příslušné orgány zahájily činnost v rámci tohoto mimotrestního řízení, by vycházely z poznatků zjištěných v průběhu předcházejícího trestního řízení. Protože by nešlo o trestní řízení, v této fázi by se uplatnila především úprava části páté zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, podle které by státní zastupitelství mohlo vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů, vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a bylo-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky, a obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály, včetně bankovních informací. Tyto úkony by prováděl státní zástupce

z netrestního úseku, který by následně podal návrh na zahájení řízení soudu.

Druhá fáze řízení, která by se konala před civilním soudem, by byla zahajována výhradně na návrh státního zastupitelství. Věcná příslušnost v 1. stupni by byla svěřena krajským soudům, a to zejména s ohledem na obtížnost této problematiky a očekávaný nízký počet projednávaných věcí. Jako další důvod lze uvést i dosavadní činnost krajských státních zastupitelství v insolvenčním řízení. Odvolací soudy by byly vrchní soudy.

Dokazování by se mělo provádět zpravidla před civilním soudem. Pouze ve výjimečných případech, kdy by vznikla obava, že později nebude možno provést důkazní prostředek vůbec nebo jen s velkými obtížemi, by mohl soud na návrh přistoupit k zajištění důkazu podle § 78 občanského soudního řádu. Důkaz by zajišťoval vždy soud, a to způsobem předepsaným pro důkazní prostředek, o který by v konkrétním případě šlo. Účastníci by měli mít právo být přítomni u zajištění důkazu, ledaže by nastalo nebezpečí z prodlení.

V otázkách dokazování nelze zapomínat na to, že civilní řízení by navazovalo na předcházející řízení trestní. S tím souvisí otázka **použitelnosti důkazů** provedených v předcházejícím trestním řízení, která se dostává do rozporu s principem přimosti, podle kterého by měl dokazování provádět civilní soud, který o věci rozhoduje. Nicméně civilní soud by mohl z **důkazů** provedených v předcházejícím trestním řízení vycházet, s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů by mělo být na jeho volném uvážení, zda tyto poznatky využije. Tyto závěry odpovídají i dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu, podle které *„důkazními prostředky listinné povahy v občanském soudním řízení mohou být - podle okolností projednávané věci - též protokol o vyjádření svědka nebo úřední záznam o podání vysvětlení, které byly učiněny v jiném (např. trestním nebo správním) řízení, jestliže jsou způsobilé věrohodně prokázat určitou rozhodnou skutečnost.“*²⁵ Zároveň lze při hodnocení vycházet z Výkladového stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství č. 2/2019, podle kterého je použití důkazů majících původ v trestním řízení pro řízení mimotrestní možné tehdy, pokud

- a) byly získány orgány činnými v trestním řízení v trestní věci pro trestní řízení (zákonnou cestou) a nezávisle na řízení, v němž je soud použije,
- b) do sféry soudu se dostaly zákonným způsobem,
- c) byly subjektu zpřístupněny, aby se mohl seznámit s jejich obsahem a případně navrhnout další důkazy.²⁶

Obecně tak lze shrnout, že dokazování by mělo příslušet primárně civilnímu soudu, který by mohl využít důkazy z předcházejícího trestního řízení. Neměly by však být jediným rozhodujícím důkazem.²⁷

Specifická situace nastává u užití nejvíce invazivních prostředků zasahujících do soukromí osob typu sledování osob a věcí či odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, domovní prohlídky, zadržení a otevření zásilek a operativně pátracích prostředků. Podle judikatury Nejvyššího správního soudu, na kterou uváděné stanovisko poukazuje, je užití poznatků z těchto důkazů vyloučeno s ohledem na povahu řízení v řízení daňovém²⁸; další

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1084/2009, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3258/2014,

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 5811/2017.

²⁶ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství, poř. č. 2/2019, ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů

k problematice sdělování poznatků z trestního řízení pro účely mimotrestního řízení.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2014, č. j. 2 Afs 45/2012-62. ²⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2014, č. j. 2 Afs 45/2012-62, či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2022, čj. 8 As 288/2019-103, bod 25.

28

judikatura pak vyloučila použití těchto důkazů v řízení kárném²⁹. Pro navrhované řízení by tak bylo třeba přijmout speciální úpravu, jinak by byly tyto důkazy z řízení vyloučeny.

S touto otázkou ještě souvisí problematika daňové mlčenlivosti, kterou současná úprava neumožňuje prolomit.³⁰ Dále je třeba vyřešit otázku zajištění věci. Věc by měla být po celou dobu řízení zajištěna. Původní zajištěnou věc pro účely trestního řízení by nicméně v tomto civilním řízení bylo zapotřebí znovu zajistit, tzv. „přezajistit“. V civilním soudním řízení se již nyní užívá institut složení věci do úschovy soudu v rámci předběžných opatření.³¹ Právě tento institut by tak mohlo státní zastupitelství jako navrhovatel užít.

Konečně je třeba počítat se situacemi, kdy se během řízení zjistí, že věc, o jejímž připadnutí se v řízení rozhoduje, náleží osobě odlišné od odpůrce, případně se k věci bude hlásit osoba odlišná od odpůrce tvrdící, že jí věc náleží. Této osobě musí být v souladu se zásadou kontradiktornosti poskytnuta možnost se řízení procesně účastnit. Jeví se jako vhodné použít úpravu přistoupení do řízení podle § 92 občanského soudního řádu.

Důkazní břemeno a míra důkazů

V řízení před soudem, tedy v druhé fázi, by se provádělo dokazování na základě úpravy v občanském soudním řádu. Státní zastupitelství v roli navrhovatele by mělo tvrdit a prokazovat skutečnosti týkající se majetku a jeho nelegálního původu. V návrhu by mělo uvést

- a) které konkrétní věci (majetek) mají připadnout státu,
- b) že tato věc byla vypátrána v předcházejícím trestním řízení,
- c) skutečnosti odůvodňující závěr, že je odpůrce vlastníkem věci, případně že s věcí jako vlastník fakticky nakládá, pokud vlastník není znám,
- d) skutečnosti odůvodňující závěr, že tyto věci pocházejí z trestné činnosti.

Jaké konkrétní skutečnosti by mělo státní zastupitelství tvrdit a prokazovat ohledně původu věci z trestné činnosti, uvádí podrobněji trestní varianta. Pokud by břemeno důkazní i tvrzení státního zastupitelství uneslo, dotčená osoba by měla povinnost vyvrátit tvrzení o trestním původu věci a doložit, že věc nabyla legálním způsobem.

Zároveň by byla zakotvena vyvratitelná domněnka protiprávního původu majetku pro případy, kdy mezi celkovou hodnotou majetku, který odpůrce nabyl nebo převedl na jinou osobu nebo do majetku ve svěrenském fondu v určité době (po vzoru úpravy zabránění části majetku se jako vhodná jeví doba 5 let) před zahájením řízení, a příjmem odpůrce nabytým v souladu se zákonem existuje hrubý nepoměr. Výše hrubého nepoměru by stejně jako dle správní varianty byla stanovena na částku přesahující 5 milionů Kč. Na odpůrce by pak zůstalo prokázání opaku, tedy že jeho majetek není nelegálního původu.

Dále je třeba stanovit důkazní standard (míru důkazu), který musí strany dosáhnout, aby byly v řízení úspěšné. Navrhuje se, aby strany uvedly rozhodné skutečnosti a tyto skutečnosti prokázaly tak, aby soudce bez rozumných pochybností nabyl jistoty (přesvědčení) o tom, že se

tato skutečnost opravdu stala³². Za účelem zvýšení právní jistoty by se v případě přijetí civilní varianty měla míra důkazu po vzoru trestního řádu či věcného záměru civilního řádu soudního legislativně zakotvit.

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 9. 2010, č. j. 12 Ksz 1/2010-131, a ze dne 24. 5. 2017, č. j. 16 Kss 1/2017-183.

³⁰ Tato otázka by byla řešena, v případě zvolení této varianty, se zástupci Ministerstva financí.

³¹ § 76 odst. 1 písm. d) občanského soudního řádu.

³² Usnesení NS sp. zn. 21 Cdo 2682/2013.

Legislativní zakotvení

S ohledem na to, že navrhovaná úprava by měla obsahovat hmotněprávní i procesněprávní úpravu (která se dále dělí na dvě fáze), připadá do úvahy více variant jejího zakotvení. Zároveň je třeba uvést, že nová úprava může být obsažena v jednom či více předpisech.

Jednou z možností je podřadit procesní úpravu pod speciální režim po vzoru jiných zvláštních řízení soudních, která jsou upravená v § 289 až § 366 zákona o zvláštních řízeních soudních. V těchto řízeních se aplikuje úprava dokazování a případně další ustanovení z občanského soudního řádu, ve zbylých otázkách se použije obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních. Tato varianta by tak umožnila zakotvit do uvedeného zákona výše uvedenou úpravu dokazování, včetně rozložení důkazního břemena, a to za současného zajištění dostatečné ochrany práv odpůrce. Zákon o zvláštních řízeních soudních však neobsahuje úpravu hmotněprávní, ani úpravu fáze řízení předcházející řízení před soudem. Do úvahy by tak vedle doplnění zákona o zvláštních řízeních soudních o tuto úpravu připadalo vytvoření zcela nového zákona.

a. dotčené předpisy

Trestní řád, občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o státním zastupitelství.

b. dotčené orgány

Policejní orgány, orgány finanční správy, státní zástupci, civilní soudy.

c. pozitiva

Ve sporném civilním řízení neleží důkazní břemeno výhradně na státu, jako je tomu v případě trestního řízení. Tím pádem je možné za určitých okolností přistoupit k rozložení důkazního břemene i na odpůrce, čímž by došlo k překlenutí nejpodstatnější nevýhody existující v rámci trestního řízení. Dále je třeba uvést nižší důkazní standard než v klasickém trestním řízení.

Vedle toho lze uvést, že věc lze v podstatě kvalifikovat jako majetkový spor, a tedy otázku, k níž mají civilní soudy blíže než soudy trestní. Nicméně je třeba podotknout, že by na jedné straně vystupoval státní orgán, což by pro civilní sporné řízení bylo novinkou.

d. negativa

Civilní soudy nemají na rozdíl od trestních soudů prozatím praktické zkušenosti s otázkou odčerpávání nelegálního majetku.

Směšování prvků trestního a civilního řízení vyvolává problémy v otázkách hmotněprávních i procesních. Z hlediska hmotného práva se jedná především o ochranu třetích osob, které nabyly majetek v dobré víře. Procesní rovina pak musí řešit především úpravu fáze

přípravného řízení a použitelnosti důkazů z trestního řízení v řízení civilním.

S ohledem na předchozí trestní řízení bude civilní varianta vyžadovat vznik úpravy, která bude směřovat prvky civilního a trestního práva. To je samo o sobě problematické, neboť jde o míchání oborů práv, kde se klade veřejný zájem na objasnění trestné činnosti a s tím související velký důraz na ochranu jednotlivce, s obory, kde je základem autonomie jednotlivce. Zejména otázka dokazování a použitelnosti důkazů z předcházejícího trestního řízení bude velmi obtížně řešitelná, ať už na legislativní či aplikační úrovni. Tyto otázky mají často ústavněprávní rozměry, protože se prováděním úkonů zasahuje do základních práv (ochrana osobnosti, soukromí, vlastnické právo, ochrana obydlí či listovního tajemství) jednotlivců.

30

Problém může nastat i v případě, kdy navrhovaná úprava nebude obsahovat řešení určité otázky a bude se proto muset subsidiárně použít některý z obecných předpisů. Trestní i civilní úprava však obsahují odchylná řešení totožných situací (např. vymezení petitu, kdy v civilním návrhu je rovnou třeba vymezit jednotlivé věci, oproti tomu v trestním řízení je možné obecné vymezení majetku, dále jde o otázky procesního nástupnictví či zastoupení).

Důvodem pro vytvoření úpravy mimotrestního odčerpání majetku je především nefunkční mezinárodní spolupráce, a to zejména s orgány ze zemí bývalého SSSR. Zakotvení civilní varianty by však tyto problémy na mezinárodní úrovni nevyřešilo. Oproti spolupráci v otázkách trestních konfiskací, která je na úrovni Unie zajištěna (nařízení č. 2018/1805), je u tzv. civilních konfiskací mezinárodní spolupráce výlučně otázkou toho, zda dožádaný stát má svoji vnitrostátní právní úpravu pro tento typ řízení, zda má potřebný právní základ pro poskytování spolupráce a zda je v této oblasti ochoten spolupracovat. Přestože tento problém vyplývá i ze zkušeností ostatních států, které aplikují civilní odčerpávání majetku, je třeba poukázat na to, že stále více států tuto možnost odčerpání majetku v civilním řízení postupně zavádí.

Nelze opomenout skutečnost, že oproti trestnímu či klasickému správnímu řízení je civilní řízení v praxi tím nejdéle trvajícím. Nelze předpokládat, že by tomu v případě navrhovaného řešení bylo jinak.

2. Správní varianta

S ohledem na stávající režim nastavený AML zákonem připadá v úvahu také úprava pravomocí či možných procesních postupů FAÚ,³³ případně jiného vhodného správního úřadu,³⁴ kterou by mohlo být mimotrestní odčerpávání nelegálního majetku zavedeno.³⁵

Pokud by řízení dle správní varianty vedl jiný správní úřad, platilo by i pro tento úřad přiměřeně níže uvedené.

V případě FAÚ jako příslušného správního úřadu by řízení vedl FAÚ, a to jeho nově vybudovaná specializovaná složka (oddělení vhodně umístěné do struktury FAÚ).

Jednalo by se o správní řízení ve smyslu části druhé správního řádu, upravené novým samostatným zákonem a subsidiárně správním řádem. Pro účely legislativní úpravy by totiž zřejmě bylo nezbytné zpracování nového samostatného zákona. AML zákon není vhodným legislativním nosičem nejen s ohledem na jeho povahu, kdy upravuje činnost FAÚ jako finanční zpravodajské jednotky ČR a výkon dozoru v oblasti boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu, ale také vzhledem k plánovanému komplexnímu přepracování AML zákona v reakci na připravovanou rozsáhlou evropskou legislativu v oblasti boje proti praní

špinavých peněz a financování terorismu (AML balíček).

Řízení by vedl FAÚ, který by řízení zahajoval z moci úřední (§ 46 a 47 správního řádu) na základě vlastního výstupu z analytického šetření (nutná úprava § 32 AML zákona) nebo na základě oznámení orgánu činného v trestním řízení, který v předmětné věci vede trestní řízení.

³³ Podle § 29c AML zákona je FAÚ správním úřadem, i proto je tato varianta označována jako řešení v rámci správního práva.

³⁴ V úvahu by mohly připadat například orgány finanční správy, která má již dnes ve své gesci postupy související s prokazováním původu majetku (§ 38x a násl. zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů).

³⁵ V podmínkách českého právního řádu není s ohledem na povahu správního soudnictví dobře možná obdoba praxe Estonska, v níž finanční zpravodajská jednotka nebo státní zastupitelství podávají žádost správnímu soudu, aby vydal povolení k převodu finančních prostředků do vlastnictví státu.

31

FAÚ řízení zahájí za podmínek, že:

- je dáno podezření, že majetek v minimální výši 5 mil. Kč je předmětem legalizace výnosů z trestné činnosti, a současně
- není možné nebo je jen velmi obtížné za využití standardních právních instrumentů (zejména kontrola klienta dle § 9 a násl. AML zákona, mezinárodní AML spolupráce dle § 33 AML zákona, mezinárodní spolupráce ve věcech trestních, případně jiné) zjistit či ověřit informace o původu předmětného majetku.³⁶

Účastníky řízení budou:

- vlastník majetku; není-li vlastník znám, pak držitel majetku;
- svěřenský správce v případě majetku vyčleněného do svěřenského fondu; – majitel účtu v případě peněžních prostředků na účtu vedeném peněžním ústavem.

Průběh řízení:

Protože bude nutné zamezit tomu, aby vlastník majetku, u kterého je dáno podezření, že je předmětem legalizace, či jeho držitel disponoval s tímto majetkem, vydá FAÚ současně se zahájením řízení předběžné opatření (§ 61 správního řádu), na základě kterého dojde k zajištění předmětného majetku (zamezení možnosti s tímto majetkem nakládat), a to až do doby, než bude vydáno meritorní rozhodnutí. Předběžné opatření se vydá i v případě, že jsou vůči předmětnému majetku uplatňovány jiné zajišťovací instituty (např. § 20 AML zákona, zajištění dle trestního řádu, případně jiné). Odvolání proti rozhodnutí o nařízení předběžného opatření není přípustné.

Současně FAÚ vyzve účastníka řízení, aby ve lhůtě ne delší než 60 dnů hodnověrným způsobem prokázal, že majetek má legální původ.³⁷

V průběhu řízení získává FAÚ důkazy a informace postupem podle správního řádu a dále dle zvláštních ustanovení AML zákona (informace od povinných osob a orgánů veřejné moci). V tomto ohledu bude nutné upravit příslušná ustanovení AML zákona.

FAÚ jakožto příslušný správní orgán bude nutné pro účely vedení správního řízení o případnutí majetku do vlastnictví státu vybavit odpovídajícími zákonnými instrumenty, ke kterým by mělo patřit zejména prolomení daňové mlčenlivosti v nezbytném rozsahu a prolomení bankovního tajemství.

Jako problematická se jeví otázka obstarávání informací ze zahraničí, neboť informace opatřené v rámci mezinárodní spolupráce finančních zpravodajských jednotek (§ 33 AML zákona) zpravidla není možné použít jako důkaz v trestním, správním či jiném řízení (účel použití informací určuje poskytovající strana).

Důkazní břemeno a míra důkazů:

Účastník řízení je povinen v procesu dokazování vedeném FAÚ prokázat, že majetek má legální původ (resp. vyvrátit domněnku, že za majetek nemající legální původ se považuje majetek v hodnotě přesahující výši zákonných příjmů účastníka řízení, dosahuje-li rozdíl

³⁶ Tato podmínka omezí předmět řízení jen na případy, kde se nepodařilo nebo je zřejmé, že se nepodaří, původ majetku zjistit nebo ověřit dle AML zákona nebo prostřednictvím trestního práva (např. v případech, kdy selže mezinárodní právní pomoc, v případech, kdy nebyl zjištěn zdrojový trestný čin, přestože jednání vykazuje znaky praní peněz, apod.).

³⁷ Přesná formulace dikce zákona je k diskuzi.

hodnoty majetku účastníka řízení a jeho zákonných příjmů alespoň 5 mil. Kč, nebo u něhož jiné okolnosti nasvědčují tomu, že byl nabyt protiprávně).

FAÚ je povinen prokázat, že jsou splněny podmínky pro zahájení správního řízení a dbát o co nejúplnější zjištění stavu věci a shromáždění skutkových podkladů podstatných pro vydání rozhodnutí. Míra důkazů pro FAÚ i účastníka řízení není trestní (tvrzené skutečnosti nemusí prokazovat bez důvodných pochybností), nýbrž správní s výraznou modifikací zásady materiální pravdy (tvrzené skutečnosti postačí prokázat jako vysoce pravděpodobné). Modifikované pojetí zásady materiální pravdy, které modifikuje obecnou vyšetřovací zásadu správního řízení, by spočívalo ve shromáždění dostačujícího materiálu a zjištění skutkového stavu potřebného k objektivnímu a nestrannému posouzení skutkového stavu správním orgánem, přičemž limitem by byla důkazní povinnost účastníka řízení. FAÚ by vycházel z důkazů navržených účastníkem řízení, a pokud by tyto nepostačovaly ke zjištění stavu věci, mohl by provést i důkazy jiné.

Rozhodnutí a lhůta pro vydání rozhodnutí:

Neunese-li účastník řízení výše uvedené důkazní břemeno a ze zjištěného stavu věci za podpory jiných důkazů bude vysoce pravděpodobně vyplývat, že původ majetku není legální, rozhodne FAÚ, že majetek připadá do vlastnictví státu. FAÚ je povinen vydat rozhodnutí bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 60 dnů od zahájení řízení. K této lhůtě se připočítává doba stanovená pro účastníka řízení k prokázání legálního původu majetku a doby podle § 71 odst. 3 správního řádu. Rovněž se použije § 71 odst. 4 správního řádu. Rozhodnutí FAÚ nelze vydat formou příkazu ve smyslu § 150 správního řádu.

Odvolání a vykonatelnost:

Proti rozhodnutí FAÚ je přípustné odvolání, o kterém rozhoduje Ministerstvo financí. Rozhodnutí FAÚ je pravomocné a vykonatelné marným uplynutím lhůty pro podání odvolání. Výkon rozhodnutí se řídí správním řádem bez dalšího.

Přezkum ve správním soudnictví:

Rozhodnutí FAÚ bude přezkoumatelné ve správním soudnictví. Přezkum se řídí soudním řádem správním bez dalšího (zejména § 65 a násl. soudního řádu správního).

Vztah k trestnímu řízení:

Řízení o mimotrestním odčerpávání majetku je obecně nezávislé na jakémkoli trestním řízení. Kolize s trestním řízením nebo jiným správním řízením se řídí stejnými podmínkami jako v případě běžného správního řízení. Použití důkazů z trestního řízení v řízení o mimotrestním odčerpávání majetku, a naopak je přípustné za stejných podmínek jako v případě běžného správního řízení.

a. dotčené předpisy

AML zákon, správní řád, soudní řád správní.

b. dotčené orgány

FAÚ, Ministerstvo financí, správní soud, orgány činné v trestním řízení.

c. pozitiva

Postup by byl patrně nejrychlejší, neboť šetření by prováděl a samotné rozhodnutí v prvním stupni vydával FAÚ, který se na problematiku praní špinavých peněz specializuje. Úprava by byla přímo navázána na problematiku praní špinavých peněz podle AML zákona.

33

Odpadla by vázanost na podané trestní oznámení proti osobě, na jehož základě vedou OČTŘ finanční šetření, a postih majetku by tak byl založen přímo na kvalifikovaném podezření podle nového zákona a mohl by být zcela nezávislý na postupu proti osobě. Nadto by byl zachován již existující postup pro podání trestního oznámení FAÚ.

Jako pozitivum by mohla figurovat lepší možnost mezinárodní spolupráce s obdobnými úřady v zahraničí.³⁸

Správní varianta by nejspíše nejlépe splňovala požadavky na rychlé odčerpání výnosů z legalizace v případech, kdy je podezření zjištěno v souvislosti s činností FAÚ. Jak je uvedeno níže, zřejmě by ji nebylo možné využít bez podstatnější změny zákona k odčerpání jiných výnosů z trestné činnosti, než je legalizace a financování terorismu.

d. negativa

Tato varianta by byla nejužší, protože by se týkala jen legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ve smyslu § 3 AML zákona. Ve svém důsledku by selektivní přístup daný okruhem povinných osob podle AML zákona mohl vést k odklonění výnosů z trestné činnosti z institucí, které jsou takovými povinnými subjekty, jinam, tak, aby nebyly detekovatelné (k čemuž už i nyní jistě dochází).

Pokud by FAÚ sám vedl správní řízení o odčerpání majetku, je třeba prozkoumat, zda by možnost soudní ochrany představovala dostatečný standard ochrany práv dané osoby, a to zejména s ohledem na čl. 6 odst. 1 EÚLP a čl. 1 dodatkového protokolu.

FAÚ je finanční zpravodajskou jednotkou České republiky, přičemž role a činnost finančních zpravodajských jednotek je formována mezinárodním právem, zejména FATF Doporučeními, a evropským právem, které v současnosti představuje 4. AML směrnice ve znění 5. AML směrnice. Budoucí právní úprava, kterou představuje evropský AML balíček, zvýší požadavky na činnost a kooperaci unijních finančních zpravodajských jednotek, a to jak v oblasti operativní a strategické analýzy, tak v oblasti AML dozoru. V tomto ohledu se dá očekávat významný nárůst stávající agendy FAÚ jako finanční zpravodajské jednotky a

dozorového orgánu. Obdobně se již nyní rozrůstá agenda FAÚ o financování proliferace a FAÚ je také zatíženo zásadní agendou provádění mezinárodních sankcí (zejména v souvislosti s válkou na Ukrajině), kde má úlohu centrálního národního orgánu. Proto by přidání další závažné agendy, kterou je správně-právní odčerpávání nelegálních výnosů, způsobilo roztržičnost činnosti FAÚ, jehož hlavním posláním je čistě činnost finanční zpravodajské jednotky České republiky. Správná varianta by byla spojena s významnou organizační změnou FAÚ, která by představovala činnost odlišnou od činnosti finanční zpravodajské jednotky, tj. činnost odlišnou od činnosti, pro kterou byl FAÚ primárně zřízen.

3. Trestní varianta

Tato varianta předpokládá zásadní rozšíření možností odčerpání majetku nad rámec klasického trestněprávního rámce a vytvoření nového nástroje, který by cílil primárně na takové případy, ve kterých nelze přistoupit k odčerpání majetku v trestním řízení, neboť nelze prokázat konkrétní trestný čin, ze kterého majetek pochází. V současné době existuje v rámci trestního práva kromě tradičních majetkových trestů a ochranných opatření (propadnutí věci a náhradní hodnoty, zabránění věci a náhradní hodnoty) také poměrně nové ochranné opatření zabránění části

³⁸ Zde je však třeba upozornit, že podle § 33 odst. 4 AML zákona lze údaje získané v rámci mezinárodní spolupráce použít pouze dle podmínek, které stanoví dožádaný zahraniční orgán či mezinárodní instituce (nejčastěji zahraniční finanční zpravodajská jednotka). Dle současné praxe však drtivá většina finančních zpravodajských jednotek neumožňuje použít poskytnuté informace jako důkaz v jakémkoli řízení.

majetku podle § 102a TZ, které se do určité míry odchyluje od klasického standardu dokazování v trestním řízení, nicméně ačkoli nemusí být předmětem zabránění výlučně majetek náležející pachateli, je nezbytnou podmínkou tohoto postupu odsouzení pachatele pro některý v zákoně vyjmenovaných trestných činů a je zde tedy přímá návaznost na konkrétní prokázaný trestný čin (zpravidla generující zisk). Od klasických postupů v trestním řízení se navržená trestní varianta odlišuje tím, že umožňuje odčerpat určitý majetek zřejmě pocházející z určitého typu trestné činnosti, aniž by byla dána jasná návaznost na konkrétní prokázaný trestný čin. Vzhledem k tomu se navrhuje upravit tuto variantu v samostatném zvláštním zákoně, nejednalo by se o trestní řízení v pravém slova smyslu, které se vede proti konkrétní osobě, ale o řízení proti věci, v němž by se trestní řád používal pouze subsidiárně a neuplatnily by se v něm plně všechny zásady ovládající trestní řízení, zejména zásada presumpce nevinoty.

Průběh řízení

Za předpokladu, že původní trestní řízení skončí odložením věci podle § 159a odst. 1, 3, 4 nebo 5 TŘ či následně zastavením trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. b) a c) a odst. 2 TŘ případně také pokud dojde k odložení věci pro nepřipustnost trestního stíhání dle některých případů uvedených v § 11 TŘ, a daná věc nebo majetek (dále jen „majetek“) by byly zajištěny v řízení o trestném činu legalizace výnosů z trestné činnosti nebo o dalších zákonem vymezených závažných trestných činech generujících zisk nebo spáchaných organizovaně, by byl státní zástupce oprávněn samostatným návrhem zahájit zvláštní řízení o odčerpání majetku pravděpodobně pocházejícího z trestné činnosti (*in rem* řízení), v němž by následně rozhodoval trestní soud, který by na základě všech okolností případu mohl dospět k závěru, že tento majetek pravděpodobně pochází z trestné činnosti. Majetek by byl odčerpán ve prospěch státu, případně by mohl být využit ve prospěch obětí trestné činnosti.

Státní zástupce by mohl opatřovat důkazy obdobným způsobem jako v trestním řízení, využíval by přitom součinnost policejního orgánu činného v původním trestním řízení. V této fázi řízení by již nicméně nebylo možné využít invazivní instituty typu odposlechů, domovních prohlídek a operativně pátracích prostředků – pokud však byly použity v původním trestním řízení, bylo by možné jejich výsledky důkazně využít. Na druhou stranu by stále bylo možné využít např. informací od správce daně, a to na základě § 71a zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který umožňuje Policii České republiky pro účely trestního řízení nebo pro účely zahájení trestního řízení žádat od správce daně informace získané při správě daní, je-li to nezbytné pro splnění konkrétního úkolu v oblasti mimo jiné daňové, finanční a závažné hospodářské kriminality a legalizace výnosu z trestné činnosti.

Příslušným k rozhodování by byl trestní soud (ve stejném obsazení), který by byl příslušný rozhodovat v původní trestní věci, pokud by se dostala do fáze řízení před soudem.

Zajištění

Pro účely tohoto řízení by mohlo dojít k přezajištění majetku, který byl v původním trestním řízení zajištěn jako výnos z trestného činu podle § 79a TR, za předpokladu, že nebylo možné takový majetek odčerpat v trestním řízení, a to ani na základě postupu podle § 81 odst. 2 TR. Za tímto účelem by byl upraven nový zajišťovací institut.

Zajištěný majetek by bylo možné spravovat podle zákona č. 279/2003 Sb. – v tomto směru by byla rozšířena jeho působnost.

Důkazní břemeno a míra důkazů

Podmínkou pro zahájení takového řízení by byla skutečnost, že zajištěný majetek pravděpodobně pochází ze závažné organizované

trestné činnosti nebo ze zákonem vymezených trestných činů, včetně legalizace výnosů z trestné činnosti, a věc byla odložena

35

nebo bylo trestní stíhání zastaveno z výše uvedených důvodů. Použitelnost této varianty by byla omezena na závažnější trestné činy (např. na trestné činy s horní hranicí trestní sazby 4 let a výše), a to i z toho důvodu, aby tato varianta nebyla vnímána jako nepřiměřený zásah do podnikatelského prostředí. Pokud jde o konečné vymezení okruhu trestné činnosti, je každopádně třeba zajistit konzistentnost s budoucí směrnicí o vymáhání a konfiskaci majetku, která v době přípravy analýzy rovněž obsahuje stejnou výši trestní sazby.

Důkazní břemeno by nesl státní zástupce, který musí předložit dostatečné důkazy prokazující, že majetek pravděpodobně pochází z trestné činnosti. V daném řízení by se nerozhodovalo o vině, ale pouze o trestním původu věci. Pravděpodobnost o trestním původu věci by byla založena na podezřelých okolnostech (kumulativně bylo muselo být naplněno několik těchto podezřelých okolností), např.:

- zapojení tzv. off-shore společností a dále společností ze zemí, které jsou z pohledu AML systému rizikové,
- ekonomicky zcela neopodstatněné časté směny valut nebo velkých objemů peněžních prostředků,
- převody velkých objemů peněžních prostředků, přeprava peněz v hotovosti z/na neobvyklých/á míst/a,

- podezřelý nemá žádnou ekonomickou aktivitu v zemi, kde provádí převod,
- podezřelý má kontakty na kriminálně závadné osoby,
- podezřelý odmítá vysvětlit původ dotčeného majetku,
- časté používání služeb typu Western Union k převodu peněžních prostředků, –

hodnota majetku podezřelého neodpovídá jeho příjmům ze zaměstnání či podnikání.

V tomto řízení by se tedy neuplatnila trestní pravidla pro dokazování, ale jednalo by se o civilní standard dokazování, tedy není potřeba míra důkazů nade vší pochybnost – *beyond reasonable doubt*, ale uplatní se princip převažující pravděpodobnosti – *balance of probabilities*.

Dotčená osoba by v řízení mohla vyvracet tvrzení o trestním původu určitého majetku a dokládat, že jej nabyla legálním způsobem, což by muselo být učiněno věrohodně s ověřitelnými informacemi k původu majetku. Měla by právo na právní zastoupení, ustanovení o nutné obhajobě by se však v tomto řízení neuplatnila, neboť nejde o řízení proti osobě, v němž by se řešila otázka viny a trestu. Odčerpání majetku má preventivní charakter, nejedná se o trestní sankci (k tomu srov. výše judikatura ESLP).

Soud by na základě zjištěných skutečností mohl usnesením rozhodnout, že se určitý majetek odčerpává ve prospěch státu z důvodu jeho pravděpodobně trestního původu. Soud by musel být přesvědčen o tom, že určitý majetek pochází z trestné činnosti, nebylo by třeba tuto skutečnost prokázat nade vší pochybnost, ale stačilo by, že není dána žádná jiná stejně nebo více pravděpodobná varianta.

Použitelnost důkazů

S ohledem na skutečnost, že usnesení o odložení věci dle § 5 a 159 TŘ netvoří překážku věci pravomocně rozhodnuté, je zapotřebí zajistit, že informace a důkazy získané v tomto řízení, zejm. včetně těch, které byly předloženy dotčenou osobou, nebude možné použít v trestním řízení za předpokladu, že by v původním trestním řízení bylo v budoucnu na podkladě nově zjištěných skutečností pokračováno.

Legislativní zakotvení

Úprava takového řízení proti majetku by byla obsažena v novém zvláštním zákoně, např. o boji proti závažné organizované trestné činnosti a legalizaci výnosů z trestné činnosti, který by upravil relativně samostatné a nezávislé řízení *in rem* s odlišným důkazním standardem a dalšími specifiky. V daném řízení by se subsidiárně užíval trestní řád, neuplatnily by se v něm však klasické zásady platné pro trestní řízení, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu vůči konkrétní osobě, zejména zásada presumpce nevinny.

I přesto, že je možné zvážit, že by taková úprava byla obsažena přímo v TŘ (obdobně jako pravidla adhezního řízení o náhradě škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem, nebo vydání získaného bezdůvodného obohacení), nejví se to byt vhodné jednak s ohledem na úpravu základních zásad v trestním řádu, které nemohou být plně aplikovány na tuto novou úpravu, a jednak, a to zejména, s ohledem na skutečnost, že tento typ odčerpání majetku není navázán na konkrétní prokázaný trestný čin. I s ohledem na zkušenosti s projednáváním novely trestních předpisů zakotvující nové ochranné opatření zabránění části majetku do trestního zákoníku a kritiku tohoto institutu objevující se v odborných člancích lze předpokládat, že taková varianta by neměla podporu odborné veřejnosti.

a. dotčené předpisy

Vytvoření nového předpisu a zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů.

b. dotčené orgány

Orgány činné v trestním řízení, správci zajištěného majetku.

c. pozitiva

Novou úpravu by aplikovaly orgány, které již mají se zajištěním a odčerpáváním majetku zkušenosti (policisté – kriminalisté a státní zástupci na trestním úseku). Tyto orgány mají odborné znalosti a vzhled do problematiky legalizace výnosů z trestné činnosti, lze tak předpokládat, že daný případ bude těmito orgány posuzován odbornějším a komplexnějším způsobem, než by tomu bylo ze strany civilního soudu, jehož každodenní činnost spočívá v řešení zcela jiných druhů právních sporů. Na druhou stranu je však nevýhodou, že ve věci bude rozhodovat trestní soudce bez zkušeností se soukromým právem, což je zásadní nevýhodou v případě aplikace civilních standardů dokazování a posuzování naplnění důkazního břemene.

Trestní řád poměrně detailně upravuje zajištění věcí důležitých pro trestní řízení (výnos z trestné činnosti) a jejich správu, přičemž tyto postupy by bylo možné využít i v novém řízení a nebylo by zapotřebí řešit tyto otázky novým způsobem.

O zajištěných věcech by bylo možno rozhodnout rychleji než v civilním řízení, což by přispělo k ochraně majetkových práv osoby, které byla věc zajištěna, jakož i dalších osob, které uplatňují k věci právo.

Výhodou je rovněž to, že tato varianta zřejmě nejvíce odpovídá stávající podobě konfiskace založené na nevysvětlitelném bohatství obsažené v návrhu směrnice o vymáhání a konfiskaci majetku, kterou bude Česká republika povinna implementovat, byť implementace nemusí být nutně zajištěna cestou řízení trestní povahy, ale i v rámci jiných řízení, bude-li zachován požadavek, že jde o konfiskaci v trestní věci.

Tato varianta by pravděpodobně také nejvíce umožnila využít mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech, byť může být sporné, zda je dána dostačující návaznost na původní řízení o trestném činu a takové řízení bude v cizině považováno za řízení v trestních věcech.

Tato varianta je spojena s nejmenšími zásahy do vnitřních (organizačních) struktur OČTŘ a FAÚ.

d. negativa

Často zmiňovaným argumentem proti řešení nastíněnému v trestní variantě je, že dochází ke snižování zavedeného standardu ochrany, který je dán v trestním řízení. V této souvislosti se klade otázka, zda důkazní nouze, se kterou se potýkají orgány činné v trestním řízení při prokazování nelegálnosti původu majetku, odůvodňuje právní úpravu, která plně nekoresponduje se základními zásadami trestního řízení jako jsou presumpce nevinny, zásada materiální pravdy a zásada *in dubio pro reo*, aj., které tvoří základní pilíře práva na spravedlivý proces.

Obdobně jako je tomu v případě civilní varianty, i zde dochází ke směšování prvků civilního a trestního práva, v tomto případě zejména v otázce míry dokazování a důkazního břemene.

Jak také ukazují dlouhodobé zkušenosti se zaváděním nových institutů do trestního procesu, osvojení jiného přístupu při hodnocení důkazů v novém typu řízení může být velmi zdlouhavé a bude muset být nutně spojeno s masivním vzděláváním soudců a státních zástupců.

Dle českého trestního práva je stát ten, kdo nese konkrétní důkazní břemeno, což vychází ze zásady presumpce nevinny a s ní spojeným pravidlem *in dubio pro reo*.³⁹ Presumpce nevinny vždy vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese v trestním řízení konkrétní důkazní břemeno, přičemž odpovědnost za výsledek dokazování nesou primárně OČTŘ, a nakonec především soud. Pokud však OČTŘ nejsou schopny opatřit dostatečné důkazy, které by vedly k jednoznačnému závěru o vině, musí konstatovat nevinu. České trestní principy a ani pravidla tak standardně nepočítají s možností změny míry důkazního standardu nebo dokonce s přenesením důkazního břemene na osobu, proti které se trestní řízení vede. Uplatňuje se zde jedna ze základních zásad trestního řízení – zásada materiální pravdy.⁴⁰ Potřebná míra standardu dokazování je stanovena nade vší (rozumnou) pochybnost (*beyond all reasonable doubt*). Jak také uvádí Ústavní soud: „Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Jinak řečeno, trestní řízení vyžaduje v tomto ohledu ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost.“⁴¹

Dále platí, že trestní řízení je vždy řízením o konkrétním trestném činu a v návaznosti na jeho prokázání je soudem ukládána trestní sankce. Navrhované řešení do určité míry postrádá základní typické znaky trestního řízení, není vedeno vůči konkrétní osobě o konkrétním trestném činu, dochází ke snížení míry důkazního standardu a oslabení základních zásad trestního řízení, z nichž se některé vůbec neuplatní. Tato varianta v podstatě stojí mimo rámec stávajícího účelu trestního řízení a neměla by být do něj inkorporovatelná. Navrhované řízení má být samostatným řízením *in rem* odlišným od řízení o vině a trestu a na něm nezávislým, vzniká tak otázka, zda je ještě tedy stále na místě příslušnost trestních soudů a trestní povaha řízení, když se návaznost na spáchání konkrétního trestného činu výrazně oslabuje, stejně jako důkazní standard, který odpovídá standardu v civilním řízení. Na druhou stranu lze obdobnou úpravu, začleněnou dokonce přímo do trestních předpisů, nalézt i v úpravách jiných států.

Odejmutí majetku by bylo založeno na domněnce, byť vyvratitelné, že věc pochází z trestné činnosti, což odporuje zásadám trestního řízení. V podstatě se aplikují postupy z daňového

³⁹ Čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Uvedeno rovněž v nálezu I. ÚS 2726/14. ⁴⁰ Zakotvena rovněž v trestním řádu v § 2 odst. 5, jedná se o postup OČTŘ s cílem zjištění skutkového stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. ⁴¹ Nález I. ÚS 3094/08, dále nález II. ÚS 398/97, IV. ÚS 260/05.

řízení, kdy neprokázání zákonnosti původu majetku vede k závěru, že jde o nezákonný majetek. Nelze proto vyloučit situace, kdy dojde k nedůvodnému odnětí vlastnického práva třetímu subjektu, který bude mít možnosti obrany limitovány.

Je třeba připomenout, že se již během projednávání novely zavádějící ochranné opatření zabránilo části majetku, tedy při zavádění rozšířených konfiskací vyplývajících z požadavků konfiskační směrnice, objevovaly kritické připomínky ke snižování míry standardu dokazování (vyjádřenému formulací „soud má za to“). Tato kritika sice směřovala především proti zakotvení předmětného opatření do stávajících trestních předpisů, je však otázkou, zda zavádění další varianty odčerpání majetku se sníženým důkazním břemenem v řízení trestní povahy nenarazí na obdobnou kritiku odborné veřejnosti. Na druhou stranu jde o požadavek,

který pro Českou republiku bude vyplývat i ze směrnice o vymáhání a konfiskaci majetku, bude-li přijata, a kde lze očekávat požadavek na to, aby byla ve vztahu k tomuto typu konfiskace poskytována justiční spolupráce v trestních věcech.

Základním právním předpisem v EU, který Českou republiku zavazuje poskytovat spolupráci při uznávání zajišťovacích nebo konfiskačních příkazů je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018 o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci, které však v čl. 1 odst. 4 výslovně vylučuje tzv. civilní konfiskace, tj. odčerpání majetku v civilním řízení s civilním důkazním standardem bez jasné návaznosti na trestný čin.⁴² Proto podle tohoto právního předpisu nelze postupovat např. v případě žádosti o zajištění majetku za účelem zajištění nároku poškozeného (v ČR § 47 TR), jde totiž ve své podstatě o řízení o civilním nároku, které je „pouze“ připojeno k trestnímu řízení.

Tato varianta by neumožňovala České republice poskytovat právní pomoc cizozemským orgánům, které si zvolili či zvolí odčerpání výnosů v netrestním řízení bez jakékoli návaznosti na trestní řízení.

Předpokládané finanční náklady navrhovaných variant

Ze statistických údajů uvedených v této analýze vyplývá, že **nová úprava by se týkala přibližně 20 případů ročně.**

I při tomto počtu případů lze předpokládat, že by přijetí civilní a trestní varianty bylo spojeno s určitými zvýšenými náklady na státní rozpočet. S ohledem na obecný popis jednotlivých variant nelze v tuto chvíli přesně kvantifikovat nároky spojené s aplikací nové úpravy (nároky spojené s potřebou zajistit novou agendu po stránce materiální, personální, zajištění vhodných prostor u soudů a státních zastupitelství apod.). Cílem analýzy není ani predikce budoucího vývoje, tedy ani to, zda dojde k navýšení počtu případů nebo naopak k jejich snížení, např. z důvodu přijetí nové legislativní úpravy. Pokud by došlo k výraznému nárůstu počtu případů, vyžádal by si takový nárůst dodatečnou potřebu navýšení počtu státních zástupců a rovněž také počtu soudců a odborného justičního personálu, jakož i zvýšené náklady na samotné řízení před krajskými soudy v případě civilní varianty.⁴³

Jak v případě trestní, tak v případě civilní varianty by bylo zapotřebí realizovat vzdělávací kampaně pro státní zástupce a soudce, neboť osvojení si odlišných přístupů a postupů bývá zdoluhavé, což dále zvyšuje finanční náročnost těchto variant. Rovněž je zapotřebí počítat s náklady spojenými s nutností sběru statistických údajů, které by jak pro civilní variantu, tak pro trestní variantu činily na základě předběžných odhadů 1,6 milionu Kč⁴⁴.

⁴²Toto nařízení se nevztahuje na příkazy k zajištění a příkazy ke konfiskaci vydané v rámci řízení v občanskoprávních nebo správních věcech.

⁴³Podle odhadu vychází průměrná cena na jedno řízení před krajskými soudy za rok 2022 na 47 314 Kč.

⁴⁴Částka je uveden s DPH.

Varianta správní, kde by řízení vedl FAÚ⁴⁵, předpokládá vytvoření specializované složky v rámci struktury FAÚ, které by byla svěřena nová agenda. Za tímto účelem by bylo zapotřebí předpokládat personální posílení FAÚ, což by představovalo zvýšené náklady pro státní rozpočet. Uvažovat je třeba minimálně o 6 nově vzniklých tabulkových místech (1 x vedoucí oddělení + 5 x referent; zařazení ve 14. platových třídách). I v této variantě by však bylo zapotřebí zvážit dopady na justici, zejména na Městský soud v Praze, který provádí přezkum rozhodnutí FAÚ ve správním soudnictví, a to zejména v situaci, kdy by došlo k navýšení

počtu dotčených případů. I v této variantě by bylo rovněž zapotřebí počítat s náklady na statistická sledování.

⁴⁵ Obdobné platí i v případech, pokud by řízení podle správní varianty vedl jiný správní úřad.

Přílohy

I. Vzorový případ neprokázané legalizace výnosů z trestné činnosti

Česká společnost s.r.o., jejímž předmětem podnikání je „výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“ přijala na svůj český bankovní účet ve dvou platbách (provedených ve dnech 18. a 20. 12. 2019) celkovou částku 33.700.000 USD, a to ze strany ruské naftařské společnosti z Krasnodarské oblasti. Bance byla předložena dohoda o společném záměru a rámcová smlouva o dodávce zboží uzavřená ve dnech 12. a 16. 12. 2019 (pozn. částka 33.700.000 USD je jen dílčí částí transakce, kterou měla česká společnost s.r.o. celkově od ruské společnosti podle smluvní dokumentace přijmout).

Následně se česká společnost s.r.o. pokusila velkou část této částky tj. 23.000.000 EUR po konverzi převést na švýcarský bankovní účet společnosti se sídlem v Dubaji. Bance byla předložena smlouva o úvěru ze dne 19. 12. 2019.

Česká společnost s.r.o. byla do obchodního rejstříku zapsána pouhých 15 dní před přijetím první platby. Její bankovní účet byl založen pouhých 9 dní před přijetím první platby. Mateřskou společností je obecně prospěšná společnost (o.p.s.), která se specializuje na pomoc zdravotně postiženým osobám. Tyto společnosti jsou personálně propojeny přes statutární orgán společností.

Banka po vyhodnocení transakcí podala oznámení o podezřelém obchodu na FAÚ, který na základě svého dalšího vyhodnocení podal trestní oznámení na Policii ČR. Ta zahájila trestní řízení pro podezření z trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti. Jedním z prvních úkonů v rámci trestního řízení bylo vydání usnesení (se souhlasem státního zástupce) o zajištění předmětných peněžních prostředků (v přepočtu cca 762 496 200 Kč) jako výnosů z trestné činnosti (9. 1. 2020). **Hlavním cílem vedeného trestního řízení (prověřování) bylo prokázání zdrojového trestného činu.**

Zástupci české společnosti s.r.o. a o.p.s. Policii ČR uvedli, že: *“nepotřebuji zkušenosti z oblasti hydrokrakování nebo specializaci v oblasti naftového průmyslu; smlouva mezi českou a ruskou společností je založena čistě na obchodních znalostech, dovednostech, znalostech evropského trhu, vyjednávacích schopnostech a tlaku na cenu“.*

Vedle toho navázali spolupráci s kyperskou společností, která obchodní vztah s ruskou společností odborně zajišťuje, jejíž zástupci dříve působili v naftařské společnosti (smlouva o dodávce s datem účinnosti 12.12.2019). Tato kyperská společnost rovněž české společnosti s.r.o. doporučila, že může peněžní prostředky výhodně zapůjčit společnosti se sídlem v Dubaji (převod peněžních prostředků do Švýcarska).

V rámci mezinárodní policejní a justiční spolupráce bylo osloveno např. Rusko, Kypr a Švýcarsko. Policejní orgán zjistil následující:

- **zástupci ruské naftařské společnosti** potvrdili, že plánují výstavbu hydrokrakovací jednotky, a to i za účasti zahraničních partnerů, od české společnosti s.r.o. požadovali, aby přesně plnila pokyny a doporučení kyperské společnosti; část zařízení chtěli pořídit v ČR,
- **kyperská společnost** skutečně existuje, zástupci vypověděli, že uzavřeli s českou společností s.r.o. dohodu stran pomoci s dodávkami materiálů, hydrokrakovací jednotky – doložili uzavřenou smlouvu,

- **společnost LTD z Dubaje** (pozn. – jednalo se o pobočku stejnojmenné společnosti z Britských panenských ostrovů) – podle sdělení banky byl účet založen za účelem financování obchodů s ropnými produkty, dispoziční oprávnění ke švýcarskému účtu

náleží osobám z Kypru a Ruska.

Příběh prezentovaný českou společností s.r.o. byl tedy ze strany ruské a kyperské společnosti formálně potvrzen. Žádné další informace napomáhající prokázat zdrojový trestný čin nebyly v rámci mezinárodní justiční spolupráce získány. Ve vztahu ke spolupráci s ruskou stranou lze obecněji uvést, že její odpovědi jsou často neúplné, neurčité či vágní. Mezinárodní justiční spolupráce je obecně rovněž časově velice zdlouhavá (cca 1–2 roky).

Policie ČR provedla v rámci vedeného trestního řízení další úkony, které jen potvrdily, že převody peněžních prostředků jsou vysoce podezřelé, nelogické a z ekonomického pohledu nedávají smysl (obrovská asymetrie obchodních partnerů umocněna povahou mezinárodního obchodu, absence odbornosti na straně české společnosti s.r.o., časové souvislosti a poskytnutý úvěr dubajské společnosti, zapojení off-shore destinací, pohyby na bankovních účtech apod.).

Přes veškerou snahu policejního orgánu však po necelých 2 letech musela Policie ČR rozhodnout o zrušení usnesení o zajištění peněžních prostředků (usnesení ze dne 4. 11. 2021) a následně o odložení trestní věci z důvodu, že provedeným prověřováním nedošlo k prokázání zdrojového trestného činu (usnesení ze dne 21. 12. 2021).

Zjednodušené schéma případu

	ruská naftařská společnost
	pokus o převod 23.000.000 EUR
výstavba hydrokrakovací jednotky – dodávka zboží	společnost LTD z Dubaje (pobočka spol. z Britských pan. ost.)
převod 33.700.000 USD	-
(ve dnech 18.- 20.12. 2019)	švýcarský bankovní účet
česká společnost s.r.o. (mateřskou společností je o.p.s.)	kyperská společnost (odborná záštita)

smlouva o úvěru ze dne 19.12.2019

II. Judikatura soudů České republiky

I. Ústavní soud

Zajištění majetku

Samotné zajištění je zásahem do práva na ochranu majetku. Při posuzování ústavnosti těchto majetkových zajišťovacích institutů vychází Ústavní soud ze smyslu a účelu těchto opatření.

42

Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky pomáhá při objasňování a případně reparaci závažné, zejména hospodářské, kriminality. Podstatou zajištění je pouze omezení dispozičního práva, nikoli odejmutí daných prostředků. Cílem je náležitě zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů, jakož i snaha v co nejvyšší možné míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností.

Ústavní soud v případě posuzování rozhodnutí o zajištění majetku zkoumá **zákonný podklad**, zda bylo vydáno **příslušným orgánem** a zda **není projevem libovůle**, resp. zda je dostatečně odůvodněno. Zároveň také zkoumá přiměřenost opatření (*nález IV. ÚS 174/04, resp. ÚS 2860/21-2*).

K požadavku přiměřenosti jakožto jedné ze zásad vyplývajících rovněž z judikatury ESLP Ústavní soud uvádí, že každý zásah do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat toto kritérium. Zároveň musí existovat opodstatněný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli. V nálezu II. ÚS 642/07 Ústavní soud konstatoval, že doba 6 let představovala v posuzovaném případě již nepřiměřenou délku zajištění, avšak v určitých případech aprobejuje, že i takové trvání zajištění je možné, pokud jsou splněny výjimečné okolnosti – **závažnost stíhaného trestného činu, složitost případu, resp. množství důkazního materiálu, objektivní okolnosti komplikující ukončení vyšetřování, které mohou být spojeny např. s pandemickou situací, a také vysoká míra pravděpodobnosti, že se určitá fáze trestního řízení blíží ke svému ukončení** (*nález II. ÚS 3662/14, nález I. ÚS 1181/21*).

Ústavní soud dále uvedl, že opatření v podobě zajištění dle § 79a TR lze provést, **nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že tento majetek je určen ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byl použit nebo je výnosem z trestné činnosti, přičemž vyšší stupeň pravděpodobnosti, dostatečně odůvodněný konkrétními zjištěnými skutečnostmi, postačí**. Na počátku řízení, kdy je potřeba získané poznatky rychle vyhodnotit a hrozí nebezpečí z prodlení, nelze na zdroje, z nichž pravděpodobnost takového určení peněžních prostředků vyplynula, vztáhnout obecné požadavky hodnověrnosti, věrohodnosti a spolehlivosti, jaké jsou jinak kladeny na důkazy v trestním procesu. Z preventivní povahy zajišťovacích institutů přirozeně vyplývá, že se pohybují vždy v rovině pravděpodobnosti, a nikoli jistoty ohledně budoucích následků, jež se snaží předvídat. Závěr, že zajištěný majetek má uvedené určení, tedy nemusí být plně hodnověrný a není ani konečný, totiž může být dalším šetřením vyvrácen. (*nález II. ÚS 642/07*). Tento nálezn dále uvádí, že každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat také kritérium přiměřenosti. Musí existovat rozumný (opodstatněný) vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovanými cíli. **Za nepřiměřeně dlouhou délku zajištění v této věci soud označil dobu šesti let, aniž by bylo skončeno přípravné řízení a bylo zřejmé, kdy se tak stane.**

– **Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11.2015, sp. zn. II. ÚS 3662/14**

Ústavní soud vyslovil, že zatímco u kratšího zajištění je plně platné, že jde o institut zatímního charakteru, u déletrvajících zajištění se prvek dočasnosti relativizuje. Zatímco v případech kratšího zajištění se Ústavní soud zaměřuje toliko na posouzení, zda napadené rozhodnutí má zákonný podklad, bylo vydáno příslušným orgánem a není projevem svévole, u mnohaletého zajištění je potřeba posuzovat jeho přiměřenost v kontextu s dobou jeho trvání. Podle

Ústavního soudu je **delší trvání zajištění možné v případě dlouhé doby vedení řízení ve věci samé, např. pro složitost věci či obstrukční jednání.** Současně je třeba zohlednit, jakou relevanci mají argumenty podporující trvání zajištění, tedy zdali jsou tyto argumenty vymezené na počátku trestního řízení podporovány vývojem a směřováním celé trestní kauzy. Přihlédnout je pak nutné i k tomu, jak intenzivní zásah dané zajištění pro dotčeného individuální představuje.

43

– Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2818/19 ze dne 26. 11. 2019

V této věci se Ústavní soud zabýval délkou zajištění a nedostatečným odůvodněním usnesením o zamítnutí žádosti stěžovatelky o zrušení zajištění majetku dle § 79a TR. Soud v obecné rovině uvedl, že jakkoliv je délka zajištění faktorem, který je třeba z hlediska posouzení přiměřenosti zajištění zvažovat, **roční délka zajištění** vzhledem ke specifickým věci (prověřování pro trestný čin dle § 217 TZ, který předpokládá nejprve nutnost prověřit tzv. zdrojový trestný čin, komplikovanost dokazování jednotlivých peněžních transakcí a jejich důvodů, přeshraniční prvek spočívající v tom, že stěžovatelka je cizí občankou atd.) prima facie **nevyvolává apriorní pochybnosti o své přiměřenosti.** K námitce o nedostatečném odůvodnění se soud vyjádřil, že ve fázi před zahájením trestního stíhání **nelze od orgánů činných v trestním řízení žádat naprostou jistotu, ale postačí podezření, tedy pouze určitá míra pravděpodobnosti, že zajištěné prostředky mohly sloužit ke spáchání trestného činu.**

– Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2778/14 ze dne 30. 9. 2014

Ústavní soud v tomto případě uvedl, že v usnesení policejního orgánu o zahájení trestného stíhání je dostatečně popsán skutek, z něhož je stěžovatel obviněn, a obsahuje i zákonné označení trestných činů, které jsou v něm spatřovány. Policejní orgán poměrně podrobně popsal nejen *modus operandi* celé skupiny, nýbrž i postavení, úkoly a jednotlivé útoky každého z obviněných včetně vysvětlení, proč je v popsáném jednání spatřováno naplnění zákonných znaků skutkových podstat trestných činů, které jim jsou dávány za vinu. Usnesení o zahájení trestního stíhání tudíž stěžovateli bezpochyby poskytuje dostatečný (vzhledem k fázi trestního řízení) podklad k přípravě vlastní obhajoby, na čemž nic nemohou změnit ani nepřesnosti, které podle stěžovatele obsahuje (např. údajně chybně stanovené částky, jež měli obvinění nezákonně převést či poslat).

Stěžovatel mimo jiné namítá, že v usnesení o zahájení trestního stíhání není dostatečně popsán trestný čin, z něhož měli obvinění ve smyslu § 216 odst. 1 TZ legalizovat. K tomu je možno podotknout, že v **usnesení je dostatečným způsobem objasněno, z jakého trestného činu (zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby) peníze, se kterými měli obvinění dále manipulovat, údajně pocházejí, přičemž vzhledem k tomu, že konkrétně pro tento trestný čin trestní stíhání obviněných zahájeno napadeným usnesením nebylo, jsou požadavky na jeho popsání ještě nižší.**

Důkazní břemeno

– Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004

ÚS již opakovaně uzavřel, že **princip presumpce nevinny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno;** existují-li jakékoliv rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, respektive obžalovaného, ale naopak je nutno je vyložit v jeho prospěch. **Z principu presumpce nevinny plyne pravidlo *in dubio pro reo*,** dle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze

odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného.

Zabrání věci

– Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1121/15 ze dne 24. 5. 2016

Pokud soud I. stupně v trestním řízení rozhodne o zabrání věci (výnosu z trestné činnosti) podle § 101 odst. 2 písm. a) TZ, zatímco soud II. stupně – ačkoli označí závěry soudu I. stupně za správné – své rozhodnutí založí na úvaze, že se skutečný výnos dohledat nepodařilo, a zabrána tak byla náhradní hodnota (§ 102 TZ), zatíží své rozhodnutí nesrozumitelností

44

a nepřezkoumatelností, a tím poruší čl. 36 odst. 1 LZPS a v konečných důsledcích zasáhne základní právo garantované čl. 11 odst. 1 LZPS (byly zabráný prostředky ve výši 19 595 180 Kč).

– Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 184/17 ze dne 14. 11. 2017

V případě, kdy je vlastníkem věci, jež má být v trestním řízení zabrána podle § 101 TZ, osoba od obžalovaného rozdílná, musí být dodržena všechna procesní práva této osoby stanovená v § 42 TR. OČTŘ jsou povinny zúčastněnou osobu o jejích právech poučit a poskytnout jí možnost jejich uplatnění. Postavení stěžovatelky jako zúčastněné osoby bylo patrné již v přípravném řízení, orgány činné v trestním řízení rezignovaly na poučovací povinnost vůči stěžovateli, jak ve fázi přípravného řízení, tak v řízení před soudem. Vydáním obou rozsudků v částech týkajících se zabrání nemovitostí stěžovatelky tak bylo porušeno její právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 LZPS, neboť jimi byla zbavena vlastnického práva, které požívá ochrany podle čl. 11 LZPS, aniž pro to byly splněny zákonné předpoklady.

– Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2301/14 ze dne 19. 2. 2015

Zabere-li obecný soud v trestním řízení věc či jinou majetkovou hodnotu užitím zákonného ustanovení, které svým zněním a smyslem nedopadá na druh zabíraného majetku, poruší tím ústavně zaručené právo na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 LZPS. Z rozhodnutí obecných soudů, jimiž se zabírá věc či jiná majetková hodnota dle ustanovení § 101 odst. 2 písm. a) TZ, **musí být zřejmé, z jakého důvodu lze zabíranou věc chápat jako hodnotu získanou trestným činem či jako odměnu za něj.**

– Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 36/15 ze dne 13. 6. 2016

Zabráním náhradní hodnoty podle § 102 trestního zákoníku **nelze dodatečně, po právní moci odsuzujícího rozsudku, doplňovat trestní sankci, jestliže soud při rozhodování o vině a trestu neuložil trest propadnutí majetku, nebo trest propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty** podle příslušných ustanovení trestního zákoníku (dotčení zásady “ne bis in idem”). **Neuložení takového druhu trestu nelze nahrazovat postupem podle § 101 TZ** (zabrání věci), a tím spíše ne podle jeho § 102 TZ (zabrání náhradní hodnoty za takovou věc). Zabrání náhradní hodnoty je ochranným opatřením (a tedy samostatnou kategorií trestněprávních sankcí), jehož smyslem je zejména předcházet zničení, poškozování nebo znehodnocování věcí, motivované snahou zmařit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty. Jinak řečeno, smyslem uložení trestu je také odčerpání majetkového prospěchu, získaného trestnou činností. Přednostním prostředkem k dosažení tohoto cíle je uložení takového trestu, který postihne pachatele na majetku. Mimo jiné tak přichází v úvahu jako primární sankce trest propadnutí věci, který pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, popřípadě věci, na kterou

lze aplikovat další podmínky § 70 TZ. Podmínkou pro uložení trestu propadnutí věci je vždy skutečnost, že musí jít o věc náležející pachateli. Trest propadnutí náhradní hodnoty je subsidiární sankce, kterou soud uloží tehdy, pokud nemůže uložit sankci primární, trest propadnutí věci.

Zabrání náhradní hodnoty

– Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1849/17 ze dne 22. 5. 2018

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty v trestním řízení představuje významný zásah do práv vlastníka této věci a z toho důvodu nemůže být rozhodování o použití tohoto institutu pouhou formalitou. Jestliže obecné soudy **nedospěly k jednoznačnému závěru o původu předmětných finančních prostředků**, tedy si byly vědomy, že nebylo bez důvodných pochybností prokázáno, že tyto prostředky byly nabyty za majetek získaný z trestné činnosti,

45

a **aniž by vyvrátily verzi jejich možného legálního původu**, rozhodly o jejich zabrání, porušily tím ustanovení § 102 TZ a současně došlo k porušení základních práv stěžovatelky, jež jsou jí garantována čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 LZPS.

Zabrání části majetku

– Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1026/21 ze dne 28. 1. 2022

Pachatel musí mít v řízení o ukládání ochranného opatření spočívajícího v zabrání části majetku podle § 102a TZ možnost prokazovat legální původ majetku nabytého ve sledovaném období. Důkazní standard tu nemůže být, v zájmu zachování zásady řádného zákonného procesu, vychýlen ve prospěch jedné z procesních stran.

I když zákon výši nepoměru mezi hodnotou nabytého majetku a legálními příjmy nespecifikuje a ponechává bližší vymezení na judikatuře, v souladu se zásadou přiměřenosti nepostačí k uložení tohoto ochranného opatření jakýkoli nepoměr. **Musí jít o nepoměr výrazný** („hrubý“), ospravedlňující citelný zásah do majetkové sféry dotčené osoby.

Vedení předmětného řízení tedy předpokládá mít stále na zřeteli, že rozhodnutí o zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty představuje významný zásah do práv vlastníka. Jakkoli nelze na řízení podle § 102a TZ veškeré důkazní standardy včetně judikatury beze zbytku vztáhnout, nelze ani rezignovat na ústavněprávní konformitu řešení každého konkrétního případu. Platí to tím spíše, že účelem řízení je tu nikoli potrestání, ale preventivní odčerpání výnosů z trestné činnosti. **Musí se předpokládat řádné dokazování původu potenciálně zabíraného majetku; snížení důkazního standardu na tom nic nemění.**

II. Nejvyšší soud

Predikativní trestná činnost

– Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1570/2019

Zastíráním původu věci (nebo jiné majetkové hodnoty), o které v posuzované věci šlo, se především rozumí tzv. „praní špinavých peněz“, ale netýká se jen peněz, nýbrž i dalších věcí a jiných majetkových hodnot. Zastření znamená, že informace o původu věci nebo jiné majetkové hodnoty je utajována nebo zkreslována. Zpravidla k tomu slouží fiktivní účetní operace. Dalším způsobem může být činnost směřující k převodům vlastnických práv k takové věci. Prostředkem zastření původu věci je převod vlastnictví k ní, vkládání takových věcí do „legálního podnikání“, jakož i utajení skutečné povahy věci, místa a pohybu věci, utajení dispozic s ní a informací o jejím vlastnictví, resp. o jiných právech k ní. Původem věci

se tu rozumí to, že pochází z trestného činu nebo byla poskytnuta jako odměna za něj. Půjde především o trestné činy majetkové (hlava V.), trestné činy hospodářské (hlava VI.), ale i o výtěžek např. z nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami nebo obchodu s nimi (§ 283 TZ), výroby a jiného nakládání s látkami s hormonálním účinkem (§ 288 TZ), z úplatkářství (§ 331 až 333 TZ), z trestné činnosti organizovaných zločineckých skupin (§ 129, 361 TZ) atd. Věc nebo jiná majetková hodnota může být získána i trestným činem pachatele legalizace výnosů z trestné činnosti, anebo může jít i o jeho odměnu za spáchaný trestný čin. Pachatel jedná s cílem vzbudit zdání, že taková věc (získaná trestnou činností) nebo majetkový prospěch (získaný trestnou činností) byly nabyty v souladu se zákonem.

Vzhledem k povaze tohoto trestného činu, který závisí na hlavním, tzv. predikativním trestném činu, je třeba upozornit, že za predikativní trestný čin se pro účely legalizace výnosů z trestné činnosti považuje jakýkoliv trestný čin, který vede k získání věcí, tj. vytváří výnosy, jež se později stávají předmětem legalizace. **Právní teorie i praxe se v této souvislosti musela vypořádat rovněž se situací, kdy dosud nebylo pravomocně rozhodnuto o predikativním**

46

trestném činu, zejména z důvodu, že nebyl zjištěn pachatel tohoto trestného činu. Judikatura se v zásadě ustálila na závěru, že posouzení, zda došlo k získání majetkové hodnoty trestným činem, může být předběžnou otázkou podle § 9 odst. 1 TŘ závisící jen na zhodnocení daných okolností případu, zda byl, či nebyl spáchán trestný čin, z něhož majetková hodnota pochází.

– Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8.2016, sp. zn. 6 Tz 9/2016

Jednalo se o situaci, kdy bylo navrhováno zabrání věci dle § 101 odst. 2 písm. a) TZ ve znění účinném do 31. 8.2015⁴⁶, přičemž v souvislosti s peněžními prostředky, o návrhu na jejichž zabrání se rozhodovalo, bylo vedeno trestní řízení pro podezření ze spáchaní trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 252a odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ a věc byla odložena podle § 159a odst. 4 TŘ, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájení trestního stíhání proti určité osobě. Nejvyšší soud přitom uvedl: „**Předpokladem trestnosti činu podle § 252a TZ tudíž bylo a dodnes je (srov. § 216 TZ, který již operuje s pojmem „trestný čin“), aby věc nebo jiná majetková hodnota pocházela z konkrétně zjištěného, tzv. predikativního trestného činu (např. trestného činu krádeže, podvodu atd.). Skutečnost, že věc byla získána trestným činem, přitom musí být v řízení o trestném činu legalizace výnosu z trestné činnosti bezpečně zjištěna a musí být rovněž patrné, jakým trestným činem se tak stalo, takže nepostačuje pouhé podezření na spáchaní trestné činnosti, kterou nelze specifikovat odkazem na konkrétní trestný čin.** Obdobné závěry lze učinit i ve vztahu k ochrannému opatření podle § 101 odst. 2 TZ, jehož uložení je podmíněno tím, že zabíraná věc musí být (byť zprostředkovaným) výnosem trestného činu nebo činu jinak trestného (nikoli pouze přestupku, správního deliktu apod.). Tuto situaci nastalou ve věci posuzované je třeba důsledně odlišovat od stavu, kdy na základě provedeného prověřování zůstaly neobjasněny toliko skutečnosti indikující konkrétního pachatele trestného činu (činu jinak trestného). Pokud je neznámá pouze identita pachatele, za současně nepochybně existujících okolností svědčících o konkrétně spáchaném trestném činu (činu jinak trestném), uložení ochranného opatření podle § 101 odst. 2 TZ je namístě. (...) Z důvodu, že v nyní posuzované trestní věci nebyl orgány činnými v trestním řízení zjištěn žádný konkrétní trestný čin (popř. čin jinak trestný), který by byl zdrojem posléze zajištěných finančních prostředků, nebylo jednak možno vyvodit právní závěry o spáchaní trestného činu podle § 252a TZ., ale především nemohlo být soudy nižších stupňů rozhodnuto ani o zabrání

předmětných finančních prostředků podle § 101 odst. 2 písm. a) TZ účinného do 31. 8. 2015.“

⁴⁶ Podle § 101 odst. 2 tr. zákoníku účinného do 31. 8. 2015 mohl soud uložit zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty (i bez podmínek stanovených v § 101 odst. 1 tr. zákoníku) pouze v případě, že byla, byť nikoli bezprostředním, výnosem trestného činu, zejména

a) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li pachateli,

b) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná, nebo

c) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.

47

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12.2019, sp. zn. 5 Tdo 1069/2019

V rámci věcného přezkoumání dovolání se Nejvyšší soud především zabýval tou částí dovolání, ve které dovolatel namítal, že podle jeho názoru nebyl v předmětném řízení nikterak bezpečně a nade vší pochybnost prokázán tzv. zdrojový delikt, na základě kterého bylo uloženo ochranné opatření zabrání věci podle § 101 odst. 2 písm. e) TZ, resp. zákonné podmínky pro uložení tohoto ochranného opatření, naopak jde podle obviněného o pouhé dedukce soudů nižších stupňů. NS upozorňuje s odkazem na právní úpravu § 101 TZ, ve znění účinném od 18. 3. 2017 do 1. 2. 2019, že podmínky pro uložení ochranného opatření zabrání věci jsou uvedeny nejen v písm. e) ustanovení § 101 odst. 2 TZ, ale též přímo v tzv. návěti tohoto odstavce (v daném případě zvolily soudy nižších stupňů tu alternativu, že ukládají zabrání věci, která byla získána trestným činem a která náleží jiné osobě, která ji jinak nabyla). *Jinými slovy soudy vycházely z předpokladu, že předmětné nemovitosti v XY byly získány trestným činem a v době jejich rozhodování náležely jiné osobě, která je jinak nabyta (originárně dražbou).* (...) Zároveň po bližším přezkoumání obsahu rozhodnutí soudů nižších stupňů je třeba i v tomto ohledu dát dovolateli za pravdu, neboť skutečně z usnesení soudů nižších stupňů nevyplývají jednoznačné a ustálené skutkové závěry vyvozené z provedeného dokazování, které by bylo možno subsumovat pod příslušná ustanovení trestních zákonů, aby na jejich základě mohlo vůbec být uvažováno o **uložení majetkové sankce – ochranného opatření zabrání věci**. Základním předpokladem pro uložení této sankce podle § 101 odst. 2 písm. e) TZ ve znění účinném v období od 18. 3. 2017 do 1. 2. 2019 totiž bylo (a je tomu tak v zásadě i v současné době) zjištění, že věc, jež má být zabráná, byla získána trestným činem (o ostatních alternativách uvedených v návěti § 101 odst. 2 TZ tehdy účinného znění nebylo uvažováno). Z rozhodnutí soudů nižších stupňů je ovšem **přítomná nejistota i v tomto ohledu, kdo a jakého trestného činu se vlastně dopustil**, jednoznačné ani není řešení otázky, **zda věci, jež byly dovolateli zabráný, byly získány trestným činem, tedy jsou jeho výnosem**. Těmto otázkám, jakkoliv na nich především stojí rozhodnutí soudů nižších stupňů, nebyla věnována náležitá pozornost.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 3 Tdo 816/2022

Jedním ze znaků skutkové podstaty předmětného trestného činu je existence predikativního (zdrojového) trestného činu. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 287/2018 Sb. se za predikativní trestný čin pro účely legalizace výnosů z trestné činnosti považuje jakýkoliv trestný čin, který vede k získání věci, tj. vytváří výnosy (tzv. „all crimes“ přístup). **Protože jde o otázku viny, řeší soud existenci predikativního trestného činu samostatně jako otázku předběžnou ve smyslu § 9 odst. 1 trestního zákoníku.** Předběžná povaha této otázky neznamená, že by její vyřešení mělo toliko orientační či přibližný charakter. Jedná se o otázku viny obviněného, jejíž prokázání je možné pouze na základě nepochybně zjištěných skutečností (§ 2 odst. 5 TŘ) a za použití procesních prostředků v souladu s trestním řádem, resp. zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (čl. 8 odst. 2 LZPS, § 2 odst. 1 TŘ, § 12 odst. 10 TŘ).

Informace získané cestou mezinárodní policejní spolupráce ovšem nelze bez dalšího použít jako důkaz v trestním řízení. Aby mohly být jako důkaz použity, musely by být vyžádány cestou právní pomoci (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2022, sp. zn. 6 Tdo 675/2022).

Státní zástupce může pověřit policejní orgán, aby prostřednictvím mezinárodní policejní spolupráce opatřil informace, které nebudou sloužit jako důkaz v trestním řízení, nebo podklady pro zpracování žádosti o právní pomoc (srov. čl. 51 odst. 1 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce poř. č. 10/2013). Specifickou úpravu použití informací získaných

48

v rámci mezinárodní policejní spolupráce jako důkazu v trestním řízení stanoví § 20 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních pouze ve vztahu ke spolupráci policejních orgánů členských států EU, resp. států přidružených.

V projednávané věci mělo pro soudy z hlediska existence zdrojového trestného činu klíčový význam sdělení poškozené australské společnosti o tom, že platbu provedla na základě podvodného emailu. Tato informace vyplynula pouze ze záznamu o vedení vyšetřování australským policejním orgánem (South Australia Police Department), jež byl opatřen na základě mezinárodní policejní spolupráce cestou Interpolu. Takto získaný záznam australského policejního orgánu nebylo možné provést jako listinný důkaz podle § 213 TŘ, neboť nebyl opatřen zákonem stanoveným způsobem (přiměřeně srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 33/1995 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, rozh. tr.). Takový postup by obcházel procesní podmínky provedení tohoto důkazu a tím i smysl a účel právní úpravy trestního řádu i zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Ostatní ve věci provedené důkazy (vysvětlení zaměstnankyně ČSOB a. s. a informace poskytnuté bankou) nedovolovaly učinit závěr o existenci predikativního trestného činu.

– Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2023, sp. zn. 3 Tdo 1158/2022

Není rozhodné, jakým trestným činem byla věc nebo jiná majetková hodnota získána. Obecně platí, že byl-li *trestný čin spáchan v cizině*, je rozhodná z hlediska, zda jde o trestný čin, právní úprava toho státu, pod jehož jurisdikci spadá spáchání takového trestného činu (základního či hlavního), na nějž legalizace navazuje. V projednávané věci se jednalo o Italskou republiku, kde došlo k odcizení léků během jejich přepravy dne 11. 3. 2014. Skutečnost, že obvinění falšovali faktury a nabývací dokumentaci k lékům, které byly odcizeny v cizině, resp. že se jedná o léky totožné s těmi, které byly v Itálii odcizeny, se podává ze řetězce na sebe vzájemně navazujících důkazů. Veškeré sporné léky pocházely ze šarží, které byly odcizeny dne 11. 3. 2014 v Itálii, byly obviněnými nabyty do 1 měsíce po tomto datu, jejich dokumentace byla falzifikována a následně byly urychleně distribuovány. Část těchto léků byla nalezena při

kontrole osobního vozu společnosti K. v Itálii, a to bez příslušné dopravní dokumentace. Obvinění nebyli schopni jakkoli vysvětlit nabytí těchto léků, kdy jimi uváděnou osobu jménem MS nebylo možno ztotožnit a obvinění na tuto nemají žádný kontakt. Obchody, které obvinění s touto osobou údajně uzavřeli, byly uzavřeny vždy s hotovostní platbou za dodané zboží. Závěru, že se jednalo o věc získanou trestným činem spáchaným v cizině, nelze ničeho vytknout. Pokud pak obvinění opakovaně poukazovali na to, že ve skutkové větě či v odůvodnění byla užitá formulace „nelegální činnost“ namísto trestná činnost, pak Nejvyšší soud uvádí, že z dikce odůvodnění příslušných částí je zcela zjevné, že formulace je užitá jako synonymum.

III. Vrchní soudy

– Vrchní soud v Praze, rozsudek ze dne 4. ledna 2017, sp. zn. 5To 24/2016

Možnosti zjistit původ výnosů z trestné činnosti mají zamezit transakce různého druhu, jako například hotovostní nebo bezhotovostní operace či jejich kombinace, investování, nákup a prodej cenných věcí včetně nemovitostí a cenných papírů, často k tomuto účelu slouží i fiktivní účetní operace. Pachatel jedná s cílem vzbudit zdání, že taková věc (získaná trestnou činností) nebo majetkový prospěch (získaný trestnou činností) byly nabyty v souladu se zákonem. Jiným usilováním je jednání pachatele, které nespočívá v zastírání původu, ale jeho cílem je zamezení odhalení zdrojové trestné činnosti a vytvoření možnosti nakládat s výnosem trestné činnosti bez trestněprávních rizik. Děje se tak např. prostřednictvím převodů hotovostních peněžních prostředků na bezhotovostní, jejich přesunem mezi tuzemskými

49

i cizozemskými bankovními účty, charakteristické je i jejich investování do kapitálu tzv. spících společností.

Původem majetkové hodnoty je nutno rozumět, že majetková hodnota pochází z jakéhokoliv trestného činu nebo je odměnou za něj, příp. byla za takovou majetkovou hodnotu opatřena. Trestný čin, z něhož věc pochází, je považován ve vztahu k trestnému činu legalizace výnosů z trestné činnosti za čin predikativní (hlavní) a bez jeho existence se nelze dopustit praní špinavých peněz. Obecně uznávaná judikatura přitom zastává názor, že posouzení, zda došlo k získání majetkové hodnoty trestným činem, může být i předběžnou otázkou ve smyslu § 9 odst. 1 TR a bude záviset na zhodnocení daných okolností případu, zda byl, či nebyl spáchán trestný čin, z něhož majetková hodnota pochází.

Legalizace výnosů z trestné činnosti se může dopustit kdokoliv, kdo ví o nelegálním původu získaných výnosů z trestné činnosti, tedy jak sám pachatel trestného činu, tak i osoba s pachatelem spolčená jednající v jeho, svůj či cizí prospěch. Tato vědomost lze i může pouze vyplývat ze širších skutkových okolností a být jen jednou z možných eventualit.

Subjektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v úmyslném zavinění. Pro naplnění tohoto znaku skutkové podstaty je zapotřebí prokázat existenci obou složek zavinění, tedy jak složku intelektuální, tak i složku volní. Z hlediska subjektivní stránky vyžaduje tato skutková podstata zavinění úmyslné, nemusí se však jednat o úmysl přímý. Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo o hrozit zájem chráněný tímto zákonem (úmysl přímý), ale i tehdy, jestliže věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že se tak stane, byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý).

Závěr o zavinění pachatele musí být vždy podložen výsledky dokazování a musí z nich

logicky vyplynout. Okolnosti subjektivního charakteru lze zpravidla dovozovat toliko nepřímou z okolností objektivní povahy, z nichž je možno dle zásad logického myšlení usuzovat na vnitřní vztah pachatele k porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem. Související judikatura zastává názor o tom, že pachatel musí znát alespoň skutkové okolnosti rozhodné pro závěr, že spáchaný hlavní čin je trestným činem. Tuto vědomost lze dovozovat zejména ze znalosti okolností, za kterých se k pachateli majetkové hodnoty dostaly.

Zabrání věci

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2020, sp. zn. 5 Tdo 1147/2020

O zabrání věci podle § 101 TZ konkrétní osobě odlišné od obviněného zásadně není možno rozhodnout, pokud jí nebylo přiznáno postavení zúčastněné osoby, dáno poučení a umožněno uplatnění jejích práv podle § 42 odst. 1, 2 TR, zejména vyjádřit se k možnému rozhodnutí o zabrání věci před jeho učiněním.

Nejvyšší soud nicméně připouští, že by tak mohl učinit až soud s tím, že zdůrazňuje, že nezákonným postupem bylo též neumožnění uplatnění práv zúčastněné osoby v předcházejícím trestním řízení, během něhož byly zajištěny věci této zúčastněné osoby.

III. Vybrané zahraniční právní úpravy

I. Bulharsko

V Bulharsku jsou mimotrestní konfiskace upraveny v režimu civilního řízení *in rem*, a to podle zvláštního zákona o boji proti korupci a zabrání nelegálního majetku (*Law on Combating Corruption and Illegal Assets Forfeiture*). Řízení probíhá bez ohledu na jiná trestní nebo

správní řízení proti osobě; trestní odsouzení není podmínkou postupu podle uvedeného zákona. Jeho cílem je identifikovat prostředky a zdroje nabytí předmětného majetku.

Pro účely tohoto řízení byla zřízena Komise pro boj proti korupci a zabrání nelegálního majetku (*Commission for Anti-Corruption and Illegal Assets Forfeiture*, dále jen „CACIAF“) jako nezávislý specializovaný státní úřad. CACIAF zahajuje šetření na základě podnětu dozorového státního zástupce ohledně majetku v případě trestního obvinění pro vyjmenované trestné činy (mezi které spadá i TČ praní špinavých peněz a financování terorismu),⁴⁷ ale také není-li trestní stíhání možné zahájit z důvodu promlčení, amnestie, smrti, imunity či jiných zákonných důvodů, jakož i na základě podnětu správního orgánu v souvislosti se správním řízením, je-li zjištěn správní delikt, jímž byl získán majetek přesahující hodnotu 50 000 BGN (přibližně 650 000 Kč), a tento majetek nemůže být zabrán jiným způsobem. Státní zástupce dává podnět řediteli územního ředitelství, což je administrativní orgán spadající pod bulharské Ministerstvo financí, aby vydal dokument, který bude potvrzovat nastalou situaci. Tento dokument slouží jako podklad pro zahájení šetření CACIAF. Šetření může trvat po dobu maximálně jednoho roku.

Je-li výsledkem šetření důvodná domněnka, že byl majetek nabyt nelegálně, podá CACIAF k civilnímu soudu (okresnímu soudu místně příslušnému podle místa trvalého pobytu nebo sídla dotčené osoby) návrh na zajištění předmětného majetku. Soud majetek zajistí v případech, v nichž by jinak mohlo být následně zabrání majetku zmařeno a v nichž je dostatečně doložena důvodná domněnka nezákonného nabytí majetku. Soud může uložit také

jiná předběžná opatření. Zajištění majetku je omezeno na 3 měsíce. Pokud CACIAF v této lhůtě nerozhodne, soud předběžné opatření zruší.

Návrh na zabránění majetku ve prospěch státního rozpočtu podává CAIAF u stejného civilního soudu zásadně nejpozději do 3 měsíců od zajištění majetku. Řízení je vedeno podle zásad civilního řízení s rovným postavením účastníků a posuzováno je období deseti let před zahájením šetření. CAIAF tíží důkazní břemeno ohledně prokázání povahy a hodnoty nabytého majetku a existence podstatného nepoměru mezi celkovou hodnotou nabytého majetku a čistým zákonným příjmem dotčené osoby. Podstatným je takový nepoměr, kde tento rozdíl přesahuje 150 000 BGN (přibližně 1 950 000 Kč); majetek v tomto rozsahu je presumovaně nelegální.

Dotčenou osobu tíží důkazní břemeno ohledně prokázání legálního původu majetku, který je presumovaně nelegální. Neunese-li je, předmětný majetek připadne státu.

Dle zákona lze zabrat jakýkoli majetek, u kterého nebyl identifikován legitimní zdroj, zároveň lze zabrat majetek třetích osob, resp. u manžela, dětí nebo případně jiné osoby žijící ve stejné domácnosti.

II. Estonsko

V Estonsku existuje úprava mimotrestní konfiskace ve správním řízení, kterou lze aplikovat v případech, kdy **právoplatný vlastník zajištěných peněžních prostředků nebyl zjištěn**. Upravena je v § 57 zákona pro prevenci praní peněz a financování terorismu⁴⁸.

V případě podezření ze spáchání trestných činů praní peněz nebo financování terorismu může finanční zpravodajská jednotka (FIU) nařídit omezení nakládání s peněžními prostředky na účtu, a to na dobu 30 kalendářních dnů ode dne vydání příslušného příkazu. Dle § 57 odst. 8 výše zmíněného zákona vlastnictví majitele účtu k peněžním prostředkům na něm uložených

⁴⁷ čl. 108 zákona o boji proti korupci a zabránění nelegálního majetku.

⁴⁸ Jedná se o estonskou úpravu AML zákona.

není presumováno (majitel účtu musí tedy prokázat své vlastnictví).⁴⁹ Majitel (resp. vlastník) peněžních prostředků na účtu je povinen v této lhůtě prokázat jejich legální původ. Pokud se tak nestane, anebo jestliže existuje podezření, že prostředky byly použity na financování terorismu, může být omezení FIU prodlouženo o dalších 60 kalendářních dnů. FIU tak de facto disponuje v podstatě 90 dny na verifikační proces.

Není-li vlastnictví peněžních prostředků vyjasněno a vlastník peněžních prostředků není znám, může FIU požádat správní soud o vydání povolení k omezení nakládání. Majitel účtu, případně vlastník může napadnout toto rozhodnutí.

Není-li vlastnictví prokázáno ani v této lhůtě, nebo oznámí-li majitel účtu FIU nebo státnímu zastupitelství, že se peněžních prostředků na účtu vzdává, může FIU nebo státní zastupitelství požádat, aby správní soud vydal povolení k převodu peněžních prostředků do vlastnictví státu. Vlastník peněžních prostředků může do tří let od převedení prostředků do státního rozpočtu uplatnit právo na jejich navrácení.

Možnost odčerpání majetku v případě, že je znám vlastník, není v Estonsku nad rámec trestního práva, a tedy nad rámec prokázání viny za spáchání trestného činu praní peněz, možná.

Statistika

Od roku 2017, kdy došlo ke změně zákona týkajícího se vlastnictví peněžních prostředků na účtu, požádal FIÚ o omezení s nakládáním prostředků na dobu jednoho roku ve 4 případech. Ve všech 4 případech došlo z blíže neurčených důvodů již dříve k zastavení trestního řízení.

Ve dvou případech zažádal FIU o převedení majetku do vlastnictví státu.

Mezinárodní spolupráce

Estonský FIU uvedl, že hlavní překážkou v případě mezinárodní spolupráce je požadavek na získání informací týkajících se trestního původu majetku. Problémem pravidelně bývá velká komplexnost a anonymita těchto případů, a proto se potřebné informace v rámci mezinárodní spolupráce nedaří ve lhůtě 90 dnů zjistit. Nicméně informace, které se podaří samotnému estonskému FIU zjistit a analýza transakcí naznačují, že došlo k určitým nesrovnalostem, které by mohly naznačovat trestnou činnost.

III. Irsko

Irsko za účelem boje proti organizovanému zločinu využívá již několik desítek let variantu civilních konfiskací, tedy řízení zaměřeného *in rem* (proti majetku). Tato varianta umožňuje zajištění a následné odčerpání majetku ve prospěch státu, aniž by bylo zapotřebí odsouzení osoby, o jejíž majetek se jedná. Vedle toho je možné odčerpání majetku v klasickém trestním řízení, v němž může dojít k odčerpání majetku pouze za předpokladu předchozího odsuzujícího rozsudku.

Relevantní úpravu civilních konfiskací lze nalézt v zákoně o výnosech z trestné činnosti,⁴⁹ který stanovuje, že pod výnosy z trestné činnosti lze rozumět jakýkoli majetek získaný jako následek nebo ve spojení s trestním jednáním (jakékoli jednání, které představuje trestný čin). V tomto řízení není nutné, aby se návrh na konfiskaci **týkal konkrétních výnosů z určitého trestného činu**. Základním východiskem je to, že k majetku, který byl získán trestným činem, nelze mít právní titul (k takovému majetku nelze nikdy nabýt vlastnické právo).

⁴⁹ Toto pravidlo bylo do právní úpravy vloženo v reakci na rozhodnutí estonského Nejvyššího soudu v roce 2017, podle něhož byla vlastníkem prostředků na bankovním účtu osoba, na jejíž jméno byl účet veden, a nucený převod prostředků z takového bankovního účtu na stát byl považován za závažný zásah do vlastnického práva této osoby.
⁵⁰ Proceeds of Crime Act z roku 1996, <https://revisedacts.lawreform.ie/eli/1996/act/30/front/revised/en/html>.

Dle čl. 2 tohoto zákona může buď policie, tzv. příjmoví komisaři (*revenue commissioners*), nebo Úřad pro trestní majetek (*Criminal Assets Bureau*)⁵¹ podat návrh na prozatímní příkaz (*interim order*), aby osoba s předmětným majetkem nemohla nakládat. Cílem je zajistit, aby majetek nemohl být spotřebován anebo aby se nedostal mimo irskou jurisdikci do doby, než proběhne řádné jednání. Jedná se o případy, kdy hodnota takového majetku přesahuje 5.000 EUR. Již v této fázi se aplikuje civilní důkazní míra založená na principu převažující pravděpodobnosti (*balance of probabilities*) a rovněž také důkaz přesvědčení⁵². Tento příkaz je možné uložit na dobu maximálně 21 dní. Soud v takovém případě může vyzvat osobu, o jejíž majetek se jedná, aby prokázala své vlastnictví, nebo prokázala, že hodnota majetku je nižší než 5.000 EUR. Pokud se tak stane, soud zruší příkaz, nebo ho dle nových skutečností pozmění. Cílem tedy je prokázat, že majetek, který pravděpodobně pochází z trestné činnosti, nemá vlastníka.

Podobně lze žádat o předběžný příkaz (*interlocutory order*), případně tento příkaz lze použít, pokud hrozí, že by lhůta pro prozatímní příkaz vypršela. V případě druhé varianty se o tento příkaz žádá ještě v průběhu platnosti prozatímního příkazu. Jedná se o soudní příkaz k zajištění majetku, který trvá až do samotného rozhodnutí ve věci.

Pokud je v době platnosti prozatímního nebo předběžného příkazu vydán příkaz k zajištění nebo ke konfiskaci na základě zákona o trestní spravedlnosti⁵³ (trestní řízení), dojde ke zrušení těchto příkazů, resp., k vyloučení majetku, na který se vztahuje příkaz k zajištění, resp. ke konfiskaci, ze zajištění na základě prozatímního nebo předběžného příkazu.

V případě, že je v platnosti předběžný nebo prozatímní příkaz, mohou určité státní orgány (např. celní správa) za účelem zabránění vyvedení majetku, který je zároveň předmětem příkazu, mimo jurisdikci Irska, takový majetek zabavit.

Pokud soud během jednání týkajícího se jak prozatímního, tak předběžného příkazu zjistí, že majetek přímo nebo nepřímo představuje výnosy z trestné činnosti, rozhodne o příkazu k zajištění majetku. Tento příkaz je v platnosti nejméně 7 let, během kterého může každý prokázat, že je vlastníkem takového majetku.

Zákon také upravuje příkaz k likvidaci (*disposal order*). Pokud je tento příkaz 7 let v platnosti, může soud na návrh rozhodnout, že tento majetek bude převeden ve prospěch veřejných financí, nebo osobě určené v rozhodnutí soudu (dojde tedy k odčerpání majetku). Stejně jako v předchozích případech i zde se uplatní civilněprávní důkazní pravidla. O příkazu k likvidaci lze rozhodnout i dříve než za 7 let, pokud soud získá souhlas všech účastníků.

Všechna rozhodnutí lze napadnout odvoláním. Platí obecné pravidlo, které umožňuje soudu odmítnout vydat příkaz, pokud věří, že by to způsobilo vážné riziko nespravedlnosti. Další zárukou je, že osoba, která si činí nárok na takový majetek, může kdykoli, pokud je předběžný příkaz v platnosti, žádat soud o jeho zrušení.

Statistika

V roce 2021 bylo zahájeno 23 nových případů na základě zákona o výnosech z trestné činnosti. O rok dříve to bylo 31 případů. Veškeré tyto případy vychází z činnosti Úřadu pro trestní majetek. Hodnota majetku, který byl zmrazen na základě prozatímního příkazu byla v roce 2021 cca 3 miliony EUR, v roce 2020 byla hodnota 5,8 milionů EUR. V případě předběžného

⁵¹ Nezávislý orgán, který se primárně specializuje na identifikaci a odčerpání majetku získaného trestnou činností. Má policejní a daňové pravomoci a také pravomoci v oblasti sociální péče.

⁵² Tzv. *proof of belief*, kdy policii, nebo komisaři stačí v řízení před soudem jako důkaz o majetku, který pochází z trestné činnosti a že hodnota majetku je více než 5.000 EUR, to, že věří, že to tak opravdu je. Pokud bude soud přesvědčen o tom, že pro takové závěry existují rozumné důvody, bude toto přijato jako důkaz. ⁵³ Criminal Justice Act, 1994.

příkazu byla hodnota takto zmrazeného majetku v roce 2021 8,3 milionů EUR a v roce 2021 57,7 milionů EUR. Pokud se jedná o příkaz k likvidaci, v roce 2021 se jednalo o majetek v hodnotě 1,1 milionu EUR a v roce 2020 o 1,8 milionů EUR.

Mezinárodní spolupráce

Irsko uvádí, že mezinárodní spolupráce bývá častým problémem. Pokud identifikují majetek mimo jurisdikci Irska, nebývají jejich příkazy uznávány.

IV. Itálie

V rámci italského práva jsou možné 2 varianty konfiskačních režimů – odčerpání v rámci trestního práva, resp. podle § 240 italského trestního řádu, kde je předpokladem pro odčerpání majetku odsuzující rozsudek, tj. jde o konfiskaci založenou na odsouzení.

Druhou variantou jsou tzv. **preventivní opatření** (tzv. confisca di prevenzione), která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku. V tomto případě se postupuje podle zákonného dekretu č. 159 z 6. září 2011⁵⁴, přesněji dle § 20 v případě zajištění a dle § 24 v případě odčerpání majetku. Preventivní opatření byla zavedena s cílem účinněji bojovat proti mafii, která dosahuje značných nezákonných zisků spojených s její protiprávní činností. Cílí pouze na ekonomickou stránku organizovaného zločinu, tedy jejich účelem je odčerpat majetek a připravit organizované zločinecké skupiny o zisk.

Pro zajištění a následné odčerpání majetku v rámci preventivního opatření musí být splněny následující podmínky:

- a) společenská nebezpečnost jednání dotčené osoby (člen mafie nebo podobného uskupení⁵⁵, byla spáchána zvláště závažná trestná činnost, fyzická osoba nebo právnická osoba nahlášená výboru OSN pro sankce nebo jinému mezinárodnímu subjektu kompetentnímu nařídít obstavení ekonomických zdrojů),
- b) disponibilita majetku (přímo danou osobu anebo prostřednictvím třetích osob),
- c) disproporce mezi majetkem dotčené osoby a jejím oficiálním příjmem nebo ekonomickou aktivitou, nebo jiné dostatečné důkazy o tom, že daný majetek byl získán trestnou činností nebo je výsledkem takové trestné činnosti.

Řízení je tedy založeno na společenské škodlivosti a je nezávislé na trestním řízení. Předběžná opatření lze aplikovat nezávisle na odsouzení dané osoby, neboť opatření je spojeno s věcí (*in rem* řízení). Oproti trestněprávní konfiskaci je také možné konfiskovat majetek legálního původu. Řízení lze zahájit jak proti osobě neodsouzené, tak i proti osobě odsouzené za trestný čin. Řízení může být vedeno nejen proti majetku osoby, s níž je daná trestná činnost spojena, ale také proti jeho/jejím partnerům, dětem, osobám sdílejícím domácnost v posledních 5 letech a jakékoli další fyzické nebo právnické osoby, které přímo nebo nepřímo profitují z takové trestné činnosti.

V rámci řízení o preventivním opatření vyzve soud dotčené osoby, aby rozporovaly důkazy shromážděné státním zástupcem. Pokud se prokáže zákonný původ majetku, soud odmítne uložení tohoto opatření, jinak rozhodne o jeho odčerpání. Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat.

Řízení může být zahájeno také tehdy, pokud současně probíhá trestní řízení.

⁵⁴ Jedná se o tzv. Antimafiánský kodex.

⁵⁵ I přes to, že pro určení společenské nebezpečnosti subjektu není vyžadováno soudní rozhodnutí, existence účasti na činnosti zločinecké organizace je minimálním požadavkem.

I v případě, že by byl v trestním řízení vynesena rozsudek zprošťující viny týkající se účasti na mafiánském uskupení, neznamená to, že by mělo být změněno nebo zrušeno rozhodnutí týkající se preventivní konfiskace.

Nedostatek důkazů pro odsouzení v trestním řízení nemusí nutně znamenat neexistenci společenské škodlivosti. Pro státní zastupitelství není důležité prokázat, že osoba obviněná spáchala trestný čin, leží na něm důkazní břemeno ohledně prokázání disproporce mezi skutečnou hodnotou majetku a legálním příjmem. Preventivní konfiskaci lze uplatnit také v případech úmrtí dotčené osoby nebo pokud se jedná o osobu uprchlou.

V. Litva

Civilní konfiskace byly v Litvě zavedeny nově zvláštním zákonem o zabránění majetku v civilním řízení (č. XIII-2825/2020)⁵⁶, který nabyl účinnosti k 1. 7. 2020.

V rámci zákona lze přistoupit k odčerpání majetku, pokud je dán důvod věřit, že majetek byl získán nezákonně a pokud celková hodnota majetku neodpovídá zákonným příjmům osoby a přesahuje-li rozdíl jeho hodnoty a zákonných příjmů osoby 100 000 EUR (více než 2 000 denních sazeb, zhruba 2 550 000 Kč). Tato osoba musí splňovat dále alespoň jednu z následujících podmínek:

- a) je podezřelá nebo obviněná z trestných činů vymezených tímto zákonem,⁵⁷ nebo byla za takové činy odsouzena,
- b) za takové trestné činy nemůže být stíhána nebo odsouzena z důvodů stanovených litevským trestním zákoníkem,
- c) nachází se na seznamu členů organizovaných zločineckých skupin, jež vede Ministerstvo vnitra, nebo
- d) je manželem či osobou sdílející společnou domácnost s výše uvedenými osobami.

Jen ohledně takového majetku výše uvedených osob lze užít dále popsany postup.

Státní zástupce rozhodne o zahájení šetření *in rem*, má-li podezření na to, že výše uvedená osoba drží majetek presumovaně nabytý z nezákonných zdrojů. Podnět k zahájení šetření podávají policejní orgány, které také státnímu zástupci předkládají informace, na nichž je podezření z nezákonného nabytí majetku založeno.

Státní zástupce může rozhodnout o zajištění dotčeného majetku, u kterého hrozí, že bude schován, prodán, zničen, spotřebován nebo bude jinak zmařeno jeho odčerpání, a to na dobu 6 měsíců, tato lhůta může být prodloužena na základě rozhodnutí okresního soudu, avšak nikoli o více než dvě tříměsíční období.

Samotné šetření provádí Služba vyšetřování finanční kriminality spadající pod Ministerstvo vnitra a policejní orgány pod dozorem státního zástupce, přičemž je provádí ohledně majetku nabytého v období deseti let zpětně. Současně probíhá spolupráce se Státním daňovým inspektorátem spadajícím pod Ministerstvo financí, který může být dožádán k otázce, zda dotčená osoba mohla předmětný majetek nabýt z legálních zdrojů. Šetření má trvat nejvýše šest měsíců.

Jsou-li na základě šetření zjištěny skutečnosti dostatečně odůvodňující domněnku nelegálního původu majetku, zašle státní zástupce nebo orgán provádějící šetření formální upozornění

⁵⁶ Law on Civil Asset Forfeiture of the Republic of Lithuania

⁵⁷ Jedná se např. o trestné činy spojené s organizovaným zločinem, korupcí, s obchodováním s lidmi, drogovou trestnou činností, atp.

dotčené osobě o možnosti uplatnit civilní konfiskaci jejího majetku. Dotčená osoba má na základě tohoto upozornění možnost vysvětlit a doložit legální původ předmětného majetku.

Odůvodňují-li to výsledky šetření, včetně nedostatečného vysvětlení dotčené osoby, může za účelem ochrany veřejného zájmu státní zástupce podat návrh na odčerpání majetku civilnímu soudu. Řízení probíhá u krajského soudu podle občanského soudního řádu, ve kterém lze obrátit důkazní břemeno. Lze použít i ty důkazy, které byly získány v původním trestním řízení, pokud takové probíhalo. V případě, že tomuto šetření předcházelo trestní řízení, je před zahájením civilního soudního řízení třeba vyčkat na vydání konečného rozhodnutí v trestním řízení.

Statistika

Ke dni 20. ledna 2022, kdy byla obdržena odpověď z litevského státního zastupitelství, nebyly vedeny před soudem žádné případy.

VI. Lotyšsko

Od roku 2017 umožňuje Lotyšsko konfiskace majetku za relativně obdobných podmínek jako Nizozemsko, jehož praxí se inspirovalo.

Odčerpání majetku probíhá v rámci trestního řízení a rozhoduje o něm trestní soud, zároveň je upraveno v lotyšském trestním řádu. Není-li prokázáno, že k nabytí majetku došlo legálním způsobem, má vyšetřovatel se souhlasem státního zástupce nebo sám státní zástupce možnost vyčlenit z trestního řízení, a to i v jeho průběhu, samostatné řízení proti majetku. Předpokladem je již existující trestní řízení, avšak není podmínkou, aby předchozí „klasické“ řízení proti osobě bylo skončeno. Toto řízení je podle lotyšského ústavního soudu zvláštním řízením, které v sobě nese prvky trestní odpovědnosti; jde o „netrestní proces“ v rámci trestního řízení.

Jakmile je předmětné řízení zahájeno jeho vyčleněním, jde o řízení nezávislé na řízení o vině a trestu a na jeho výsledku; zpravidla je řízení o zabavení majetku ukončeno podstatně rychleji.

K vyčlenění řízení proti majetku lze přistoupit za předpokladu, že je to v zájmu vyřešení finančních záležitostí, které vyvstaly v přípravném řízení, a v zájmu procesní ekonomie, a to za podmínek, že

- existující důkazy dokládají nelegální původ zajištěného majetku, nebo jeho souvislost s trestným činem, a
- z objektivních důvodů nelze v přiměřené době předpokládat zahájení soudní fáze trestního řízení.

Obdobně lze řízení proti majetku zahájit v případě ukončení řízení o vině a trestu jinak než zprošťujícím rozsudkem.⁵⁸

V řízení proti majetku dochází k přesunutí důkazního břemene. Je stanovena zákonná domněnka, že původ majetku, který byl předmětem jednání s povahou praní peněz, je nezákonný, není-li osoba, proti níž se trestní řízení vede, schopna uvěřitelným způsobem vysvětlit legální původ takového majetku, a dojde-li soud na základě souhrnu všech důkazů k závěru, že původ majetku je s největší pravděpodobností nelegální.⁵⁹ Tvrdí-li osoba, proti níž se trestní řízení vede, že původ majetku je legální, má povinnost legalitu jeho původu

⁵⁸ Čl. 626 lotyšského trestního řádu.

⁵⁹ Čl. 125 odst. 3 lotyšského trestního řádu.

prokazovat.⁶⁰ K zajištění majetku dochází již v původním trestním řízení, které se vede vůči dané osobě.

Některé výsledky lotyšské praxe jsou reflektovány mediálně.⁶¹

VII. Německo

Německá právní úprava mimotrestní konfiskace neumožňuje, umožňuje však v rámci trestního řízení ukládat opatření směřující k odčerpání nelegálně nabytého majetku a jeho navrácení právoplatnému vlastníku, která **nejsou považována za trestní sankce**. Tento právní institut vznikl v roce 2017 s cílem překlenout mezeru, která existovala u případů, kdy se jednalo o majetek pocházející z protiprávního jednání, ale nebylo možné identifikovat a prokázat konkrétní trestný čin, který byl s tímto majetkem spojený.

Německý trestní zákoník upravuje institut „**nezávislé konfiskace**“ (*Selbständige Einziehung*) v ustanovení § 76a odst. 4⁶². Tento koncept umožňuje, aby jakýkoli majetek, který:

- pochází z protiprávního jednání a
- byl zajištěn v trestním řízení, které bylo zahájeno na základě podezření ze spáchání zákonem vyjmenovaných trestných činů (které zahrnují např. jednání spojená s terorismem nebo organizovaným zločinem, včetně praní peněz),⁶³

mohl být odčerpán, aniž by bylo nutné prokázat konkrétní trestný čin.

Tento institut lze použít také tehdy, pokud došlo ke zproštění obžaloby nebo zastavení řízení.

Německý trestní řád dále stanoví v ustanovení § 437 specifická pravidla týkající se rozhodnutí o nezávislé konfiskaci, kdy soud může své přesvědčení o tom, že daná věc pochází z protiprávního činu, založit především na hrubém nepoměru hodnoty majetku a legitimního (prokázaného) příjmu dotčené osoby. Při rozhodování o nezávislé konfiskaci může soud dále vzít v potaz také

- výsledek trestního řízení proti osobě,
- okolnosti, za nichž byla věc nalezena a zajištěna,
- osobní a ekonomickou situaci dotčené osoby.

Závěr soudu, že věc pochází z protiprávního činu, může být tedy založena například na zjištění hrubého nepoměru mezi hodnotou majetku a legálními příjmy dotčené osoby. Osoba dotčená případným odčerpáním majetku je tak fakticky povinna prokázat legální nabytí, pokud chce vyvrátit přesvědčení soudu o nelegálním původu majetku, které vyplývá z důkazního pravidla uvedeného v § 437 trestního řádu.

Zákon stanoví, že se musí jednat o majetek, k jehož nabytí nedošlo dříve než před 30 lety.

⁶⁰ Čl. 126 odst. 3 lotyšského trestního řádu (It shall be considered proven that the property with which laundering activities have been performed is criminally acquired if a person involved in criminal proceedings is not able to believably explain the legality of origin of the relevant property and the totality of evidence provides grounds for the person directing the proceedings to assume that a property is, most likely, of criminal origin.).

⁶¹ např.: https://euobserver.com/world/153436?fbclid=IwAR04FR8pZzFdj2vw5K_4VeDYe5GFRp86k8mvJFAGm2J5wWw7X74sNCkR_o

⁶² Neoficiální překlad: „Předmět pocházející z protiprávního jednání, který byl zajištěn v řízení zahájeném pro podezření ze spáchání některého z trestných činů uvedených ve větě třetí, lze odčerpat i v takových případech, kdy není možné stíhat nebo odsoudit osobu, které se odčerpání majetku týká.“

⁶³ Výčet relevantních trestných činů je uveden v § 76 odst. 4 ve větě třetí trestního zákoníku.

57

Návrh na vydání příkazu k nezávislé konfiskaci podává státní zástupce, pokud lze s ohledem na výsledky vyšetřování vydání konfiskačního příkazu očekávat.⁶⁴ V návrhu uvede důvody přípustnosti nezávislé konfiskace. Státní zástupce může upustit od podání návrhu v případě, že je hodnota případného konfiskovaného majetku zanedbatelná, nebo pokud by postup vyžadoval nepřiměřené úsilí. Rozhodnutí o nezávislé konfiskaci (konfiskační příkaz) vydává trestní soud, který by byl jinak příslušný, kdyby bylo řízení vedeno proti osobě, nebo trestní soud v jehož obvodu byl majetek zajištěn. Soud rozhoduje písemně formou usnesení. Soud rozhoduje rozsudkem, pokud o hlavní líčení požádá státní zástupce nebo osoba dotčená konfiskací, nebo tak soud může rozhodnout i z vlastní iniciativy. Proti rozhodnutí je přípustný opravný prostředek. Vlastnictví k odčerpané věci přechází na stát.

Statistika

Nový institut vstoupil v účinnost v roce 2017. Německé úřady uvádějí, že nezávislá konfiskace byla v roce 2018 využita v 5 100 případech, v roce 2019 v 5 770 případech a v roce 2020 ve 3 498 případech (klasická konfiskace oproti tomu byla využita v roce 2018 ve 44 602 případech, 2019 v 50 117 případech a 2020 v 50 780 případech, rozšířená konfiskace byla uložena v 2018 ve 1 178 případech, 2019 – 1 312 případech a 2020 v 1 322 případech).

VIII. Nizozemsko

Možnost mimotrestních konfiskací sice neexistuje, v rámci trestního řízení je však dána možnost odčerpání nelegálního majetku bez nutnosti prokázat jeho propojení s konkrétním trestným činem; řízení probíhá *in rem*, ve vztahu k věci, resp. „proti věci“, nikoli proti osobě.

Nizozemská praxe je formulována pouze judikatorně. Zásadním je v tomto směru rozsudek Nejvyššího soudu (Nejvyšší rady, „Hoge Raad“) ze dne 13. 7. 2010, sp. zn. 08/01422, ECLI:NL:PHR:2010:BM0787, který ohledně vazby majetku na konkrétní trestný čin uvádí:

„I když na základě dostupných důkazů není možné učinit závěr o propojení s konkrétním trestným činem, prostředky mohou být považovány za prostředky mající „původ v trestné činnosti“, když na základě zjištěných skutečností a okolností je zřejmé, že prostředky mohou mít původ toliko v trestné činnosti. Prokurátor je povinen předložit důkazy, ze kterých lze tyto skutečnosti a okolnosti dovozovat.“

Pro odčerpání majetku, jehož propojení s konkrétním trestným činem nelze prokázat, jsou stanoveny následující podmínky:

- zjištěné skutečnosti musí nasvědčovat legalizaci výnosů z trestné činnosti,
- podezřelý je vyzván k vysvětlení původu majetku, ale neuvede konkrétní a ověřitelné

údaje o původu majetku, které by nebyly zcela nepravděpodobné,

- na základě výsledku prověřování lze s dostatečnou mírou pravděpodobnosti vyloučit, že majetek má legální původ.

Mezi skutečnosti nasvědčující legalizaci výnosů z trestné činnosti

- patří: - ekonomicky neopodstatněné časté směny valut,
- ekonomicky neopodstatněné směny velkých objemů prostředků,
- převody velkých objemů prostředků,
- podezřelý nemá žádnou ekonomickou aktivitu v zemi, kde provádí převod, -
- podezřelý má kontakty na kriminálně závadné osoby,

⁶⁴ § 435 trestního řádu.

58

- podezřelý odmítá uvést cokoli k původu prostředků,
- podezřelý obdržel odměnu za transakci,
- časté používání služeb typu Western Union k převodu,
- velký obnos peněz, který neodpovídá zaměstnání či podnikání podezřelého, -
- přeprava peněz z/na neobvyklých/á míst/a.

Při naplnění výše uvedených podmínek mají nizozemské soudy možnost rozhodnout o zabavení (části) majetku v rámci trestního řízení bez ohledu na odsouzení osoby, proti níž se řízení vede.

IX. Slovensko

Slovenský zákon č. 101/2010 Z. z. o preukazovaní pôvodu majetku, v znení neskorších predpisov upravuje režim postihu majetku, který mohl být nabyt z nelegálních příjmů. Jedná se o finanční šetření, na které následně navazuje řízení před civilním soudem.

Finanční policie koná šetření ohledně majetku na základě oznámení orgánu veřejné moci, fyzické nebo právnické osoby, nebo i z vlastní iniciativy, je-li důvodné podezření, že byl majetek osoby nabyt z nelegálních příjmů. Z úřední povinnosti přezkoumává příjmy, hodnotu majetku a způsob nabytí majetku dotčené osoby a legálnost zdrojů; přitom má řadu oprávnění, včetně oprávnění požadovat vysvětlení, vyžadovat informace, které jsou předmětem bankovního tajemství, vstupovat do objektů sloužících k podnikání a nahlížet do evidencí, listin a dalších dokladů.

Dojde-li k závěru, že je hodnota majetku o nejméně 1 500 násobek minimální mzdy⁶⁵ vyšší než prokázané příjmy, podá finanční policie státnímu zástupci (prokurátorovi) podnět k podání návrhu na zahájení řízení o vyslovení nabytí majetku z nelegálních příjmů.

Prokurátor následně vyzve povinnou osobu, aby mu do 30 dnů předložila vysvětlení. Státní zástupce následně podá civilnímu soudu předmětný návrh, pokud ze zjištěných skutečností odůvodněně usoudí, že rozdíl hodnoty majetku a prokázaných příjmů přesahuje stanovenou hranici, a jestliže dotčená osoba vysvětlení nepodá, nebo je státní zástupce nepovažuje za dostatečné. Na návrh státního zástupce může soud dotčené osobě uložit, aby nenakládala s určitým majetkem v hodnotě uvedené v jeho návrhu.

Dokazování se řídí pravidly občanského soudního řízení. Státní zástupce má v postavení

žalobce povinnost prokázat existenci rozdílu mezi hodnotou skutečného majetku dotčené osoby a jejími prokázanými příjmy ve výši nejméně 1 500 násobku minimální mzdy. Dotčená osoba prokazuje opak, tedy, že rozdíl v takové výši neexistuje.

Je-li rozdíl alespoň v uvedené výši prokázán, rozhodne soud, že majetek odpovídající rozdílu byl nabyt z nelegálních příjmů a propadá ve prospěch státu (označí-li dotčená osoba konkrétní majetek, který má propadnout, soud k tomu přihlédne). V opačném případě soud návrh státního zástupce zamítne. Co se týče zajištění, může prokurátor navrhnout soudu, aby daná osoba nemohla nakládat s majetkem v hodnotě, kterou musí prokurátor uvést. Jedná se o návrh na vydání neodkladného opatření podle civilního řádu.

⁶⁵ Slovenská minimální mzda v roce 2021 činí 623 EUR, předmětný rozdíl tedy musí přesahovat částku 934 500 EUR, tedy zhruba 23 870 000 Kč.

Problémy aplikační praxe

- Zohledňování bezpodílového spoluvlastnictví manželů v případě, že se přezkoumává majetek pouze jednoho z manželů (není úkolem policie zkoumat podíl každého z manželů).
- Přeshraniční rozměr, kdy většina nelegálně nabytého majetku je přemísťována do zahraničí a jiné státy neposkytují pro toto řízení justiční spolupráci.

Statistiky

V roce 2019 bylo vedeno 9 řízení dle zákona č. 101/2010, v roce 2020 13 řízení a v roce 2021 15 řízení.

Počet podnětů podaných státnímu zastupitelství na podání návrhu na zahájení řízení z důvodu, že rozdíl mezi hodnotou skutečného majetku a prokázanými příjmy určité osoby je ve výši nejméně 1 500 násobku minimální mzdy – za rok 2019 jeden případ, za rok 2020 žádný případ a za rok 2021 jeden případ.

Mezinárodní spolupráce

Slovenské ARO uvádí, že žádostem o mezinárodní spolupráci na úrovni ARO pro účely tohoto řízení není vyhověno, neboť zahraniční ARO, případně i CARIN, odmítají vyhovět takovým žádostem s odůvodněním, že se nejedná o trestní řízení nebo není dána souvislost s trestním řízením dle požadavků *rámcového rozhodnutí 2006/960/SVV o zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi donucovacími orgány členských států Evropské unie a rozhodnutí Rady 2007/845/SVV o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikace výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností*.

Pokud některé státy jsou ochotny spolupracovat v rámci civilních konfiskací, poskytují tyto informace pouze jako zpravodajské jednotky s upozorněním, že tyto informace nemohou být použity jako důkaz v soudním řízení.

X. Slovinsko

Ve Slovinsku jsou mimotrestní konfiskace upraveny zvláštním zákonem o konfiskaci majetku

nelegálního původu (*Confiscation of Assets of Illicit Origin Act, zakon o odvzemu premoženja nezakonitega izvora*, dále jen „ZOPNI“). **Tento zákon upravuje řízení zaměřené proti věci (*in rem*), a to mimo rámec trestního řízení. Jeho spojitost s trestním řízením je dána pouze ve fázi finančního šetření, protože musí být prokázáno podezření ze spáchání jednoho ze zákonem vymezených trestných činů.**

Proces začíná finančním šetřením podle trestního řádu⁶⁶, které vede státní zástupce pro vymezené trestné činy⁶⁷, v jehož rámci jsou zjištěny důvody pro podezření, že v držení osoby, proti níž se řízení vede, nebo osoby jí blízké či s ní propojené, se nachází majetek nelegálního původu v hodnotě přesahující 50 000 EUR⁶⁸. Na základě výsledků finančního šetření, které musí být zpravidla ukončeno ve lhůtě do jednoho roku s možností prodloužení o 6 měsíců, může specializovaný státní zástupce podat k civilnímu soudu žalobu proti vlastníku (držiteli) majetku, kterou se domáhá toho, aby soud prohlásil, že jde o majetek nelegálního původu, že se majetek zabírá a připadá do vlastnictví státu.

⁶⁶ Taktéž finanční analytický úřad může navrhnout státnímu zástupci zahájení finančního šetření. ⁶⁷ Výčet TČ zahrnuje terorismu, obchodování s lidmi, drogovou trestnou činností, pornografií, organizovaný zločin.

⁶⁸ Nesmí se jednat o nástroj z trestné činnosti, jinak by následoval postup v rámci trestního řízení.

60

Je stanovena domněnka, že majetek je nezákonného původu, existuje-li podstatný nepoměr mezi jeho hodnotou a příjmy žalovaného. Specializovaný státní zástupce je povinen předložit tvrzení a důkazy podporující tuto domněnku (prokazuje existenci podstatného nepoměru mezi hodnotou majetku a příjmy žalovaného), zatímco žalovaného tíží břemeno tvrzení a důkazní břemeno prokázat, že k nabytí majetku došlo zákonným způsobem. Jde o civilní řízení, kde vystupuje státní zástupce jako žalobce a držitel majetku jako žalovaný, přičemž každý z nich dokazuje svá tvrzení. Řízení probíhá podle ZOPNI se subsidiárním užitím obecných pravidel pro občanské soudní řízení.

Civilní soud rozhoduje o návrhu státního zástupce rozsudkem. V rámci tohoto civilního řízení může soud na návrh státního zástupce rozhodnout o zajištění majetku.

Vedle postupu podle ZOPNI existuje ve Slovinsku také možnost daňového postihu, konkrétně zdanění rozdílu mezi hodnotou majetku a prokázaným zákonným příjmem osoby sazbou 70 % daně podle čl. 68a zákona o daňovém řízení).

Problém aplikační praxe

I přes to, že je stanoveno, že žalovaný v občanskoprávním řízení je tím, kdo musí prokázat zákonný původ, a nikoli státní zastupitelství jako žalobce, tak dochází k případům, kdy soudy trvají na zavedené praxi a bez dalšího se řídí tvrzením žalovaného o původu majetku, navzdory rozhodnutí Nejvyššího soudu, který stanovil, že ke zpochybnění právní domněnky (viz výše) je třeba prokázat tvrzené skutečnosti s takovou mírou přesvědčivosti, aby žádný rozumný člověk o pravdivosti tvrzení nepochyboval.

Statistika

Od roku 2012 bylo zahájeno celkem 65 finančních šetření (proti 193 fyzickým osobám a 90 právnickým osobám). Celkem bylo podáno 37 žalob k civilnímu soudu. Celková hodnota majetku, který byl předmětem nároku, je 34,7 milionů EUR.

XI. Španělsko

Ve Španělsku neexistuje možnost klasického *in rem* civilního odčerpávání. V určitých

případech je nicméně možné přistoupit na základě trestního řádu k tzv. oddělené konfiskaci (*separate confiscation*)⁶⁹. Trestní řád stanoví, že v tomto soudním řízení se pravidla upravující ústní jednání řídí občanskoprávními předpisy, pokud nejsou v rozporu s pravidly upravenými v trestním řádu pro oddělené konfiskace. Uplatní se tak rovněž pravidla týkající se dokazování a důkazního břemene aplikující se v civilním řízení.

Jedná se o postup, který se uplatní zejména v případech, kdy **pachatel trestného činu zemřel, nebo ho nelze postavit před soud, jelikož se nedostavil nebo není schopen se k řízení před soudem dostavit**. Je použitelný taky v případě, kdy si státní zástupce v rámci klasického trestního řízení vymíní, že návrh na odčerpání majetku bude projednán v rámci tohoto samostatného řízení. V takovém případě může být řízení zahájeno až poté, co trestní řízení o **vině obviněného skončí pravomocným rozsudkem**.

Návrh na oddělenou konfiskaci podává výhradně státní zástupce. Může také sám provádět vyšetřovací úkony potřebné k nalezení majetku, který vlastní osoby, jejichž majetek má být odčerpán. V tomto případě může spolupracovat s Úřadem pro správu majetku, policií a může si vyžádat informace od finančních institucí, veřejných organizací a z dostupných rejstříků.

Řízení se účastní osoba, proti níž návrh směřuje z důvodu jejího propojení s majetkem, který má být odčerpán. Této osobě se ustanoví opatrovník a obhájce za předpokladu, že se nedostaví

⁶⁹ Článek 803 b. v. a násl. kapitoly II, Hlava III B trestního řádu.

k řízení. V případě, že soud přijme návrh, oznámí nárok na odčerpání majetku dotčené osobě a stanoví jí lhůtu k vyjádření se k věci. Pokud se ve stanovené lhůtě k návrhu nevyjádří, bude nařízeno odčerpání majetku, zisků nebo náhradní hodnoty za ně.

V rozsudku se vymezí hmotněprávní účinky *res iudicata* ve vztahu k dotčené osobě, avšak obsah rozsudku není v jiných otázkách než skutečnostech rozhodných pro odčerpání majetku závazný pro pozdější trestní řízení s obviněným, pokud bude vedeno. Proti tomuto rozhodnutí je možné se odvolat.

XII. Spojené království

Ve Spojeném království funguje podobně jako v Irsku kromě klasického odčerpání nezákonného majetku založeného na předchozím odsouzení (řízení *in personam* v rámci trestního řízení) také řízení *in rem*, jehož předpokladem není předchozí odsouzení pachatele.

V rámci tohoto řízení může donucovací orgán podat návrh na vydání příkazu v rámci civilního řízení a také souvisejícího předběžného příkazu k zajištění majetku na základě toho, že daný majetek byl získán protiprávním jednáním nebo jako protihodnota za něj. Tato úprava je obsažena v části páté zákona o příjmech z trestné činnosti z roku 2002⁷⁰.

Před soudem se aplikují pravidla civilního dokazování, tedy není potřeba míra důkazů nade všei pochybnost – *beyond reasonable doubt* (aplikující se v trestním řízení), nýbrž pouze princip převažující pravděpodobnosti – *balance of probabilities*.

Tento systém je rozdělen mezi dva soudní orgány – vrchní soud (*high court*) a nižší magistrální soudy (*magistrate's court*). Primární rozdíl mezi nimi je ten, že řízení před vrchním soudem se může týkat jakéhokoli majetku, řízení před nižšími magistrálními soudy je rychlejší, méně formálnější, vztahuje se však pouze na určitý typ majetku – hotovost, prostředky na určitých účtech atp.

Cílem řízení je umožnit donucovacím orgánům vymáhat majetek získaný protiprávním jednáním a také umožňuje propadnutí takového majetku. Protiprávní jednání je definováno jako takové jednání, ke kterému může dojít i mimo Spojené království. Musí to být takové jednání, které je v rozporu se zákonem v místě, kde k němu došlo, a také to musí být takové jednání, které by bylo v rozporu s právem Spojeného království, pokud by se stalo ve Spojeném království. Případně se také může jednat o jednání, které představuje hrubé zneužití nebo porušení lidských práv, nebo je s ním spojeno.⁷¹ Cílem samotného řízení je, aby soud rozhodl na základě principu převažující pravděpodobnosti, že opravdu došlo k protiprávnímu jednání a že majetek byl získán právě tímto protiprávním jednáním.

Od roku 2017 lze kromě klasických příkazů k zajištění a propadnutí vydávat tyto příkazy i v případě prostředků na různých účtech. Donucovací orgány mohou dát návrh na vydání příkazu k nižším magistrálním soudům, pokud mají důvodné podezření, že peněžní prostředky na účtu jsou majetkem získaným protiprávním jednáním, nebo jsou tyto prostředky určeny k použití v rámci protiprávního jednání. Minimální zůstatek na účtu v takovém případě musí být £1,000. Tyto příkazy mohou být v platnosti nejvýše 2 roky. Je na majiteli účtu, aby vysvětlil původ těchto peněžních prostředků, pokud se mu to nepodaří, dojde k jejich propadnutí.

⁷⁰ Tzv. Proceeds of Crime Act 2002, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/29/contents>. Značnou změnu přinesl zákon o financích z trestné činnosti (Criminal Finances Act 2017), který zavedl např. možnost příkazů nevysvětlitelného bohatství, zajišťovacích příkazů pro účty a tzv. Magnitskyho klauzuli. ⁷¹ Takové jednání, které zahrnuje mučení (nebo kruté nelidské nebo ponižující zacházení), osobu, která se snažila odhalit nezákonnou činnost veřejného činitele a je důsledkem takového jednání a bylo spácháno veřejným činitelem nebo jeho jménem).

Ve Spojeném království fungují také příkazy nevysvětlitelného bohatství obsažené v části 8 zákona o příjmech z trestné činnosti. V těchto případech může vrchní soud vyžadovat po dotčené osobě, aby vysvětlila svůj zájem o předmětný majetek a způsob, jakým ho získala. Aby soud mohl vydat daný příkaz, musí existovat rozumný důvod pro domněnku, že

- odpůrce v řízení je držitelem majetku, jehož hodnota je vyšší než £50,000,
- existuje důvodné podezření, že legální příjmy odpůrce nepostačují k tomu, aby mohl takový majetek získat a
 - a) buď je odpůrce politicky exponovanou osobu, nebo
 - b) existuje důvodné podezření, že je nebo byl zapojen do závažné trestné činnosti.

Statistika

V této souvislosti jsme získali informace od skotského Úřadu pro civilní vymáhání⁷², který se řídí zákonem o příjmech z trestné činnosti a opírá se o ustanovení týkající se zabavení hotovosti, majetku uvedeného na seznamu, příkazů ke zmrazení účtů a vyšetřování týkající se občanskoprávního vymáhání. Tento úřad uvádí, že za rok 2020/21⁷³ vymohl £5,5 milionů, za rok 2019/20 částku £4,3 milionů a za rok 2018/19 £3,3 milionů.

⁷² Tzv. Civil Recovery Unit, který operuje přímo pod skotskou vládou. Nejedná se tedy o souhrn veškerého vymoženého majetku ve Spojeném království.

⁷³ Data se sbírají vždy do 31. března k následujícímu roku.